

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser
och jordbruksvetenskap

DIALOGBASERAD GESTALTNING

- ett konceptuellt gestaltungsförslag för
utemiljön vid Café Genomfarten och
Värmestugan Grottan i Uppsala

Linnea Tillenius

Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete vid landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Kurs: EX0860, Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E -

landskapsarkitekturprogrammet – Uppsala, 30 hp

Kursansvarig institution: institutionen för stad och land

Nivå: Avancerad A2E

© 2020 Linnea Tillenius, e-post: linnea.c.tillenius@gmail.com

Titel på svenska: Dialogbaserad gestaltning - ett konceptuellt gestaltungsförslag för utemiljön vid Café Genomfarten och Värmestugan Grottan i Uppsala

Titel på engelska: Dialogue-based design - a conceptual design proposal for the outdoor environment at Café Genomfarten and Värmestugan Grottan in Uppsala

Handledare: Petter Åkerblom, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Vera Vicenzotti, SLU, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Thomas Oles, SLU, institutionen för stad och land

Omslagsbild: En sittplats ramas in av en av deltagarna och i bakgrunden syns byggnaden för ungdomsgården.

Fotografi och bearbetning av författaren

Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren. Där inget annat anges är de författarens egna

Originalformat: A4 stående

Nyckelord: fritidsgård, medskapande, medborgardialog, deltagande, dialogprocess, processledare, co-creation, public participation, youth center

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

*“Cities have the capability of providing something
for everybody only because, and only when, they
are created by everybody.”*

Jane Jacobs, 1961

STORT TACK TILL

Alla medverkande i samtliga dialoger, besökare på ungdomsgården Café Genomfarten och Värmestugan Grottan i Uppsala. Tack för era fantastiska bidrag och för att ni tog er tid till att dela era erfarenheter samt inspirerande idéer.

Personalen på de båda verksamheterna för er hjälp under projektet och att ni gav mig möjligheten att förankra projektet hos er. Ni gör alla ett fantastiskt jobb.

Petter Åkerblom för din goda handledning, uppmuntran och ditt engagemang.

Henry Jääskeläinen, Tommy Rehn, Anders Næss och Ida Mac för era lysande bidrag i byggprojektet.

Klasskamrater, familj och vänner som stöttat mig under hela vägen.

Utan er allihopa hade arbetet inte varit vad det är.

Jag tror på att människan vill påverka och göra skillnad. Att vi tillsammans kan göra världen till en bättre plats att vistas på. I det följer en gemensam uppgift, att vi tillsammans delar vår kunskap och erfarenhet för att erbjuda varandra de verktyg som kan främja till ett inkluderande samhälle representerat av mångfald. Verktyg som bidrar till delaktighet och engagemang. Mitt verktyg har varit att iscensätta och utvärdera en dialogprocess för att visa på hur användarna på en plats kan påverka planeringen och gestaltningen av den utemiljö som berör dem till vardags. Detta examensarbete är resultatet av en dialogprocess och ett gestaltungsförslag. En produkt av förslaget är den så kallade "sittkuben", en sittmöbel som återkopplar till deltagarnas åsikter i denna studie. En "sittkub" som kan inspirera genom att illustrera hur användarna själva kan påverka platsen.

/Linnea Tillenius

Figur 1. Författaren fotograferar utställningen av den egentillverkade möbeln "sittkuben", placerad i bakgrunden. Fotografi av Ida Mac (2020).

DIALOGUE-BASED DESIGN

- a conceptual design proposal for the outdoor environment at
Café Genomfarten and Värmestugan Grottan in Uppsala

A SUMMARY IN ENGLISH

Illustration shows the location of Uppsala city in Sweden (figure 3). Map over Europe: Free Vector Maps. com

One method of participation that architects and planners can use during a planning and design process is to contact people in their everyday environments to effectively invite, include and interact with users on their own terms. Such an environment for young people can, for example, be a youth center, an activity that is open and voluntary to participate in, offering youth and young adults social and recreational activities as well as everyday support by adults.

Between 2018 and 2019 I worked at the youth center Café Genomfarten in the center of Uppsala in Sweden. A meeting place where the staff has created an environment that is aimed to be safe, secure and pleasant for young people.

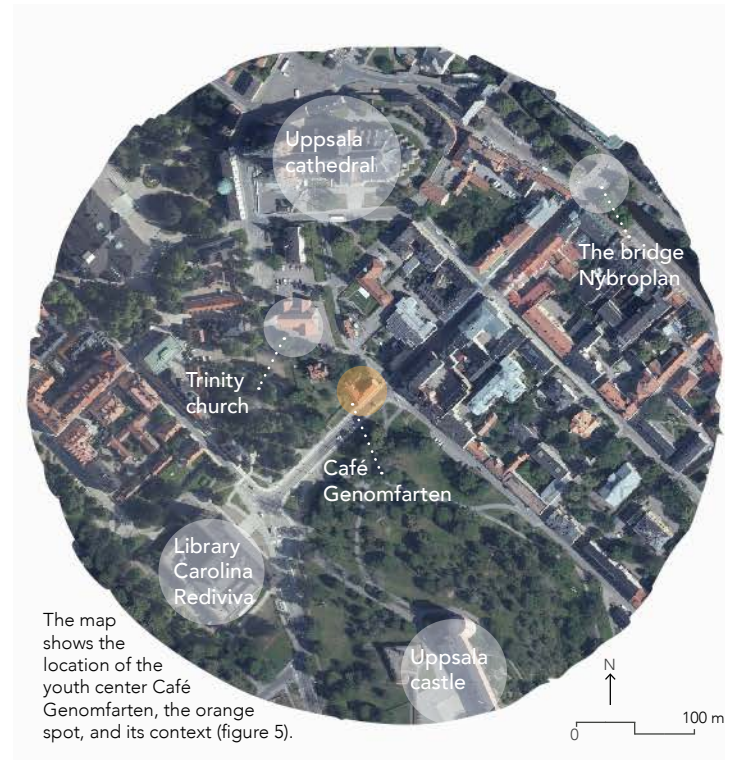
This thesis is established in the outdoor environment at the youth center shared by visitors at Värmestugan Grottan, a daily activity for people who are in a homeless situation, which has also been included and contributed with an expanded perspective for a conceptual design proposal. My contribution is a design process inspired and guided by the user's own perspectives. This is done by reducing the distance between the expert at the drawing board and the expert as a user by an inclusive dialogue process.

AIM

This thesis aims to show examples of how young people can be involved in dialogue-based planning processes in order to contribute to a more appropriate design of outdoor environments that affect them in everyday life. The target is to give examples of how young people at the youth center Café Genomfarten in Uppsala can influence a design proposal. Also to present general conclusions on how landscape architects can develop in their professional role by means of dialogue processes with young people.

Research questions

- What kind of approaches can be useful for architects for involving young people in planning and design?
- How can a design proposal be developed based on learnings from a dialogue process?

The map shows the location of the youth center Café Genomfarten, the orange spot, and its context (figure 5).

The map shows the location of the study area by the drawn line as the property boundary (figure 13).

The study area of three terraces built of stone walls and the Trinity church and the assembly house in the background (figure 19).

DIALOGUE AND DESIGN AS APPROACHES

The working process consists of an introductory literature review of the theoretical platform and a selection of approaches for participatory dialogue processes followed by a dialogue phase and design work. Finally, the result from the working process is discussed and compiled with general conclusions.

The thesis consists of two approaches: a dialogue process and a conceptual design proposal. The dialogue process consists of a site visit using a workshop-inspired dialogue method with visitors at the youth center Café Genomfarten and a qualitatively inspired interview method with visitors at Värmestugan Grottan. A part of the dialogue process is a construction project served both as a feedback to the participant's preferences and as a part of the design proposal.

LITERATURE REVIEW

DIALOGUE PROCESS

- "Workshop"
- "Qualitative interview"
- Design project

DESIGN PROPOSAL

DISCUSSION

Illustration of the working process (figure 9).

THEORETICAL PLATFORM

Since the publication in the well-known article "*A ladder of citizen participation*" (1969) the theory by the planning researcher Sherry Arnstein has been used in several professional sectors in decision making processes with residents. Arnstein (1969) uses citizen participation as a term for citizen power using a vertical eight-step gradient divided into three categories: non-participation, symbolic participation and civic power, decisions left to citizens. This was developed into a children's perspective by Roger Hart (1992), professor of psychology and geography.

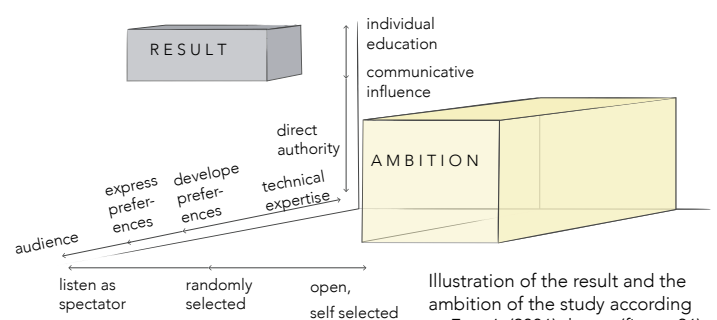
To achieve children's participation Hart (1992) describes the importance that children understand the intentions of the project, the children know who decided on their involvement and why, the children have a meaningful role and the children participate in the project after the meaning is clearly formulated. However, it is not until the decisions are shared with the children that Hart believes that there is a real participation. Hart (1992) divides the ladder of participation into two categories: the three first steps consist of a non-participation and the rest consists of different levels of participation.

Archon Fung (2006), professor of citizenship and democracy, believes that different situations require different needs, which should be taken into account when deciding how power should be distributed and the degree of resident's influence in decision making processes.

Fung's (2006) theory of participation *The democratic cube* is a multidimensional model as the first dimension is about how the participants are selected. The second dimension is about communication and decision making. This is divided into six levels of interaction where the first three levels are about giving residents the opportunity to contribute their own opinions and suggestions, while the remaining levels are about compiling a collective intent or decision. Finally, the third dimension is about the roles of responsibilities and the distribution of power.

The result of this study shows a grey box above the yellow box of the ambition as the participants have had a communicative influence without the opportunity to develop their preferences. The reason for that is that the participants in the process only participated at individual occasions and the level of ambition was based on the intention of forming a project group.

The main difference between the ladder of participation by Hart (1992) and the cube model by Fung (2006) is that the first one applies to community projects in collaboration between children and adults, while the cube model is intended for decision making processes between residents and decision makers.

RESULT DIALOGUE

The visitor's everyday environment was taken into account while I adapted the conversations due to interest and made contact with visitors on their own terms. It was impressive how all participants creatively formulated their ideas for a place that for many of the young people at the youth center turned out to be overlooked. It was clear from the participants from both activities that the place is sometimes littered and a few visitors suggested increased lighting, although this was mainly noticed by the staff.

The site fulfills a function as a meeting place for gathering with friends and having a coffee at the seating area, which is used and appreciated by several of the visitors at Värmestugan Grottan. The young people mentioned suggestions such as an outdoor cinema, a scene for concerts and a renovation of the barbecue area.

I noticed that the garden itself was not a place that the young people draw attention to with the interest in spending time in the youth center, such as spending time with friends and staff, playing video games and pool. This may also have been affected by the fact that the project was carried out during the month of October when it was dark and cold outdoors compared to summer. It was also sometimes a challenge to engage people in an environment where the dialogue competes with people's spare time.

After the dialogues, three occasions on each activity, the design principles were made by using natural materials such as wood and stone for new seatings, coloured lighting, increased vegetation such as evergreens, flowering and edible plants also adding a roof and to create a good overview of the place in regard to suggestions from the staff at both Café Genomfarten and Värmestugan Grottan.

Result construction project

The construction project was based on the participant's suggestions for the garden, resulting in a seat. The shape of a cube was chosen because of its simple construction which was advantageous as it is able to be moved around to create an opportunity for user's to decide for themselves the location of the seating area.

During the exhibition in the morning while Värmestugan Grottan was open, four cubes were placed on the lawn along with an information sign and a short description of the purpose of the project as well as pictures from the construction process. Happily a group of visitors all seemed to be positive about the change.

Later when visiting the youth center the lights inside the cubes were on and I started to place the cubes in different locations to study the overall change. While moving around the cubes, two of the participants from the youth center came by. The cubes were then positioned on the plateau which one of the participants had pointed out as a potential seating area. I was then happily given the opportunity to give the person a direct visual experience of the seat. Together with the participant's, I lifted the cubes to the existing barbecue area. One of the participants placed the cubes in several different ways, such as in a row, in a semicircle and with the larger cube in the middle like a table. We all sat down on a cube and talked about what change the cubes contributed. At the same time, I was given the opportunity to ask follow up questions that both confirmed the participant's responses from the workshop and also contributed to new perspectives. For example what qualities they were focused on such as the variation of seatings in different groups. Interacting with the place with the removable cubes made it possible for me and the participants to study the possibilities of seating spots.

Picture shows the cubes on the site with the information description next to the cubes and the cathedral in the background (figure 44).

A sketch made by one of the participants showing the spot for recreation, where visitors can listen to music or use as a scene for concerts. The participant proposes a wooden deck that is protected by a pointed roof (figure 31).

A second proposal is the "Romantic spot" protected by a wooden fence consisting of a bench along the side of the stone wall (figure 32).

DESIGN PROPOSAL

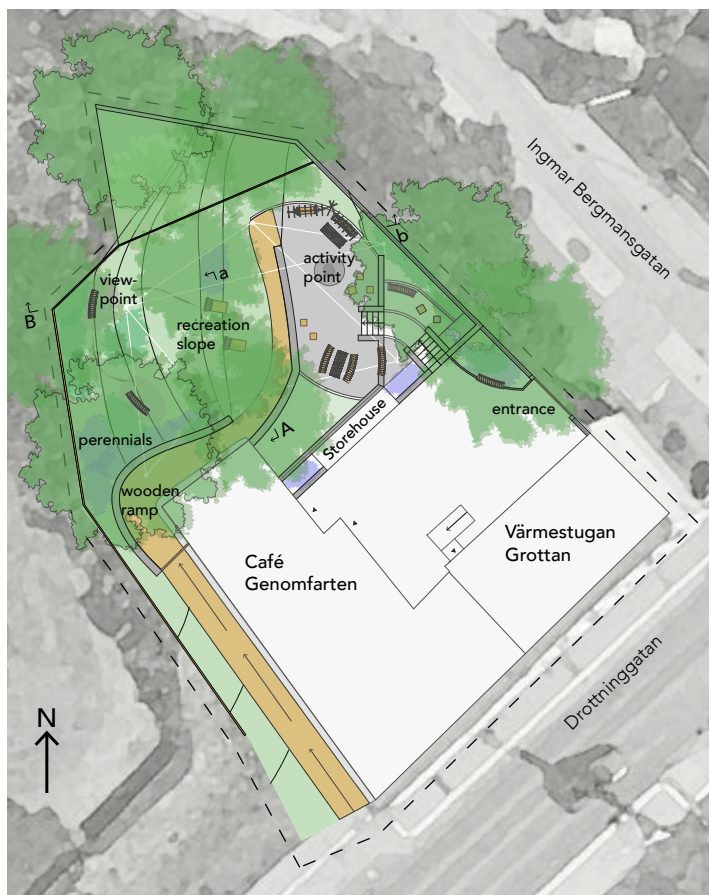
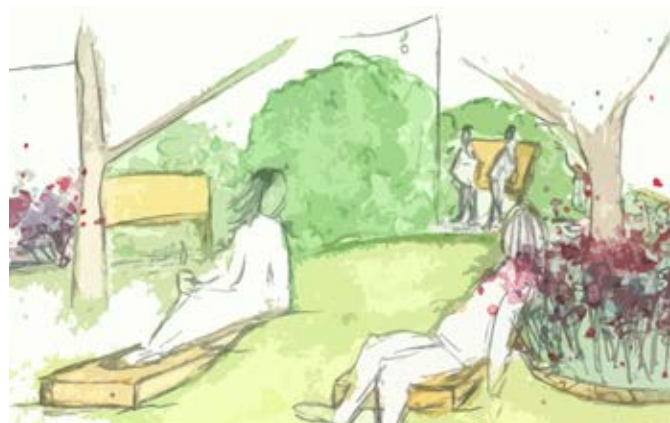

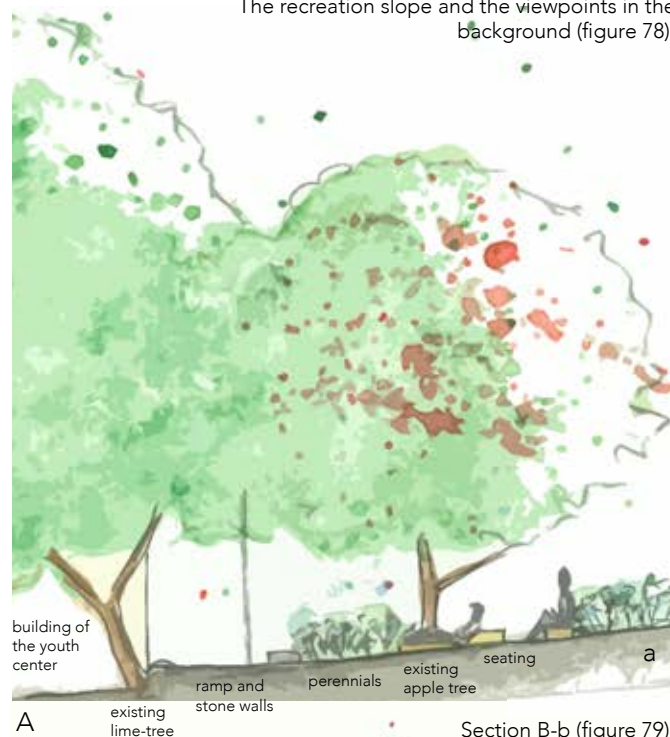
Illustration plan of the design proposal (figure 73).

The proposal based on the participant's preferences includes different types of seatings both in groups and individually as well as resting places in the term of two built-in seats that follows the shape of the grass slope. Existing flower bushes are thinned to both create a clear overview of the garden and to preserve different types of spatiality. The existing European ash is replaced with an apple tree to preserve the site's garden character with plantings such as blueberries, strawberries and herb plants to contribute with both edible and fragrant plants. Beautiful perennials flowering from March to November enhance and invite the visitor into the main entrance and the pathway around the corner of the youth center. The pathway is widened to improve the access by means of a wooden ramp connected to the street. The stone walls are illuminated during evenings with ground lighting in color.

The gathering and activity point is intended to contribute with additions based on the participant's suggestions of a barbecue area to gather around and a roof to sit under in the form of a spatial pergola with climbing rose. Portable seating cubes are moved out in summer which can be used for temporary events such as concerts or outdoor cinema. The overhead lighting above the garden is meant to draw attention to the area by contributing a pleasant and effective glow during evenings which can also create an experience of an illuminated scene. When assessing the size of the place a programed scene would have taken up too much space, therefore the proposal shows a coherent surface for different needs.

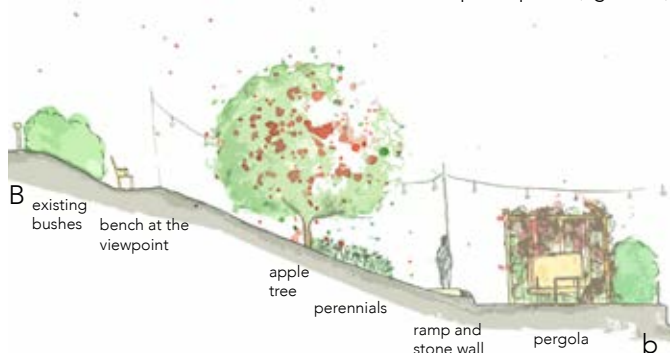
The recreation slope and the viewpoints in the background (figure 78).

Section B-b (figure 79).

The activity point surrounded by a wooden fence inspired by the sketch of one of the participants (figure 81).

Section A-a (figure 82).

DISCUSSION & CONCLUSION

The landscape architect as a professional participant means a position with power that can, through inclusive dialogue processes, highlight the under represented perspectives in social planning. This requires that people are invited and that the meetings are made available according to people's different needs such as different forms of participation. The result shows that the dialogue as a tool for design is an effective approach for involving the participant's perspectives while at the same time, the design as a dialogue mainly involved one of the participants at the youth center as the person clearly expressed the interest in continuing to work with the ideas. This is one of several important insights from this project as a way of making the role of users as experts available could have been to exclude the landscape architect's traditional ways of working - to explore and analyze the site based on prevailing conditions - and instead interact with the site based on the participant's interests.

Being inspired and guided by the participant's experiences of the site has been a way for me as a designer to involve the user's own perspectives during the design work. This can be a way of gathering the local knowledge that exists in a place, where the listing of user's favorite places for example for the morning coffee, helps to preserve the user's personal connection to the place.

The theoretical platform consisting of Hart's (1992) ladder of participation and Fung's (2006) cube model are only two examples of different models of participation. Fung (2006) names the theory the Democratic cube which can be misleading as the dimensions of the cube can both result in an inclusive and an exclusionary dialogue process depending on the content of the dimensions. A clear example is the result of the ambition box in this thesis, which shows how the ambition was to promote a democratic decision among the participants by giving the opportunity to influence a design proposal. However, the result shows a symbolic participation as the participant's only have had a communicative influence as I as a designer interpreted and developed the participant's preferences based on individual workshops and interviews. The reason for that is because the ambition was based on my intention of forming a project group while the result shows individual practices. However, the democratic intention can also be called into question regarding the box of ambition in that the result represents only a few of the visitors preferences. The democratic intention is thus lost as the design proposal is not based on a democratic decision, which assumes that the project is available to all visitors during such a process.

The participants in this study have been selected randomly by open meetings depended on people's interest and availability. Because participation is not a measure of how many people who really wants to participate, factors such as how people are invited and how the meetings are made are crucial for the result.

As the property owner has not been involved in the

project, the participants have thus not been able to communicate with the decision makers which also would have affected the decision making as the property owner would have had the right to make decisions.

If I had started a similar process today, I would have intended to study a theoretical platform for the dialogue as a tool in comparison with what the result shows a focus on a theoretical structure of planning and implementing a dialogue process.

The subjectivity of the result means that the answers, like in everyday life, are influenced by people's different backgrounds, what experiences and prior knowledge people possess and the degree to which they find interest and engagement in the outdoor environment.

Derr, Chawla and Mintzer (2018) consider that the five most important factors for a participatory planning process, together with young people, are to build trust, interact with young people in their everyday environment, to engage and lift young people's contributions, to use different forms of expression and being open to different approaches. By interacting with young people at the youth center, the intention was to engage that the participants themselves can influence the outdoor environment as the cube seat was a way for me to show appreciation and commitment for the participant's preferences and to show a physical example of their contribution.

Although in this study, I have only drawn attention to the opinions of a few of the visitors from both activities, I hope that the participants feel that their particular perspectives are being heard. I believe in making that confirmation through direct contact with people to show a commitment to the opinions of the users and most importantly to promote an increased participation and involvement in society. The personal invitation by contacting people in their everyday environments can make that possible.

SAMMANDRAG

Landskapsarkitekter kan med hjälp av inkluderande dialogprocesser bidra till att lyfta de underrepresenterades åsikter inom samhällsplanering. Detta examensarbete ämnar till att visa exempel på hur ungdomar och unga vuxna kan involveras i dialogbaserade planeringsprocesser för att bidra till en mer ändamålsenlig gestaltning av sådana utemiljöer som berör dem till vardags. Projektet är förankrat till utemiljön vid ungdomsgården Café Genomfarten i Uppsala. Det är en mötesplats som även delas av besökare på Värmestugan Grottan, en daglig verksamhet för personer som befinner sig i en hemlöshetssituation. Besökare på de båda verksamheterna har inkluderats och bidragit med olika perspektiv vid framtagandet av ett konceptuellt gestaltungsförslag. Resultatet består av en dialogprocess, en gestaltning och ett byggprojekt med återkoppling till deltagarnas preferenser för den gemensamma trädgården. Planerandet av dialogprocessen utgår från delaktighetsteorierna Roger Harts (1992) uppåtsträvande delaktighetsstege och Archon Fungs (2006) kubmodell. Delaktighetsstegen gäller för samhällsprojekt som planeras och genomförs i samverkan mellan barn och vuxna medan kubmodellen är ämnad för beslutsprocesser mellan invånare och beslutsfattare. Kubmodellen som benämns Den demokratiska kuben riskerar att uppfattas missvisande eftersom kubens dimensioner både kan resultera i en inkluderande och en exkluderande process beroende på innehållet av dimensionerna. Ett tydligt exempel är resultatet av denna studie som visar ett symboliskt deltagande eftersom deltagarna inte haft möjligheten att utveckla sina preferenser om platsen då resultatets subjektivitet har tolkats och utvecklats av författaren. Detta beror på att deltagarna enbart deltagit under enskilda tillfällen och att ambitionsnivån baserades på förhoppningen om att bilda en projektgrupp. Dessutom är gestaltningen enbart inspirerad av ett fåtal av besökarnas preferenser då den demokratiska avsikten förutsätter att projektet är tillgängligt för samtliga berörda under en inkluderande dialogprocess. Dialogen som verktyg för gestaltningen har bland annat varit användbar för att lyfta användarnas lokala kunskap om platsen då noteringen som till exempel sittplatsen för morgonkaffet eller solstunden, har bidragit till att bevara användarnas personliga koppling till platsen. I och med att deltagandet dock inte är ett mått på hur många personer som på riktigt har velat delta, har faktorer såsom hur människor bjöds in och hur mötena tillgängliggjordes varit avgörande för resultatet. En av flera viktiga lärdomar från denna studie har varit vikten av att anpassa dialogen efter varje unik situation då den informella karaktären, såsom att samtala i trädgården och i verksamheternas lokaler, visade sig vara mer användbart i jämförelse med det förberedda projektmaterialiet. Att involvera och engagera användarna i deras vardagsmiljöer kan vara ett sätt att minska avståndet mellan experten vid ritbordet och experten som användare.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING

En inkluderande designprocess med ungdomar om deras fritidsmiljö	s. 1
Ett barn- och ungdomsperspektiv	s. 1
Att utmana den traditionella arkitektrollen	s. 2
Syfte	s. 3
Målsättning	s. 3
Frågeställningar	s. 3
Förkunskaper	s. 3
Avgränsningar	s. 3
Översikt	s. 3

TEORETISK PLATTFORM

Vad är en medborgardialog?	s. 6
Dialogprocesser med ungdomar	s. 6
Vad är en medskapande dialog?	s. 7
Om medborgardialog som metod och process	s. 7
Delaktighetsstegen	s. 8
Roger Harts delaktighetsteori	s. 8
Deltagande likt en metaforisk steg	s. 9
Kritik mot Arnsteins delaktighetssteg	s. 9
Delaktighetskuben	s. 10
Den första dimensionen	s. 10
Den andra dimensionen	s. 10
Den tredje dimensionen	s. 10
Stegen i jämförelse med kub	s. 11

METOD & GENOMFÖRANDE

Upplägget av arbetsprocessen	s. 13
Förberedelsestadiet	s. 14
Informationsstadiet	s. 14
Dialogstadiet	s. 15
Återkopplingen	s. 15
Genomförande dialogprocess	s. 15
Beskrivning av berättarövningen	s. 16
Sammanställning med hjälp av en siffermetod	s. 16
Genomförande analys	s. 16
Etiska avväganden	s. 16
Genomförande byggprojekt	s. 17
Genomförande gestaltning	s. 17

PRESENTATION AV PLATSEN

Inventering	s. 19
Genomfarten & Grottan	s. 21

GENOMFÖRANDE DIALOGPROCESS

Ambitionen & resultatet	s. 25
Processen i rörelse	s. 26
Det första dialogtillfället på ungdomsgården	s. 26
Det andra och tredje dialogtillfället på ungdomsgården	s. 27
Processens utveckling	s. 28
Det första dialogtillfället på Värmestugan Grottan	s. 28
Det andra dialogtillfället på Värmestugan Grottan	s. 28
Det tredje dialogtillfället på Värmestugan Grottan	s. 28

Sammanställningen av dialogerna	s. 29
De fyra berättarkorten som fokusområden	s. 30
Skissmomentet	s. 31
Återkopplingen en sittmöbel	s. 32
Byggprocessen	s. 32
Utställningsdagen	s. 35
Insikter inför gestaltungsarbetet	s. 38
Dialoger på Café Genomfarten	s. 38
Dialoger på Värmestugan Grottan	s. 38
Reflektioner från utställningen	s. 38

GENOMFÖRANDE GESTALTNING

Gestaltning ur ett trygghetsperspektiv	s. 40
Fysiska rum	s. 40
Sociala rum	s. 40
Mentala rum	s. 40
Förändringspotential	s. 41
Skuggförhållandena	s. 41
Program och gestaltungsprinciper	s. 42
Programplan 1: Entréplanet	s. 42
Programplan 2: Mötesplatsen	s. 42
Programplan 3: Grässlätten	s. 42
Materialpalett	s. 43
Växtlista	s. 43
Gestaltungsförslaget	s. 44
Viloslätten	s. 46
Aktivitetpunkten	s. 47

DISKUSSION

Dialogbaserad gestaltning	s. 49
Den teoretiska plattformen i praktiken	s. 49
Selektering och representativitet	s. 50
Kommunikation och beslutsfattning	s. 50
Ansvarsroller och maktfördelning	s. 51
Om att engagera	s. 51
Gestaltning som dialog	s. 51
En återkopplande prototyp	s. 52
Lärdomar förvaltat i en gestaltning	s. 52
Kritik mot sammanställningen av resultatet	s. 53
Slutsatser	s. 53
Vidare studier	s. 54

BILAGOR

Bilaga 1	s. 56
Bilaga 2	s. 57
Bilaga 3	s. 57
Bilaga 4	s. 58
Bilaga 5	s. 60
Bilaga 6	s. 62

REFERENSER

Textreferenser	s. 65
----------------	-------

I N L E D N I N G

Studien är förankrad till den gemensamma trädgården för ungdomsgården Café Genomfarten och verksamheten Värmestugan Grottan i Uppsala. Baserat på en dialogprocess har författaren genomfört ett byggprojekt och tagit fram ett konceptuellt gestaltungsförslag utifrån deltagarnas preferenser, åsikter samt idéer om platsen.

EN INKLUDERANDE DESIGNPROCESS MED UNGDOMAR OM DERAS FRITIDSMILJÖ

En delaktighetsmetod som landskapsarkitekter kan använda under en planerings- och gestaltungsprocess är att kontakta människor i deras vardagsmiljöer för att på ett effektivt sätt bjuda in, inkludera samt samverka med användarna på deras egna villkor. En sådan miljö kan för ungdomar exempelvis vara en ungdomsgård, en verksamhet som är öppen och frivillig att delta i, som erbjuder ungdomar och unga vuxna sociala och rekreativa aktiviteter samt ett vardagligt stöd från de vuxna.

Mellan 2018 och 2019 arbetade jag som timanställd fritidsledare på ungdomsgården Café Genomfarten i Uppsala och blev under den tiden bekant med personalen och flera av besökarna. Det är en ungdomsgård där personalen har skapat en miljö som ska vara trygg, säker och trivsamt att vistas i. En plats som är öppen efter skolan och på helger där unga människor kan umgås, träffa nya vänner och ha sällskap av trygga vuxna, en plats som kan fungera som ett andra hem.

Personalen på Café Genomfarten har haft en betydande roll för många unga ensamkommande vilket bidrog till att verksamheten år 2017 tilldelades Barnrättspriset av Barnombudet i Uppsala Län. Detta pris tilldelas varje år en person eller en verksamhet som praktiskt arbetar med att tillämpa FN:s barnkonvention (Barnombudet i Uppsala Län 2020).

Den första januari, år 2020, blev barnkonventionen svensk lag, den så kallade Barnrättslagen. Detta innebär ett lagligt erkännande av barnens rättigheter som bland annat rätten till att uttrycka sina egna åsikter i vardagen och på fritiden (se faktaruta). Arkitektkåren har i och med detta ett ansvar att integrera barnens och ungdomarnas perspektiv inom samhällsplanering. Det finns därmed ett ökat behov av kunskap om samverkansprocesser med barn och ungdomar inom planering och gestaltning av samhällets livsmiljöer.

Fritidsmiljön kan för många vara avgörande för individens hälsa som i enlighet med ungdomspolitik (prop. 2013/14:191) kan bidra till att främja barn och ungas levnadsvillkor genom att ungdomarna ges möjlighet att själva skapa sig en meningsfull fritid och inflytande i samhället. Ett av målen i den nationella ungdomspolitik, för personer mellan 13 och 25 år, handlar om ungas rätt till kontroll, inflytande och delaktighet. Faktorer som påverkar människans självförtroende och självkänsla är bland annat avsaknad av kontroll och inflytande vilket kan leda till att individen känner sig maktlös samt exkluderad i samhället. Att känna sig delaktig såsom att vara sedd och hörd är därmed en grundförutsättning för att öka individens välbefinnande och hälsa (prop. 2017/18:249) (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016).

Beroende på hur relationerna och livsmiljöerna är i skolan och i hemmet kan fritidsmiljön för många ungdomar vara en av få mötesplatser som kan bidra till en känsla av trygghet och säkerhet. Katina Dimoulis, forskare inom miljö- och beteendestudier, belyser just vikten av att ungdomar involveras och inkluderas i planeringen och

gestaltningen av ungdomsgårdar. Detta för att möjliggöra för ungdomar att själva kunna påverka sin fritidsmiljö. Dimoulis (2017) rekommenderar utifrån tidigare studier och av egen erfarenhet att bland annat använda det informella samtalet som tillvägagångssätt för att engagera ungdomar vilket kan lyfta ungdomarnas egna upplevelser samt erfarenheter av deras egna livsmiljöer. Forskaren argumenterar för att ungdomarnas deltagande, exempelvis att uttrycka sina egna designpreferenser, kan bidra till att ungdomsgårdens estetiska värden blir mer ungdomsorienterade och på så sätt mer inbjudande. Vidare anser forskaren att deltagandet kan bidra till en känsla av tillhörighet som i förlängningen kan innebära att ungdomarna besöker ungdomsgården mer regelbundet (Bishop & Corkery 2017).

Ett barn- och ungdomsperspektiv

I kursen *Gestaltning genom förvaltning* på SLU i Uppsala fick jag tillsammans med mina kurskamrater i samarbete med Uppsala kommun möjligheten att bygga en temporär park med enbart det naturmaterial som fanns på plats. I den rollen fick jag som användare av stadens parkmiljöer möjligheten att samverka med kommunen. En möjlighet som jag själv vill kunna skapa som blivande landskapsarkitekt. Under invigningsdagen av den temporära parken besöktes platsen av flera barn från en närliggande förskola som alla utforskade de olika lekstationerna i parken. Det hade vid detta tillfälle varit lärorikt att samverka med barnen på förskolan och studenter vid en närliggande gymnasieskola för att ta del av deras önskemål om platsen. Hur landskapsarkitekter planerar och gestaltar barn och ungdomars utemiljöer kan bland annat påverka de ungas lek och rörelse såsom möjligheten att självständigt utforska sin närmiljö tryggt samt säkert.

För barnkulturdesignern och arkitekten Eva Johanna Isestig är det en självklarhet att ge utrymme för barnkultur vid gestaltning av barnens livsmiljöer, att "*låta barn och unga synas, höras och finnas*".

Barnkulturdesignern jämför ett barnperspektiv, ett begrepp som används när vuxna själva fokuserar på barnens generella sammanhang, med barnens egna perspektiv som handlar om när barnen själva uttrycker sina upplevelser. Isestig anser att ett arbetssätt som innefattar de båda perspektiven bidrar till att skapa demokratiska och inkluderande livsmiljöer (Isestig 2015).

FAKTARUTA

Artikel 12 "Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad." (Barnkonventionen 1989).

Artikel 31 "Barn har rätt till lek, vila och fritid". (Barnkonventionen 1989).

Figur 2. Faktarutan visar en kortfattad version av artikel 12 och 31 i Barnkonventionen (1989). Illustration gjord av författaren. (2020).

Landskapsarkitekterna Karin Andersson och Johanna Bratel i designkollektivet Disorder, visar i deras arbete som ofta utgår från ett barn- och ungdomsperspektiv, flera goda exempel på hur invånarna med experter både har planerat och skapat förändringar tillsammans. Ett inspirerande exempel är när landskapsarkitekterna år 2019 samarbetade med ungdomar i åldrarna 15-18 år med ett uppdrag från Folkets park i Malmö. Uppdraget var att tillsammans med ungdomarna gestalta en del av parken utifrån ett ungdomsperspektiv. Andersson (2019a) beskriver projektet utifrån dess förutsättningar som bland annat att deltagarna själva anmälde sig och var anställda under designfasen, invigningen samt skötselarbetet. Dessutom var chefen för Folkets park delaktig under workshoptillfällena vilket Andersson anser tydliggör för ungdomarna att deras åsikter är viktiga samtidigt som chefens närvaro också bidrog till att deltagarna kunde få direkta svar gällande projektets möjligheter. Detta antyds ha varit en givande strategi då Andersson nämner att flera av deltagarna *“har uttryckt intresse av att jobba med att aktivera den plats de själva varit med och tagit fram”* (Andersson 2019a).

Ett annat exempel från samma år är när landskapsarkitekterna fick i uppdrag från Jönköping kommun att med hjälp av en deltagande dialogprocess möjliggöra för barnen på Tenhults och Ödestugus förskolor i Småland att påverka gestaltningen av ett offentligt konstverk. Barnens teckningar utifrån temat *“hem”* blev en del av processen där valda objekt från teckningarna förstörades och byggdes till prototyper som sedan ställdes ut för allmänheten. Tillsammans med nästan hundra barn genomförde Andersson och Bratel ett karnevalståg med scenen för de olika prototyperna som slutdestination. Landskapsarkitekterna förklarar att *“vi ville låta barnens berättelser om hem, hemma och tillhörighet få ta plats även i det offentliga rummet. Vi ville ge dem en visuell röst och en fysisk plats”* (Andersson & Bratel 2020).

ATT UTMANA DEN TRADITIONELLA ARKITEKTROLLEN

Ett sätt att hämta inspiration inför en deltagande dialogprocess, där deltagarna får möjlighet att påverka resultatet, kan vara att studera det väletablerade begreppet medskapande, om att skapa tillsammans. Medskapande är ett begrepp som jag under landskapsarkitektutbildningen bekantat mig med och varit nyfiken på att studera och praktiskt genomföra.

Hans Abrahamsson, forskare inom fred- och utveckling, beskriver medskapande som ett deltagande på lika villkor. Detta kan jämföras med en dialogprocess då den medskapande processen innebär ett deltagande under hela arbetet, från det att problemet formuleras till det att åtgärdsförslaget genomförs till att resultatet slutligen utvärderas (Abrahamsson 2015).

Att landskapsarkitekten ur ett socialt perspektiv arbetar för människor och *med* människor är en dimension av

hur den som gestaltar och planerar kan skapa tillgängliga samt trivsamma livsmiljöer. Den sociala dimensionen av hållbarhet beskrivs enligt Folkhälsomyndigheten som ett jämställt och jämlikt samhälle där människor inkluderas samt ges inflytande i samhället (Folkhälsomyndigheten 2018).

Landskapsarkitektens bidrag kan vara att med hjälp av planering och gestaltning främja till ett inkluderande samhälle genom att ta hänsyn till olika samhällsgruppers och enskilda individers behov samt intressen. En verklighet som ofta ter sig annorlunda när planering och gestaltning handlar mer om att arbeta *för* människor än *tillsammans* med människor. Tillsammans med invånarna kan arkitektens och planerarrollens expertis kompletteras med användarnas expertis gällande deras egna erfarenheter av de offentliga miljöerna.

Andersson (2019b) kritiserar dagens samhällsplanering genom att belysa hur så kallad exkluderande design används på offentliga platser. Landskapsarkitekten menar att dialoger med invånarna är en förutsättning för att skapa inkluderande livsmiljöer som med hänsyn till användarnas åsikter motarbetar den design som riskerar eller som påtagligt exkluderar människor. Med flera exempel beskriver Andersson (2019b) hur gestaltning utformats som diskriminerar vissa samhällsgrupper och sociala beteenden genom att hindra personer från att känna sig välkomna eller från att vistas i det offentliga rummet. Ungdomar som exkluderas från utemiljöer genom exempelvis störande ljud som enbart kan uppfattas av ungdomar. Personer som befinner sig i en hemlöshetssituation som exkluderas genom bland annat bänkar eller andra sittplatser som utformas för att hindra personer från att sitta eller ligga på dessa. Anderssons (2019b) slutsats är att hela samhället påverkas av en exkluderande gestaltning eftersom det tydligt visar att samhället inte prioriterar alla (Andersson 2019b).

Under landskapsarkitektutbildningen i Uppsala genomförde jag tillsammans med en annan student intervjuer med ungdomar i åldrarna 16-19 år i närheten av en gymnasieskola i Stockholm. Uppgiften var att klassen inför ett gestaltungsarbete skulle ges en sammanställning om hur olika målgrupper hade svarat under intervjuer gällande samtalsämnet bostadsgårdar. Detta var ett lärorikt tillfälle då jag fick erfarenhet av att förbereda intervjufrågor, att anpassa ett arkitekturspråk efter målgrupp och få ta del av ungdomarnas egna perspektiv. För även om enstaka intervjuer enbart representerar de åsikter som blir hörda, bidrar det till ett unikt diskussionsunderlag som endast kan tas hänsyn till om en sådan dialog är en naturlig del av designprocessen.

En av många erfarenheter från det här examensarbetet har varit utmaningen i att tillmötesgå och möjliggöra för en deltagande och kreativ process i och med mötet med olika individer med skilda behov. Enligt designforskarna Elizabeth Sanders och Pieter Jan Stappers varierar kreativiteten beroende på individers olika kunskapsbehov och intresse. Detta kräver enligt forskarna att människor får tillgång till de rätta verktygen för att rollen som expert, som användare, ska bli tillgänglig (Sanders & Stappers 2008).

Med hjälp av en dialogprocess är min intention att iscensätta och utvärdera hur landskapsarkitekter i sin yrkesroll kan utmana de normativa planerings- och gestaltungsprocesserna genom att inspireras samt vägledas av användarnas egna perspektiv. Detta med hjälp av att minska avståndet mellan experten vid ritbordet och användaren.

SYFTE

Examensarbetet ämnar att visa exempel på hur ungdomar kan involveras i dialogbaserade planeringsprocesser för att bidra till en mer ändamålsenlig gestaltning av sådana utemiljöer som berör dem till vardags.

Målsättning

Målsättningen är att ge exempel på hur ungdomar på ungdomsgården Café Genomfarten i Uppsala kan påverka ett konceptuellt gestaltungsförslag. Målet är även att redovisa generella slutsatser för hur landskapsarkitekter kan utvecklas i sin yrkesroll med hjälp av dialogprocesser med ungdomar.

Frågeställningar

- Vilka tillvägagångssätt kan vara användbara för att involvera ungdomar i en planerings- och gestaltungsprocess?
- Hur kan en gestaltning framtas med hänsyn till lärdomarna från en dialogprocess?

FÖRKUNSKAPER

Inför studien har jag haft erfarenhet av att arbeta som fritidsledare på ungdomsgården Café Genomfarten då jag tillsammans med fritidspersonalen ansvarat över att skapa en trygg och trivsamt mötesplats för ungdomar. Jag saknar dock en pedagogisk utbildning. I tidigare studier har jag genomfört enskilda intervjuer och gruppintervjuer.

AVGRÄNSNINGAR

Studien utgick från ett barn- och ungdomsperspektiv i och med intresset av att studera en deltagande process i samverkan med ungdomar. För studien definierades ungdomsgruppen enligt Café Genomfartens målgrupp, ungdomar och unga vuxna mellan 13-19 år. Eftersom studieplatsen även är en mötesplats för besökare på Värmestugan Grottan genomfördes dialoger på de båda verksamheterna. Dialogerna avgränsades till tre tillfällen på vardera verksamhet.

I och med att projektet saknat uppdragsgivare presenterades gestaltningen konceptuellt. Förslaget saknar därmed, i detta stadium, hänsyn till att gestaltningen ska vara

tekniskt och ekonomiskt genomförbar.

Ur ett hållbarhetsperspektiv utgick studien främst utifrån ett socialt perspektiv med fokus på inkludering och deltagande.

ÖVERSIKT

Studieplatsen är belägen i en kulturhistorisk miljö centralt i Uppsala på Drottninggatan 13. I den närmsta omgivningen finns Helga Trefaldighetskyrkan och dess församlingslokal samt två byggnader tillhörande universitetsstudenterna. I närheten finns även landmärken som bland annat universitetsbiblioteket Carolina Rediviva, Uppsala slott och Uppsala domkyrka.

Ägaren och förvaltaren av fastigheten är sedan år 2006 fastighetsbolaget Miab Förvaltning som köpte marken från Uppsala Kyrkliga Samfällighet (Miab förvaltning 2020).

Fastigheten används av ungdomsgården Café Genomfarten, Värmestugan Grottan och Svenska kyrkan. Byggnaderna för de olika verksamheterna har fasader ut mot Drottninggatan och entréer som nås via Ingmar Bergmansgatan.

Värmestugan Grottan, är en daglig verksamhet för personer som befinner sig i en hemlöshetssituation. Enligt Socialstyrelsen innebär en hemlöshetssituation allt ifrån att vara i akut behov av bostad till att ha en mer långsiktig boendeform. Detta kan ha både strukturella och individuella orsaker (Socialstyrelsen 2017).

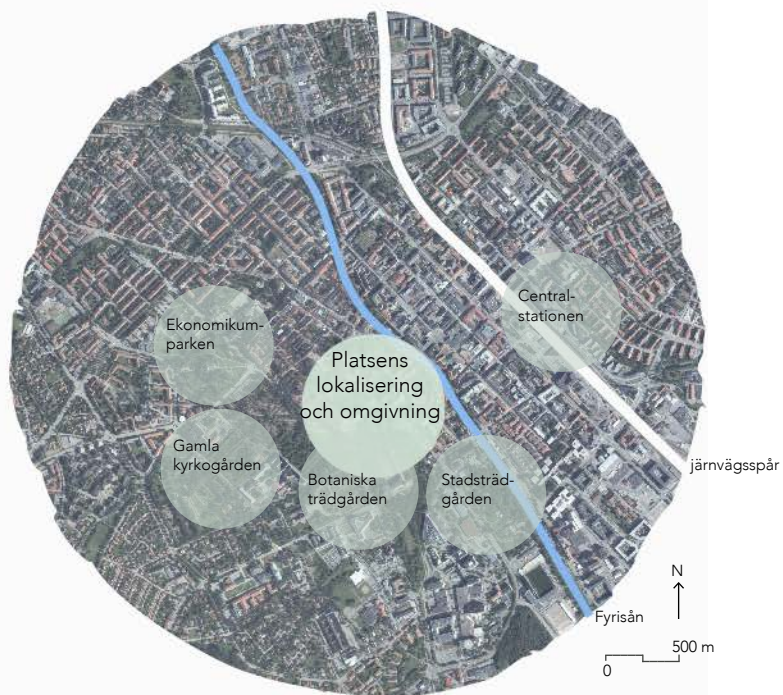
Ungdomar och personer som befinner sig i hemlöshet tillhör heterogena samhällsgrupper bestående av personer med bland annat olika etnicitet, ålder, könsidentitet, socioekonomisk bakgrund, religion eller annan trosuppfattning samt funktionsvariation. Det är två samhällsgrupper som jag känner ett starkt engagemang för som på många sätt är utsatta i samhället. Grupper som marginaliseras på grund av makt, status och beteenden som bryter mot samhällets sociala normer. Landskapsarkitekten Andersson (2019) lyfter enbart några exempel på hur dessa samhällsgrupper diskrimineras i det offentliga rummet.

Platsen för denna studie kan för många av besökarna vara en av få mötesplatser i vardagen som kan bidra till en känsla av trygghet. I en miljö där besökarna blir sedda och hörda. I nära anslutning till verksamheternas lokaler har intentionen varit att främja trygghetskänslan med hjälp av att engagera och tillföra känslan av tillhörighet till den gemensamma utemiljön. Genom det personliga mötet med deltagarna under dialogprocessen har intentionen också varit att visa uppskattning för användarnas åsikter och att därefter lyfta deras idéer i ett gestaltungsförslag.

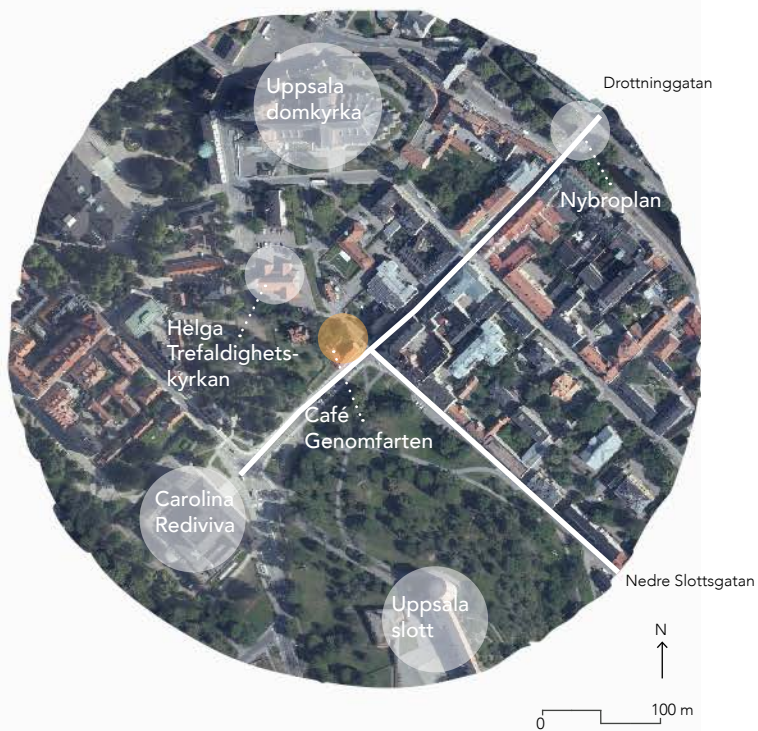

Figur 3.
Studieplatsens geografiska placering i Sverige visas med svart markering.
Sverigekarta: Copyright (c) Free Vector Maps.com. Tillägg gjort av författaren (2020).

INZOOM UPPSALA STADSKÄRNA

PLATSENS LOKALISERING OCH OMGIVNING

Figur 4. Översiktskarta över en inzoomning av Uppsalas stadskärna. Översiktskarta 1: GSD-Ortofoto 1m färg © Lantmäteriet, tillägg gjorda av författaren (2020). **Figur 5.** Översiktskarta över studieplatsens lokalisering (orange markering) och dess omgivning. Översiktskarta 2: GSD-Ortofoto 1m färg © Lantmäteriet, tillägg gjorda av författaren (2020).

TEORETISK PLATTFORM

Avsnittet är en inledande litteraturstudie över medborgardialog som metod och process samt en beskrivning av arbetets teoretiska plattform. Delaktighetsstegen av Roger Hart och Den demokratiska kuben av Archon Fung har fungerat som inspiration och vägledning gällande hur deltagarna kan selekteras, hur projektet kan kommuniceras, hur ansvar samt beslutsfattning kan diskuteras.

VAD ÄR EN MEDBORGARDIALOG ?

Medborgardialoger är ämnade att vara tillgängliga för samhällets invånare. Dialogen med sin demokratiska avsikt kan likt handling även benämnas därefter. Eftersom en medborgardialog inte är kopplat till det formella medborgarskapet kan begreppet medborgare ersättas med invånare eller boende (Boverket 2019b).

Medborgardialogen vilken möjliggör för invånarna att delta och påverka samhällsplaneringen, har länge varit etablerad inom landskapsarkitektur hos bland annat myndigheter och företag. Dock är det i Sverige enbart det så kallade samrådet som enligt Plan- och bygglagen (PBL 2010:900) säkerställer en inblick i kommunernas planeringsarbete med hjälp av medborgardialog (Sveriges Riksdag 2010). Lagen om samråd tillkom år 1987 vilket bidrog till rätten om att som samhällsindivid ha möjlighet att påverka den byggda utemiljön (Boverket 2014).

Medlems- och arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner har sedan år 2006 arbetat med utvecklingsprojektet *Medborgardialog* med avsikten att engagera invånarna i beslutsprocesser (Sveriges Kommuner och Landsting 2013). Uppdraget för organisationen i och med utvecklingsprojektet är att bidra med stöd åt kommuner och regioner gällande medborgardialoger och deltagande processer såsom medskapande beslut mellan politiker, tjänstemän samt invånarna (Dialogguiden 2020).

Sveriges Kommuner och Regioner (2013) belyser framförallt vikten av att formulera avsikten med medborgardialogen, dess bidrag för initiativtagarna och invånarna samt utgångspunkterna i arbetsprocessen. Förberedelserna består av att analysera kring vilka samhällsgrupper som är eller inte är engagerade och aktiva, vad som är orsaken till att människor inte deltar samt vilka metoder som kan användas för att möjliggöra ett ökat deltagande. Med hjälp av en sådan analys kan politiker och tjänstemän diskutera vilka åtgärder som kan bidra till ett jämnt inflytande hos olika samhällsgrupper för att därmed vidga det allmänna perspektivet under beslutsprocesser (Sveriges Kommuner och Landsting 2013).

Enligt Boverket, myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende (2019b), innebär medborgardialogen en möjlighet för invånarna att uttrycka sina egna erfarenheter, åsikter och kunskaper vilket kan bidra till att besluten ges en ökad legitimitet. Myndigheten anser att dialogen kan främja förtroendet mellan de olika parterna såsom planerarna, politikerna och invånarna. Dock framgår risken med att resultatet kan präglas av de personer som väljer att delta vilket också påverkar resterande personer som berörs av besluten. Det bör därmed enligt myndigheten redovisas en sammanställning av de inblandades åsikter för att tydliggöra vilka avvägningar som påverkat dialogprocessen. I relation till detta nämner myndigheten utmaningen med att bjuda in eftersom det traditionella samrådsmötet inte lämpar sig för alla. Det krävs därmed olika delaktighetsformer som

möjliggör för deltagarna att uttrycka sig på olika sätt. För det är med hjälp av dialoger som invånarna ges möjligheten att konkretisera sina åsikter även om politikerna, i en representativ demokrati, är de som i slutändan har rätt att ta beslut. Boverket uppmanar till att inkludera medborgardialogen i en tidigare fas, utöver det formella samrådet, för att redan i början av ett projekt involvera invånarna i arbetet (Boverket 2019b).

Genom att planerare och politiker samverkar med invånarna som vistas lokalt på en plats kan användarna bidra med erfarenhet och kunskap om platsen baserat på vardagliga händelser samt egna perspektiv. Kunskap som enligt Boverket bör tas hänsyn till i planeringsarbetet (Boverket 2019b).

Emma Corkhill, kulturgeograf och process- och projektledare, argumenterar för att olika delaktighetsmodeller riskerar att generalisera samt kategorisera den komplexa realitet som dialogprocesser innefattar. Corkhill förklarar att samtidigt som denna generalisering kan hjälpa till att konkretisera dialogbegreppet brukas det idag i flera olika sammanhang där innebörden till motsats till dess demokratiska avsikt även kan innebära ett möte där invånarna enbart informeras om projektet utan möjlighet att delta och påverka (Stenberg m.fl 2013).

Sammanfattningsvis innebär medborgardialogen en möjlighet för arkitekter och planerare att involvera användarna genom att invånarnas åsikter kan tas hänsyn till både i ett tidigt samt senare skede i byggprocessen. Att använda metoder som grundar sig på hänsynsfulla och genomtänkta val anpassat efter bland annat målgrupp och dess sammanhang kan skapa goda förutsättningar för deltagande samt engagemang. Det krävs därmed en förståelse och kunskap om metoder för olika situationer för att deltagarna ska kunna känna att det är tillgängligt, inkluderande och meningsfullt. Samtidigt är det viktigt att i varje situation använda en variation av delaktighetsformer eftersom den enskilda individens behov kan variera mellan personer inom en och samma samhällsgrupp. Varje enskild dialog bör därmed betraktas utifrån dess unika karaktär.

DIALOGPROCESSER MED UNGDOMAR

Victoria Derr och Louise Chawla, professorer inom filosofi och miljö och processledaren Mara Mintzer har tillsammans i litteraturen *“Placemaking with Children and Youth: Participatory Practices for Planning Sustainable Communities”* sammanställt flera betydelsefulla faktorer vid samverkan med ungdomar i stadsprojekt. Författarna karaktäriserar ett effektivt deltagande baserat på faktorer såsom att projektet är förankrat *lokalt och är platsbaserat*, att det genomsyras av ett *transparent förhållningssätt*, att människor *inkluderas*, att projektet är *relevant i dess sammanhang*, att det ur sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter är *långsiktigt hållbart* och att deltagandet är *frivilligt* samt *lekfullt* (Derr m. fl 2018).

Derr, Chawla och Mintzer (2018) lyfter fram fem viktiga principer för den deltagande planeringsprocessen vilka handlar om att skapa tillit, att interagera med ungdomarna i den miljö de vistas i, att engagera sig i och lyfta de ungas bidrag, att använda en mångfald av möjliga uttrycksformer vilket även kan bidra till en läroprocess, att lära sig av varandra, och att vara öppen för olika tillvägagångssätt med hjälp av ett undersökande av nya metoder samt idéer. Eftersom tiden för att skapa tillit kan variera kan det enligt författarna vara en fördel om deltagarna redan från början känner varandra eller en av ledarna (Derr m. fl 2018).

Aspekter som Derr, Chawla och Mintzer nämner betydelsefulla under en förberedelsefas är att *identifiera lämpliga parter*, exempelvis om projektet är *genomförbart* med den valda gruppen, om deltagarnas *representativitet* för målgruppen, om vad det finns för *resurser och budget*, samt *byggkapital* såsom variation av kompetens. Det sistnämnda anser författarna är viktigt för att uppnå ett deltagande som bidrar med effektiva resultat, såsom hur projektet kommuniceras och engageras, om ledarskap och förståelsen av människors olika kulturella bakgrund (Derr m. fl 2018).

Ett urval av de tillvägagångssätt som enligt Derr, Chawla och Mintzer kan vara användbara för att skapa ett engagemang hos barn, är bland annat olika ritnings-metoder, att undersöka en plats med hjälp av foto, platsbesök och berättarövningar. Ritningar som kommunikationsverktyg kan enligt författarna bland annat innebära att deltagarna ges möjligheten att fantisera om platsens potential eller mer generellt om hur deltagarna föreställer sig en "drömdag" med hjälp av att skissa sina tankar. Under platsbesök kan deltagarna undersöka vilka sinnesupplevelser som platsen väcker och vilka möjligheterna samt förutsättningarna är (Derr m. fl 2018).

Derr, Chawla och Mintzer (2018) nämner hur berättarkonsten än idag, i många kulturer, är ett viktigt verktyg för förståelsen över vilka vi är i ett större sammanhang, i världen. De beskriver hur berättandet kan visualisera önskningar om framtiden och kan uppmärksamma rädslor och utmaningar som ungdomar möter. Berättandet möjliggör även för en mängd olika uttrycksformer som bland annat att skriva poesi, en bok, ett brev eller att filma (ibid).

VAD ÄR EN MED- SKAPANDE DIALOG?

Abrahamsson (2015) beskriver i den tredje delen av forskningsstudien "*Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog*" om hur ett medskapande pågår under hela arbetsprocessen och är ett deltagande på lika villkor. Detta möjliggör enligt forskaren till att människor får utrymme till att uttrycka sina egna åsikter och samtidigt lyssna på andra för att därmed utveckla sin egen kunskap samt öppenhet för andras perspektiv. Forskaren argumenterar för att den medskapande dialogprocessen är en förutsättning för att lyfta fram enskilda individers och samhällsgruppers olika erfarenheter vilket kan legitimera

skilda problem samt lösningar i samhället. I jämförelse med andra dialogformer är det handlingen, hur processen genomförs som klargör om dialogen är medskapande (Abrahamsson 2015).

Abrahamsson förklarar att processledarens roll är att skapa en maktbalans där makten fördelas jämt mellan deltagarna under en medskapande process. Forskaren beskriver hur processledaren med hjälp av ett neutralt förhållningssätt utifrån gruppens gemensamma ambitioner, ska uppmärksamma de olika maktförhållandena som uppstår för att samtliga deltagare ska inkluderas. Dock är det ett ansvar som enligt forskaren avtar i takt med att deltagarna känner ett förtroende för varandra (ibid).

Även om medborgardialogen kan möjliggöra ett inflytande hos invånarna nämner Abrahamsson det faktum att det i slutändan är politikerna som avgör i vilken grad invånarna ges möjligheten att påverka besluten vilket därmed leder till en ojäm maktbalans. Abrahamsson lyfter även fram hur en maktförskjutning från politikerna till invånarna riskerar att främst bidra fördelaktigt åt resursstarka individer i samhället (Abrahamsson 2015).

OM MEDBORGARDIALOG SOM METOD & PROCESS

Jenny Stenberg, forskare inom arkitektur och planering, skiljer mellan metod och process och anser att även utformandet av processen är en del av arkitektens samt planerarens ansvar. Enligt Stenberg (2013) är arkitekten och planeraren sällan med under hela designprocessen med hänvisning till den medskapande processmodellen i handboken "*Metoder för möten - för ökat deltagande i lokalt förändringsarbete*" (2004) skriven av pedagogen och forskaren Karin Westerberg samt landskapsarkitekten Anna Ranger. Processmodellen består av de sju stegen: *reflektera, söka, skapa, producera, förflytta, återigen reflektera* samt *att ta hand om det som händer efteråt*, där det sista steget är tillfört av Stenberg utifrån forskarens egna erfarenheter (Stenberg m.fl 2013).

Det första steget handlar enligt Ranger och Westerberg (2004) om att reflektera över förutsättningarna i projektet, såsom vilka värderingar som finns, resurser som bland annat tid, budget och kompetens samt vilka samarbeten som är möjliga. Därefter fortsätter processen genom att knyta kontakter med hjälp av att reflektera över vilka tillvägagångssätt som är användbara. När en grupp väl har bildats handlar det om att gruppen tillsammans delar kunskap, erfarenhet och perspektiv över bland annat vilka behov samt förändringspotential som svarar på projektets frågeställningar. Därefter skapas en samsynt strategi då samtliga inblandade kommer överens om hur samverkansprocessen ska genomföras med hjälp av en utvärdering och prioritering samt ansvarsfördelning av arbetet. Det sista steget enligt Rangers och Westerbergs processmodell innebär att efter handling reflektera över lärdomarna och återkoppla till samt utvärdera processen som i förlängningen kan resultera i ett fortsatt samarbete (Ranger & Westerberg 2004).

Stenberg (2013) anser att arkitekten och planeraren ofta är delaktiga i det fjärde processteget, att producera en samsynt strategi, ofta med hjälp av att framställa ritningar samt planer. Detta beror enligt Stenberg på att det kan saknas ekonomiska resurser eller mandat för arkitekten eller planeraren att vara delaktig vid samtliga processteg (Stenberg m.fl 2013).

Enligt Stenberg är det vanligt att det sista processteget uteblir, att återkopplingen ofta saknar mening efter exempelvis en medborgardialog vilket leder till att den tillit som skapats under processen snabbt går förlorad bland deltagarna. Stenberg menar även att utvärderingen ofta resulterar i ett antagande om att befolkningen har en trött inställning till att delta, men att detta snarare kan handla om en besvikelse över att deltagandet inte bidrar till själva processen samt att processen saknar en tydlig struktur (ibid).

Medborgardialogen är, en metod och en process, påverkat av den maktfördelning som Abrahamsson (2015) beskriver. Med hjälp av att använda sig av olika delaktighetsteorier- och metoder som finns tillgängliga, kan arkitekter och planerare med ett normkritiskt förhållningssätt ifrågasätta och reflektera över avsikten och innebörden av medborgardialogerna, och om hur ansvar samt beslutsfattning påverkar designprocessen.

DE LAKTIGHETSSTEGEN

Den nordamerikanska planeringsforskaren Sherry Arnsteins delaktighetsteori har sedan publiceringen i den välkända artikeln, *"A ladder of citizen participation"* (1969) använts inom flera yrkessektorer vid beslutsprocesser tillsammans med invånarna. I artikeln diskuterar Arnstein betydelsen av medborgarnas deltagande i relation till 1960-talets Amerika med fokus på inkludering av samhällets underrepresenterade. Arnstein använder medborgardeltagandet som en term för medborgarmakt vilken forskaren kategoriserar med hjälp av en tydlig vertikal åtta-stegs gradient. Planeringsforskaren delar in de åtta stegen i tre nivåer där den lägsta nivån innebär ett icke-deltagande, den andra nivån ett symboliskt deltagande och den högsta nivån medborgarmakt, att besluten överläts till invånarna (Arnstein 1969).

Roger Hart, professor inom psykologi och geografi, har utifrån ett barnperspektiv utvecklat Arnsteins (1969) delaktighetssteg, vilken presenteras i rapporten, *"Children's participation – from tokenism to citizenship"* (1992).

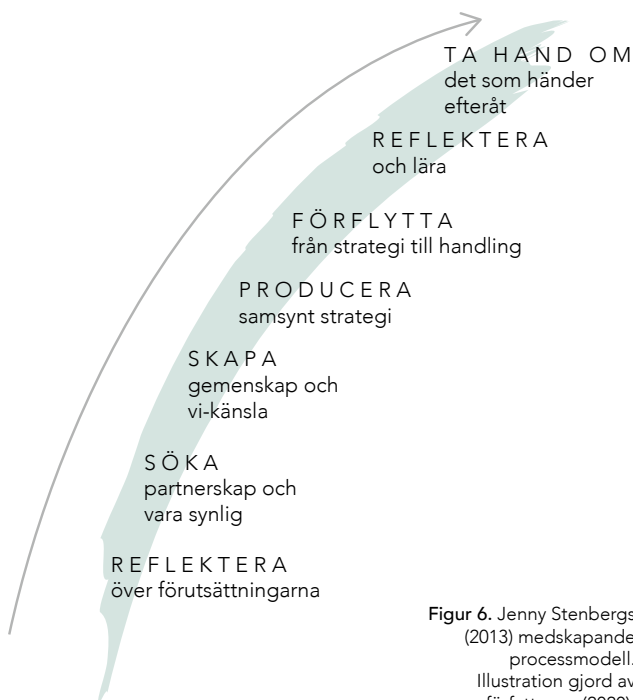
Roger Harts delaktighetsteori

Harts (1992) delaktighetssteg består i likhet med Arnsteins (1969) teori även denna av åtta steg av deltagande. Professorn delar dock in stegen i enbart två kategorier, där de tre första nivåerna innebär ett icke-deltagande och resterande nivåer olika grader av deltagande.

Enligt Hart (1992) innebär det första steget ett manipulerande stadiet på grund av att barnen inte ges möjligheten att själva skapa sig en förståelse för deltagandet och dess handling. Detta kan enligt Hart ibland bero på att vuxna är omedvetna om barns förmågor och att barnen därmed snarare missleds än manipuleras. Det manipulerande stadiet kan även innebära att barnens åsikter och idéer analyseras samt utvecklas av de vuxna utan samråd med barnen. För att undvika detta stadiet förklarar professorn att det är viktigt med ett transparent förhållningssätt till varför barnen involveras och deltar (Hart 1992).

Nästa steg beskriver Hart som enbart ett dekorativt deltagande då barnen ges en liten förståelse för deltagandet men saknar möjligheten att uttrycka sig. Detta skiljer sig från det förgående steget på grund av deltagandets transparens (ibid).

Hart beskriver det tredje steget som ett symboliskt deltagande eftersom barnen ges möjligheten att uttrycka sig men med liten eller ingen möjlighet alls att formulera egna åsikter eller påverka samtalsämnet samt hur det ska diskuteras. Professorn förklarar att deltagandet först uppnås när barnen informeras om hur de är selekterade och därmed vilket perspektiv som barnen representerar. Vidare kritiserar professorn det symboliska deltagandet för den uppmuntring som barnen ges även i de fall då deras åsikter inte tar hänsyn till andra barns åsikter, vilket enligt Hart leder till att barnen genom sådana erfarenheter lär sig

Figur 6. Jenny Stenbergs (2013) medskapande processmodell. Illustration gjord av författaren. (2020).

att deltagandet kan skapa skuldkänslor (Hart 1992).

Faktorer som Hart beskriver som viktiga för att kunna uppnå ett deltagande är att barnen förstår intentionerna med projektet, barnen vet vem som beslutade om deras involvering och varför, barnen har en meningsfull roll istället för en "dekorativ" roll och barnen deltar i projektet först efter att innebörden är tydligt formulerad. Dock är det inte förrän när besluten delas med barnen, som det enligt Hart är ett verkligt deltagande (ibid).

De två sista stegen enligt Harts (1992) delaktighetsstege innebär båda ett inflytelserikt deltagande. Dock finns det enligt Hart få exempel på samhällsprojekt där barnen själva har varit initiativtagare vilket professorn anser främst beror på en generell uppfattning om vuxnas vanligtvis dåliga gehör och att vuxna ofta intar en ansvarsroll. Enligt Hart är exempel från det sista steget främst förankrat hos äldre tonåringar som har interagerat vuxna i projekt som de själva utformat och förvaltat. Hart anser att det krävs personer med särskilt intresse för ungdomar som med hjälp av professionell kunskap kan framkalla ungdomarnas egna potential (Hart 1992).

Enligt sociologen Jonathan Quetzal Tritter och direktören inom folkhälsa och folkhälsopolicy Alison McCallum (2005) riskerar Arnsteins hierarkiska steg - vilken kan liknas med Harts delaktighetsstege - leda till att makten antas bero på inflytandets storlek (Quetzal Tritter & McCallum 2005).

Deltagande likt en metaforisk stege

I litteraturen "*Participation and learning*" (2008) klargör Hart avsikten med delaktighetsstegen från år 1992 med anledning av den missvisande metaforen av deltagande likt en stege. Teorin var aldrig menad att fungera som ett utvärderingsverktyg då metaforen enbart användes för att fokusera på i vilken grad de vuxna eller olika institutioner möjliggör för barn att delta (Reid m. fl. 2008).

Hart (2008) förklarar att även om barnen inte vill ta ett eget initiativ, ska detta möjliggöras för att barnen ska ges förtroende och en förståelse över att de själva kan engagera sig på en högre nivå på delaktighetsstegen, vilket ungdomar enligt professorn ofta förnekas (ibid).

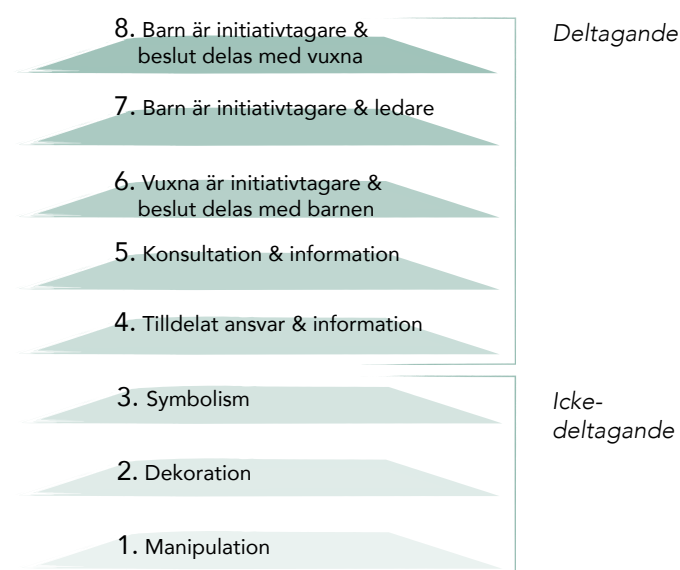
Hart (2008) tydliggör även vikten av att tillföra ett historiskt, kulturellt och sociopolitiskt sammanhang kring barns utveckling vid analys av barns deltagande. Ur ett västerländskt perspektiv uppmanar professorn till att integrera det formella med det informella deltagandet i och med dess kulturella betydelse genom barnens lek med föräldrarna. Samtidigt som professorn nämner vikten av att reflektera över hur vuxna möjliggör för barn att organisera sig själva, genom att exempelvis undersöka hur de offentliga miljöerna utformas för lek och rekreation. Detta kan även kopplas till hur professorn ur ett psykologiskt perspektiv argumenterar för att barn med hjälp av interaktion både kan lära sig från mer erfarna personer som från andra barn (Reid m. fl. 2008).

Kritik mot Arnsteins delaktighetsstege

Ett meningsfullt engagemang hos invånarna kräver enligt Quetzal Tritter och McCallum att invånarnas åsikter ges en direkt påverkan, exempelvis genom att invånarna själva utformar aktiviteterna och processen även om det inte säkerställer ett förbättrat resultat. Dock kan makten hos invånarna enligt Quetzal Tritter och McCallum riskera att vissa människors behov tillgodoses mer än andras och att en direkt kontroll hos invånarna kan ha en negativ påverkan på samhällsgrupper som riskerar att uteslutas, bland annat ungdomar (Quetzal Tritter & McCallum 2005).

Quetzal Tritter och McCallum (2005) kritiserar Arnsteins teori för att enbart fokusera på deltagarnas roll som problemlösare utan hänsyn till deltagarnas möjlighet att formulera problemen. I relation till detta menar kritikerna att teorin enbart bidrar med en begränsad vägledning i hur allmänhetens roll kan öka i processarbetet (ibid). Hart (1992) beskriver däremot hur ett inflytelserikt deltagande kan innebära att barnen själva är initiativtagare och att besluten delas med de vuxna.

Quetzal Tritter och McCallum (2005) menar båda att allmänhetens åsikt troligen behöver kompletteras med experternas kunskap och att tjänstemän sällan kan överföra arbetsbelastningen eller ansvaret till invånarna. Detta är enligt Quetzal Tritter och McCallum avgörande vid en maktförskjutning från expert till användare. Samtidigt anser de att Arnsteins teori saknar ett erkännande om att inte alla människor vill vara delaktiga (Quetzal Tritter & McCallum 2005). En aspekt som även Hart (1992) uppmärksammar samtidigt som professorn antyder att vuxna har ett ansvar att möjliggöra för barn att delta.

Figur 7. Roger Harts (1992) delaktighetsstege från ett barnperspektiv. Illustration gjord av författaren. (2020).

DELAKTIGHETSKUBEN

Archon Fung, professor inom medborgarskap och demokrati, anser att Arnsteins delaktighetsstege är användbar för att lyfta fram invånarnas rätt till delaktighet men professorn menar att olika situationer kan innebära olika behov vilket bör tas hänsyn till vid beslut kring hur makten ska fördelas samt graden av invånarnas inflytande i beslutsprocesser (Fung 2006).

Fungs delaktighetsteori *Den demokratiska kuben* är en flerdimensionell modell vilken enligt Corkhill (2013) kan diskuteras utifrån möjligheten att systematisera begreppet medborgardialog för att kunna planera vilken typ av dialogprocess som ska genomföras. Corkhill anser att den så kallade kuben som uttrycksform bidrar till att skapa en förståelse för medborgardialogens komplexitet såsom mötenas variation under en dialogprocess (Stenberg m.fl 2013).

I jämförelse med Fungs (2006) teori förklarar Corkhill (2013) att Arnsteins (1969) delaktighetsstege saknar en maktanalys kring vilka deltagarna representerar, vilka det är som inkluderas, hur mötet organiseras och hur besluten tas (ibid). Likt Arnsteins (1969) och Harts (1992) delaktighetsteorier består även kubmodellen av en exkluderande dimension vilket enligt Fung är värdefullt i diskussionen kring graden av invånarnas inflytande (Fung 2006).

Den första dimensionen

Denna innebär en *selektion av deltagarna*, vilka tillvägagångssätt som kan användas för att engagera och bjuda in med hänsyn till samhällsgruppers och enskilda individers olika behov av att uttrycka sig (Fung 2006) vilket kan ha en stor inverkan på resultatet samt dess trovärdighet. Corkhill (2013) menar att dialogprocessens legitimitet är ett viktigt argument till varför processen ska genomföras för att på så sätt skapa förtroende mellan invånarna, särskilt de underrepresenterade, och politikerna. Corkhill belyser att vilka som deltar i en medborgardialog är avgörande för resultatets allmängiltiga värde eftersom invånarna alla besitter olika kunskap och perspektiv samt lösningar på de problem som kan uppstå i vardagens livsmiljöer. En förutsättning för att skapa ett inkluderande samhälle som är representerat av mångfald (Stenberg m.fl 2013).

De fem olika selektionsmetoderna som Fung (2006) beskriver är *själv-selektion*, *rekryteringsselektion*, *slumpmässig selektion* och selektion med hjälp av att antingen *engagera intressenter eller professionella*, exempelvis föreningsrepresentanter respektive tjänstemän (Fung 2006).

Corkhill (2013) beskriver hur rekryteringsmetoden innebär att människor bjuds in och informeras om tid och plats medan den själv-selekterade metoden är en form av ett öppet möte utan kontroll över mångfald samt enskilda individers eller samhällsgruppers möjlighet att uttrycka sig. Detta riskerar att de välutbildade personerna är de som är mest aktiva (Stenberg m.fl 2013).

Den andra dimensionen

Denna handlar om *kommunikation och beslutsfattande*, vilken delas in i sex nivåer av interaktion där de tre första nivåerna handlar om att invånarna ges möjlighet att bidra med egna åsikter och förslag medan resterande nivåer handlar om att sammanställa gruppens kollektiva avsikt eller beslut (Fung 2006). Corkhill (2013) förklarar att det är i den andra halvan av den andra dimensionen som en möjlig maktfördelning mellan experter och invånare kan uppstå (Stenberg m.fl 2013).

I första nivån deltar invånarna som åhörare vilket innebär att invånarna blir informerade av tjänstemän och politiker. Därefter, i andra nivån, ges invånarna möjligheten att uttrycka sina egna preferenser och åsikter under samtal med beslutsfattare. I den tredje nivån ges invånarna möjligheten att utveckla sina preferenser och åsikter. Vidare, i den fjärde nivån, sker en sammanställning och förhandling av de ställningstaganden som gruppen har kommit fram till samt röstning vid eventuella uppstående konflikter (ibid). Den femte nivån handlar om överläggning och förhandling av både de individuella och de kollektiva avsikterna. Detta sker enligt Fung oftast genom en insamling av kunskap och ett utbyte av erfarenhet och perspektiv med anledning av att vidga gruppens gemensamma perspektiv samt utforska deltagarnas skilda intressen (Fung 2006). Corkhill (2013) förklarar att avsikten är att tydliggöra gruppens resonemang, argument och principer men att det sällan resulterar i en överenskommelse. Den sjätte och sista nivån innebär att besluten tas av experter (Stenberg m.fl 2013) vilket Fung förklarar beror på att det ofta krävs specialistkunskap för att lösa särskilda problem (Fung 2006).

Den tredje dimensionen

Denna handlar om *ansvarsroller och maktfördelning*, vilken är uppbyggd av fem nivåer av deltagarnas påverkan på processen. Den första nivån, en *personlig vinst*, innebär främst att intentionen grundar sig i ett personligt intresse och att det ofta saknas förväntningar på inverkan hos deltagarna. Den andra nivån innebär att deltagarna *bildar en grupp* med avsikt att fånga beslutsfattarnas uppmärksamhet för att påverka besluten. Den tredje nivån innebär att tjänstemän ansvarar över att *samla in* synpunkter från invånarna, exempelvis vid samråd medan den fjärde nivån innebär att invånarna *samverkar* med experter såsom när planer, policies eller strategier genomförs (Fung 2006).

Corkhill (2013) förklarar att den sista nivån, en *direkt auktoritet*, innebär att invånarna ansvarar över att kontrollera, planera eller starta igång det lokala projektet och liknar denna dimension med Arnsteins (1969) uppåtsträvande delaktighetsstege, gällande hur makten fördelas mellan politiker, tjänstemän samt invånare (Stenberg m.fl 2013).

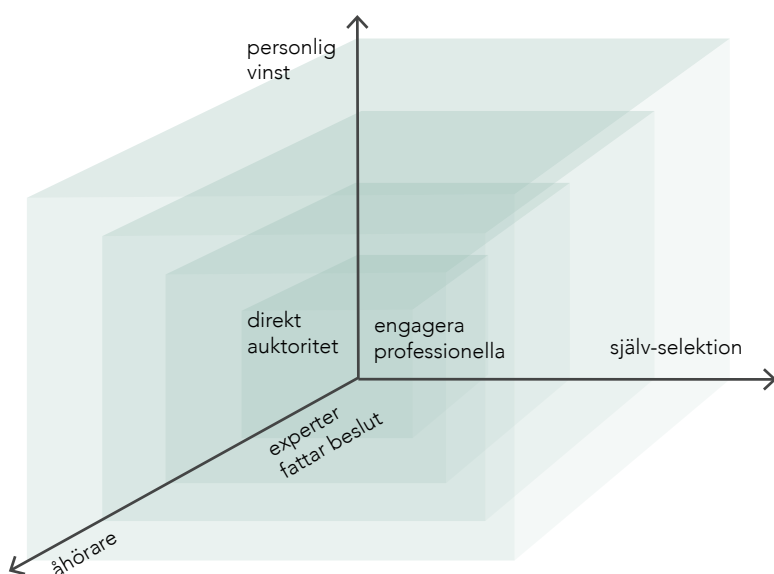
STEGEN I JÄMFÖRELSE MED KUBEN

För detta examensarbete har Harts (1992) och Fungs (2006) teorimodeller, framför allt den sistnämnda, fungerat som vägledning under förberedelserna av projektet. Den främsta skillnaden mellan dessa teorier är hur delaktighetsstegen används för samhällsprojekt som planeras och genomförs i samverkan mellan barn och vuxna medan kubmodellen är ämnad för beslutsprocesser mellan invånare och beslutsfattare, exempelvis politiker.

Hart (1992) och Fung (2006) nämner båda vikten av att analysera och tydliggöra för hur deltagarna selekteras eftersom detta påverkar både resultatet, dess legitimitet såsom deltagarnas representativitet samt hur deltagandet tillgängliggörs. Hart (1992) nämner hur ett verkligt deltagande först uppnås när besluten delas med barnen vilket kan liknas med innehållet i den tredje dimensionen kring ansvarsroller och maktfördelning enligt Fungs (2006) teorimodell. Det som skiljer teorierna åt, förutom sammanhanget och uppbyggnaden av de olika delaktighetsgraderna såsom stegen i förhållande till kuben, är kubmodellens dimension gällande hur mötena kan organiseras, exempelvis hur deltagarna kommunicerar och hur besluten tas.

Fung (2006) argumenterar för att invånarna kan ges en direkt auktoritet men förklarar även att invånarna sällan ges möjligheten att fatta egna beslut i och med experternas specifika kompetens. Detta kan jämföras med Harts (1992) delaktighetsstege där de högsta nivåerna innebär ett inflytelserikt deltagande då barn och ungdomar startar projekt på eget initiativ.

Fung (2006) liksom Quetzal Tritter och McCallum (2005) lyfter frågan i vilken grad ansvar och makt kan förskjutas åt invånarna i relation till experternas kunskap. Hart (1992) argumenterar för att möjliggöra för barn och ungdomar att delta på samtliga delaktighetssteg medan Fung (2006) anser att olika dialogsituationer innebär olika dimensioner beroende på avsikten samt dess sammanhang. Frågan är om dialogprocessen i denna studie ryms inom *Den demokratiska kuben*?

Figur 8. Archon Fungs (2006) delaktighetsteori Den demokratiska kuben visar olika dimensioner av en dialogprocess. Illustration gjord av författaren. (2020).

M E T O D & G E N O M - F Ö R A N D E

Avsnittet redogör i kronologisk ordning för arbetsprocessens genomförande steg. Resultatet är en dialogprocess bestående av workshop-inspirerade dialoger, kvalitativt inspirerade intervjuer, ett byggprojekt som återkopplar till deltagarnas åsikter vilket slutligen är presenterat i ett konceptuellt gestaltungsförslag. Därefter följer en avslutande diskussion kring dialogprocessen, den teoretiska plattformen och gestaltningen.

UPPLÄGGET AV ARBETSPROCESSEN

Arbetet följer en process inspirerad av Boverkets dialogmodell bestående av faserna: *förberedelse, information, dialog, återkoppling* och *bekräftelse*. Förberedelsen består av en inledande litteraturgenomgång av den teoretiska plattformen och ett urval av delaktighetsformer samt tillvägagångssätt för deltagande dialogprocesser. Sökmotorer som har använts för att hämta inspiration och vägledning är Google Scholar och SLU:s söktjänst Primo med sökord som bland annat deltagande, dialogprocess, fritidsgård, maktförskjutning, medborgardialog och medskapande process. Under förberedelsen gjordes även en affisch för att med hjälp av fritidsledarnas stöd informera besökarna på ungdomsgården om projektet.

Dialogfasen består av två genomföranden: dialogprocessen och gestaltningen. Dialogprocessen består av ett platsbesök med hjälp av en workshop-inspirerad dialogmetod med besökarna på ungdomsgården och en kvalitativt inspirerad intervjumetod inomhus med besökarna på Värmestugan Grottan. Ett delmoment till dialogprocessen har varit ett byggprojekt som resulterat i en portabel sittmöbel. Gestaltningen består av ett konceptuellt gestaltungsförslag baserat på sammanställningen från dialogprocessen och byggprojektet.

Enligt Boverkets (2019b) dialogmodell efterföljs dialogen av en återkoppling om hur deltagarna har bidragit till arbetet vilken även bör redovisa anledning till varför vissa åsikter har prioriterats bort. Boverket förklarar att återkopplingen är till för både deltagarna och allmänheten för att tydliggöra vilka principer förslaget är baserat på (Boverket 2019b). I studien har ett byggprojekt både fungerat som en återkoppling till deltagarnas preferenser och som en del av gestaltungsförslaget. Återkopplingen är presenterad med hjälp av en enkel beskrivning (se bilaga 6) som sattes upp för allmänheten på platsen för projektet.

Slutskedet i en dialogprocess handlar enligt Boverket om att ge deltagarna en bekräftelse, exempelvis under ett informationsmöte, genom att redovisa resultatet från hela designprocessen (Boverket 2019b). Studien har med anledning av examensarbetets tidsram enbart närmast sig en återkoppling.

Avslutningsvis har arbetsprocessen diskuterats och sammanställts med hjälp av mina generella slutsatser. Härnäst följer en beskrivning av genomförandet av de olika faserna.

LITTERATUR-GENOMGÅNG

DIALOGPROCESS

- "Workshop"
- "Kvalitativa intervjuer"
- Byggprojekt

GESTALTNING

DISKUSSION

Figur 9. Schematisk skiss över examensarbetets arbetsprocess. Illustration gjord av författaren (2020).

FÖRBEREDELSE

INFORMATION

DIALOG

ÅTERKOPPLING

BEKRÄFTELSE

Figur 10. Medborgardialogens faser enligt Boverkets dialogmodell. Illustration gjord av författaren (2020).

Förberedelsestadiet

Processledarna Marcel Moritz och Teresa Lindholm genomförde år 2012 projektet *Medborgarinflytande* för Huddinge kommun vilket resulterade i en handbok i delaktighet. Genom ett utbyte av erfarenheter samverkade Huddinge med flera kommuner såsom Botkyrka, Hudiksvall och Sigtuna med stöd av Sveriges Kommuner och Regioner. Handboken ämnar främst till att bidra med praktisk hjälp för kommunala tjänstemän och politiker som arbetar med delaktighet. Ur denna har jag inspirerats med hjälp av ett urval av delaktighetsformer som Lindholm och Moritz nämner användbara för dialogprocesser (Lindholm & Moritz 2012).

Idén för projektet presenterades för personalen på ungdomsgården Café Genomfarten med hjälp av en så kallad kommunikationsplan. Detta är ett hjälpmedel som enligt Lindholm och Moritz (2012) kan användas för att bland annat presentera syftet och målet med projektet, vilka aktiviteter och metoder som är planerade samt ambitionerna såsom förväntningar på resultatet (Lindholm & Moritz 2012).

Likt kommunikationsplanen kan en så kallad tids- och aktivitetsplan (se bilaga 4) användas för att presentera tidsramen för varje aktivitet och vad de olika ansvarsrollerna innebär vilket även kan kompletteras med ett schema som i detalj beskriver de olika arbetsuppgifterna samt ansvarsfördelningen (ibid).

Aktivitetsplanen för projektet delades in i tre kategorier: att *inventera och analysera* med hjälp av att upptäcka och diskutera platsen, att *skapa* med hjälp av ett idéskissande, framtagande och en presentation av ett idéförslag samt slutligen att *återkoppla* genom att möjliggöra för deltagarna att kommentera hela arbetsprocessen. Denna kompletterades med ett schema för varje aktivitetsmoment där tidsplanen för varje dialogtillfälle var två timmar.

Lindholm och Moritz (2012) förklarar att avgörande faktorer för ett fungerande möte bland annat beror på hur det planeras såsom dess struktur, hur det dokumenteras, hur deltagarna engageras, att pauser ges för avkoppling och reflektion samt tid för bekantskap med gruppen. Ett väl genomfört möte förutsätter dock att deltagarna bjuds in att delta, blir uppskattade, tas på allvar och att deltagarnas erfarenheter samt kunskaper bekräftas (Lindholm & Moritz 2012).

Avvägningar kring strukturen och genomförandet av arbetet diskuterades med min handledare, en yrkesverksam processledare, landskapsarkitektstudenter, vänner samt en pedagog med lång erfarenhet av arbete med ungdomar. Funderingar kring bland annat hur jag i rollen som processledare kan bygga upp ett förtroende för projektet och gruppen, upplägget för övningarna som exempelvis arbetsmoment i grupp eller enskilt samt antal aktiviteter. Pedagogen rekommenderade bland annat att ha färre aktiviteter som är snarlika för att varje deltagare ska känna sig delaktig i samma projekt. Processledaren rekommenderade bland annat att tacka deltagarna med hjälp av ett diplom som ungdomarna dessutom kan visa vid en arbetsintervju.

Enligt Lindholm och Moritz (2012) är den personliga inbjudan mer effektiv i jämförelse med en mer allmän, antingen muntlig eller skriftlig. Processledarna rekommenderar informella metoder för att bidra till enkelhet såsom att språket är begripligt för alla deltagare och att bland annat yrkesbaserade ord samt förkortningar undviks (Lindholm & Moritz 2012).

Utöver aktivitets- och tidsplanen utformades en beskrivning av projektet i form av ett häfte, som jag har valt att kalla för *Projekthäftet* (se bilaga 5). Ett verktyg som jag utvecklade själv med hänvisning till Lindholms och Moritz (2012) direktiv om att tydligt informera deltagarna om vad deras engagemang kan resultera i (Lindholm & Moritz 2012). Eftersom deltagandet skulle komma att konkurrera med ungdomarnas fritid var intentionen att tydliggöra på vilket sätt deras åsikter kunde påverka. Boverket (2019b) klargör att det i planeringsprocesser krävs att den valda metoden fungerar oavsett hur stor eller liten förkunskap deltagarna har inom planering (Boverket 2019b). För att texten i projekthäftet skulle bli enkel och begriplig diskuterades och omarbetades denna tillsammans med min handledare, en landskapsarkitektstudent samt vänner som med olika perspektiv bidrog till förberedelserna. Texten bestod av en presentation av mig själv och syftet med projektet, en introduktion till landskapsarkitekt yrket, möjligheterna och begränsningarna i projektet samt fyra samtalsfrågor ämnade för platsbesöken.

Informationsstadiet

Lindholm och Moritz (2012) beskriver den tryckta informationen, exempelvis broschyrer, flygblad eller affischer, som en delaktighetsform som med fördel kan vara ett effektivt sätt att nå fram till flera individer. Dock krävs en analys av målgruppen vid utformandet av dessa och en nackdel enligt processledarna är att informationen riskerar att inte uppmärksammas (Lindholm & Moritz 2012).

Informationen kommunicerades med hjälp av en affisch som sattes upp vid entrén och på en anslagstavla på ungdomsgården samt på ungdomsgårdens sociala plattformar. Affischen utformades med hjälp av föreståndarens ledord *enkelt, tydligt och informativt*. Texten innehöll information om projektets syfte, plats och tid samt hur ungdomarna kunde anmäla sig till varje workshop-tillfälle.

Vid utformandet av affischen funderade jag på hur jag med text och bild kunde skapa ett intresse samt engagemang hos en bred ungdomsgrupp. Detta diskuterades med min handledare och vänner vilket i slutändan resulterade i ett lekfullt samt kreativt uttryck vilket har varit ett genomgående tema under hela arbetet.

De tre olika workshop-tillfällena planerades under olika vardagar för att möjliggöra för fler personer att delta med hänsyn till människors olika vardag. Tiden för varje tillfälle, klockan 16, anpassades efter verksamhetens öppettider och soltillståndet i oktober månad eftersom att ett platsbesök var en del av dialogprocessen.

Dialogstadiet

Platsbesöket med deltagarna på ungdomsgården genomfördes med inspiration från delaktighetsformen områdesvandringar. Lindholm och Moritz (2012) beskriver denna som en inventerande promenad vilken syftar till att möjliggöra för invånarna att tillsammans med exempelvis lokala politiker eller markägare, diskutera upplevelserna av den vardagliga miljön. Platser som är i behov av förändring dokumenteras på en karta vilket därefter används som underlag vid planerandet och genomförandet av åtgärder. Därefter är det viktigt att åtgärderna redovisas för deltagarna med hjälp av en uppföljande promenad (Lindholm & Moritz 2012).

Fördelarna med detta tillvägagångssätt är enligt Lindholm och Moritz (2012) att den direkta upplevelsen av miljön ofta bidrar till att konkretisera problemen samtidigt som de inblandade aktörerna blir uppmärksammade på vilka åtgärder som är viktiga att prioritera (ibid).

Under platsbesöken som varit en del av inventerings- och analysstadiet under gestaltungsprocessen ställdes frågor till deltagarna med fokus på studieplatsens befintliga värden samt förändringspotential. Deltagarnas åsikter om trädgården noterades i efterhand på en förenklad karta av fastigheten vilket användes som underlag under gestaltungsarbetet. För att undvika att mina egna upplevelser skulle styra samtalen genomfördes en enskild inventering av trädgården först i efterhand av dialogerna som i ett senare skede sammanställdes med deltagarnas egna observationer.

Återkopplingen

Lindholm och Moritz (2012) anser att återkopplingen är en viktig del av deltagandet, genom hela processen, vilket kräver att även denna struktureras och planeras. Processledarna betonar vikten av att dokumentera processen för att i efterhand kunna följa arbetsprocessen och snabbt kunna återkoppla till deltagarna för att på så sätt upprätthålla ett engagemang (Lindholm & Moritz 2012).

Resultatet från dialogerna inspirerade mig till att bygga en sittmöbel för att bidra med en konkret återkoppling till ungdomarnas preferenser och idéer. Sittmöbeln har presenterats och ställts ut på platsen samt är en del av gestaltungsförslaget.

GENOMFÖRANDE DIALOGPROCESS

Dialogprocessens huvudmetod är en workshop-inspirerad dialogform innefattande en berättarövning och ett skissmoment tillsammans med besökare på ungdomsgården. Med hjälp av en kvalitativt inspirerad intervjumetod inkluderades besökare på Värmestugan Grottan. Arbetsmaterialet förbereddes enligt Boverkets (2019b) rekommendationer om att kunna uttrycka sig med hjälp av olika medel såsom skriftligt, bildligt eller muntligt (Boverket 2019b).

Under dialogtillfällena på ungdomsgården tog jag bland annat med mig ett förenklat kartunderlag över fastigheten, arkitektidningar för urklipp och kollage, ritpennor, målarfärg och skisspapper.

Gemensamt för samtliga dialoger har varit de så kallade öppna frågorna som möjliggör för deltagarna att formulera sig med egna ord. Frågorna ställdes för att vägleda deltagarna till att beskriva platsens innehåll, användning, styrkor och svagheter samt till att fokusera på sinnesupplevelserna. Detta genomfördes under ett platsbesök med deltagarna på ungdomsgården då samtalet orienterades kring de fyra huvudfrågorna i det så kallade projekthäftet och under intervjusamtal med besökarna inomhus på Värmestugan Grottan.

Sociologen Pål Repstad (2007) förklarar att de öppna frågorna innebär att intervjuaren behöver ställa följdfrågor som tydliggör för anledningarna till deltagarnas svar som annars kan tolkas på så många olika sätt. Repstad förklarar att även de öppna frågorna riskerar att styra deltagaren i samtalet om temat redan är bestämt. Sociologens råd är att improvisera när följdfrågorna ställs eftersom detta kan uppmuntra till att svaren utvecklas, exempelvis vad svaret grundar sig i (Repstad 2007). Eftersom intresset och engagemanget för projektet på förhand har varit ovisst, har denna metod varit tillåtande och anpassningsbar för processens utveckling.

De kvalitativt inspirerade dialogerna genomfördes med hjälp av en så kallad intervjuguide (se bilaga 3). Intervjuguiden för en kvalitativ intervju består enligt Repstad av huvudfrågor och följdfrågor som kan vara mer eller mindre strukturerade (Repstad 2007).

För att bidra till ett naturligt samtal vid genomförandet av samtliga dialoger prioriterade jag bort inspelningsutrustning. Dock kan detta enligt Repstad (2007) vara till stor hjälp under analysdelen eftersom antecknandet flyttar fokus från den direkta kontakten med deltagaren såsom observerandet av ansiktsuttryck och hur deltagaren gestikulerar. Sociologen menar att när intervjuaren ges fullständigt fokus på närvarandet i dialogen kan bekräftelser i form av lyssnande med hjälp av exempelvis nickningar vara betydande för att skapa ett naturligt och fritt samtal (Repstad 2007).

Resultatet är enbart beskrivet med hjälp av mina egna anteckningar under samtalen, minnesanteckningar som noterats efter samtalen och förbipasserande observationer på plats. Svaren är därmed inte deltagarnas egna formuleringar vilket riskerar att felkällor kan ha uppstått.

Skissmomentet som varit en del av workshopmetoden genomfördes med en av deltagarna på ungdomsgården då vi tillsammans diskuterade design för deltagarens idéer.

Vistelsetiden på de båda verksamheterna anpassades efter besöksantalet. Besöken på ungdomsgården varade i drygt två timmar, från klockan 16 fram till klockan 18:30 och besöken på Värmestugan Grottan varade mellan 40-60 minuter. Under varje dialogtillfälle bjöd jag besökarna på hembakat fika som tack för deltagarnas engagemang och för möjligheten att få besöka verksamheterna. Med hänsyn till besökarnas vardagsmiljö kontaktades deltagarna på deras egna villkor och samtalen anpassades efter visat intresse.

Beskrivning av berättarövningen

Under platsbesöken med deltagarna på ungdomsgården genomfördes en övning i att berätta om utemiljön. Under övningen fick deltagarna symboliskt med hjälp av det så kallade *berättarkortet*, rama in den plats som de själva ansåg hade störst förändringspotential. På korten hade deltagarna möjlighet att med egna ord och med fokus på olika sinnesupplevelser berätta om vad som är bra eller mindre bra med den inramade platsen. Dessa fokusområden har sedan styrt punktinsatserna för gestaltungsförslaget.

Berättarkortet, bestående av en ram och en tom skiva, tillverkades med hjälp av kartong. På den tomma kartongskivan klistrade jag fast ett dubbelvikt anteckningspapper, bestående av en tom sida och en sida med symboler för ljud, lukt samt känsel. Ena sidan av berättarkortet målades grönt, för de positiva egenskaperna, och andra sidan målades rött, för de negativa egenskaperna. Deltagarnas svar noterades på berättarkorten och platserna fotograferades.

Sammanställning med hjälp av en siffermetod

Derr, Chawla och Mintzer (2018) beskriver den så kallade siffermetoden som ett tillvägagångssätt för att kategorisera olika element med hjälp av att uppmärksamma antalet gånger som ett förslag, en idé eller en notering förekommer i resultatet antingen skriftligt eller bildligt (Derr m.fl 2018). Detta gjordes under dialogprocessen för att dokumentera resultatet från varje dialogtillfälle på vardera verksamhet.

För workshopmetoden användes post-it lappar som placerades på en förenklad karta över fastigheten för att markera olika fokusområden baserat på berättarkorten. På varje post-it lapp noterades återkommande och enskilda svar från dialogerna på ungdomsgården. För att eventuellt kunna presentera sammanställningen för besökare och personal på ungdomsgården gjordes noteringar både skriftligt och bildligt med hänsyn till att människor läser av information olika.

Resultatet av siffermetoden kategoriserades enligt samtalsämnen: vad som är bra eller mindre bra med trädgården och vilka önskemål som deltagarna har för platsen. En kategorisering som användes för de båda dialogformerna, workshopmetoden och de kvalitativa intervjuerna. Detta är redovisat i form av färgglada bubblor med de flest förekommande svaren i versaler och de resterande svaren i storleksordning från färre förekommande till enskilda svar.

Fördelarna med siffermetoden är enligt Derr, Chawla och Mintzer (2018) att svarsfrekvensen bland annat kan redovisa likheter och skillnader i svaren. Nackdelen är dock att svarsfrekvensen inte redovisar om det finns ett samband mellan svaren och dess betydelse för personen samt att avsikten med idéerna kan gå förlorat när svaren sorteras enligt en bestämd kategorisering (Derr m.fl 2018).

Genomförande analys

Resultatet analyserades utifrån deltagarnas åsikter om platsens styrkor, svagheter och förändringspotential. Detta har illustrerats med hjälp av olika analyskisser som redovisar platsens befintliga värden, vilka som är värdefulla att bevara som till exempel de soliga lägena och vilka strukturer samt rumsligheter som kan förbättras som exempelvis entréerna.

Platsbesöken under analysstadiet genomfördes under eftermiddagar med deltagarna på ungdomsgården och på egen hand under förmiddagar samt kvällar. Till följd av den egna inventeringen kompletterades resultatet med aspekter kring tillgänglighet och trygghet utifrån Boverkets rapport "*Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*" (2019:20) som har fungerat som stöd vid skissandet av analysen.

Etiska avväganden

Inför samtliga dialoger har hänsyn tagits till bland annat *information, konfidentialitet och nyttjande* som Repstad (2007) anser är tre viktiga aspekter i samband med kvalitativa studier. Med information menas att studiens syfte och upplägg ska vara tydligt för deltagarna samt att det framgår att deltagandet är frivilligt. Med konfidentialitet menas att deltagarna ska kunna förlita sig på att personliga uppgifter behandlas och skyddas på ett hänsynsfullt sätt. Med nyttjande menas att om studien består av enskilda individers personliga uppgifter ska dessa enbart brukas för studiens syfte (Repstad 2007).

I början av varje dialog har jag kortfattat presenterat mig själv och studiens syfte. Deltagarna har alla varit anonyma och anges endast med versaler och ålder. Anonymiteten prioriterades för att i likhet med uteslutandet av inspelningsutrustning bidra till att skapa ett naturligt samtal. Eftersom deltagandet på ungdomsgården på förhand var ovisst och genomfördes i en fritidsmiljö, utgick jag från att deltagarna skulle vara anonyma eftersom det troligen skulle bli svårt att i efterhand få tillgång till vårdnadshavarens underskrift om deltagaren är omyndig.

Derr, Chawla och Mintzer (2018) nämner flera frågeställningar som är viktiga att ta hänsyn till ur ett etiskt perspektiv gällande planeringsprocesser tillsammans med barn och ungdomar. Det handlar bland annat om att säkerställa att deltagarna är rättvisa och respektfulla mot varandra, är samarbetsvilliga, att deltagarna själva avgör vad de vill dela med sig av och att deltagarnas integritet respekteras såsom att materialet om projektet samt dess deltagare behandlas med respekt vid offentlig publicering (Derr m.fl 2018).

Skisser som visas i arbetet gjorda av en av deltagarna är av deltagaren godkända att publiceras. Deltagarna på de båda verksamheterna har främst deltagit enskilt. Vid ett tillfälle på ungdomsgården deltog personerna i grupp och hjälptes åt att anteckna i projekthäftet.

Datum	Deltagare	Ålder
Fredag 18 oktober 2019	A	18
Fredag 18 oktober 2019	B	16
Fredag 18 oktober 2019	C	18
Fredag 18 oktober 2019	D	19
Tisdag 22 oktober 2019	E	19

Figur 11. Tabell 1: Dialogtillfälle 1 & 2 på Café Genomfarten. Redovisar datum, antal deltagare och deltagarnas ålder. Tabell gjord av författaren (2020).

Datum	Deltagare	Ålder
Torsdag 31 oktober 2019	A	25
Torsdag 31 oktober 2019	B	53
Onsdag 6 november 2019	C	62
Onsdag 6 november 2019	D	72
Onsdag 6 november 2019	E	49
Onsdag 6 november 2019	F	50
Fredag 8 november 2019	G	52

Figur 12. Tabell 2: Dialogtillfälle 1, 2 & 3 på Värmestugan Grottan. Redovisar datum, antal deltagare och deltagarnas ålder. Tabell gjord av författaren (2020).

Genomförande byggprojekt

Delmomentet under dialogprocessen är ett byggprojekt som resulterat i en egentillverkad sittmöbel. Intentionen var att uppnå en högre delaktighetsgrad med hjälp av att bygga en sittmöbel utomhus i trädgården och därmed möjliggöra för besökarna att delta i byggprojektet. På grund av ett flertal faktorer byggdes samtliga kuber i verkstan på SLU i Uppsala istället för på studieplatsen. Faktorer såsom behovet av en arbetsbänk och fler arbetsverktyg som fanns tillgängliga i verkstan samt det kalla klimatet under november månad. Dessutom ansåg jag det mindre lämpligt att agera processledare i ett byggprojekt eftersom det var första gången som jag snickrade på egen hand. Eftersom beslutet kring materialval och form redan var bestämt hade det också påverkat deltagarnas delaktighetsgrad under byggprocessen.

Inför byggandet skissades ett förslag på en kub som sittmöbel med inbyggd belysning vilken godkändes av fastighetsägaren och föreståndarna på de båda verksamheterna. Byggprinciperna för möbelen var *enkelhet*,

att skapa *flera funktioner* och ett *trygghetsskapande element*.

En familjevän som är snickare bidrog till projektet med färdigsågat spillvirke och en beskrivning i enlighet med min skissade kubidé om hur kuberna skulle monteras. Material som användes för kuberna var plywoodskivor med måtten 430 millimeter och 500 millimeter för de två olika storlekarna. Därutöver användes färdiga ribbor för att montera ihop skivorna, skruv, batteridrivna belysningsslingor, träplugg, sandpapper och vattenbaserad trälack. Verktyg som användes var skruvdragare, limpistol med tillhörande limpatroner, slipmaskin, skyddsglasögon, dammsugare för att damma av kuberna, målarpenslar samt skyddshandskar.

På fyra av sex sidor om varje kub borrades hål för lysdioder vilka limrades fast inifrån. Både utsidorna och insidorna av kuberna målades med vattenbaserad trälack för att skydda ytorna från yttre faktorer.

Byggprojektet är i studien presenterat med ett skissarbete, byggprocessen och en utställning. Den sammanlagda tiden för byggprocessen var drygt en vecka utan medräknad torktid för trälacken och förberedelsen av byggmaterial samt arbetsverktyg. Totalt skänktes fyra kuber till Café Genomfarten och Värmestugan Grottan, ämnade för besökarna att använda och placera som de själva vill.

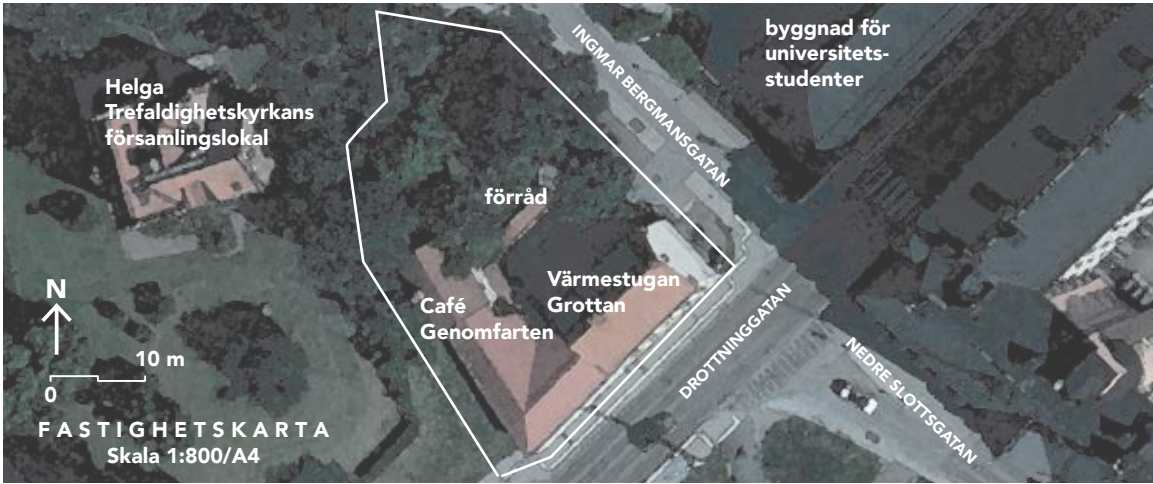
GENOMFÖRANDE GESTALTNING

Baserat på sammanställningen av dialogprocessen och resultatet av byggprojektet har ett konceptuellt gestaltungsförslag tagits fram. Gestaltningen är framtagen med hjälp av en inventeringsplan, de olika analyskisserna baserade på platsbesöken, dialogerna och mina egna observationer samt programplaner som redovisar gestaltungsprinciperna med hänsyn till deltagarnas önskemål. Förslaget är illustrerat i plan, i sektioner, med idéskisser och en materialpalett för val av färger, former samt material.

P R E S E N T A T I O N A V P L A T S E N

Avsnittet består av en beskrivning av trädgården i form av en inventeringsplan och platsfotografier. Därefter följer en kort beskrivning om de olika verksamheterna.

INVENTERING

Figur 14. (nedre) Inventeringsplan. Kartunderlag: GSD-Ortofoto 1m svartvit © Lantmäteriet, bearbetning och tillägg gjorda av författaren. (2020). Illustration gjord av författaren. (2020).

TECKEN-FÖRKLARING

- fastighetsgräns
- ◀ entré
- klippt gräs
- stenmjöl
- syren och rosor
- stängsel
- passage av kullersten
- parkmöbel
- stödmur
- belysning: stolpe & fasad
- kantstöd av storgatsten

Figur 15. (överst till vänster) Huvudingången från Ingmar Bergmansgatan med byggnad för universitetsstudenterna i bakgrunden. Fotografi av författaren (2020). **Figur 16.** (i mitten till vänster) Verksamheternas entréer. Fotografi av författaren (2020). **Figur 17.** (i mitten till vänster) Utsikt från passagen mot Drottninggatan med slottsbacken och Uppsala slott i bakgrunden. Fotografi av författaren (2020). **Figur 18.** (nederst till vänster) Den ljusblåa byggnaden och den ljusgula byggnaden till vänster tillhör Café Genomfarten och den högra ljusgula byggnaden från år 1780 tillhör Svenska kyrkan och Värmestugan Grottan. Uppsala domkyrka i bakgrunden. Fotografi av författaren (2020).

Figur 19. Den terrasserade trädgården med Helga Trefaldighetskyrkan och dess församlingslokal i bakgrunden. Fotografi av författaren (2020).

GENOMFARTEN & GROTTAN

Ungdomsgården Café Genomfarten drivs av Uppsalas diakoni vid Svenska kyrkan tillsammans med andra församlingar i Uppsala och med stöd av Uppsala kommun. Ledorden för verksamheten är *”generösa öppettider, billigt fika och schyssta vuxna”* (Svenska kyrkan 2020). Det är en mötesplats för ungdomar mellan 13-19 år. Namnet uppkom då verksamheten från början år 1978 var belägen i genomfarten mellan Uppland museet och Uppsalas domkyrka. Under vardagar är ungdomsgården öppen mellan klockan 15 och 22, fram till midnatt på fredagar, och under lördagar mellan klockan 17 och 22. På entréplanet finns ett café som drivs av fritidspersonalen bestående av föreståndaren och fritidsledarna, ordinarie samt timanställda. Det är en mötesplats för sociala och rekreativa aktiviteter såsom att umgås med besökare och personal i sällskapsrummet, vila, se på film, spela sällskapsspel och tv-spel, biljard samt spela musik i replokalen vilken även används för konserter. Under veckodagarna erbjuder verksamheten bland annat läsläsning och gitarrlektioner och vid enstaka tillfällen biobesök samt sportaktiviteter.

Grannverksamheten Värmestugan Grottan är en öppen mötesplats för personer som befinner sig i en hemlöshetssituation. Det är en verksamhet som drivs sedan år 2012 av frikyrkoförsamlingen Livets ord och är öppen under tidig morgon, från kvart över sju fram till klockan 12. Personalen består av föreståndaren, en deltidsanställd och flera volontärer. Verksamheten bjuder dagligen på en matbuffé och möjligheten att duscha och lämna kläder för tvätt. Lokalen består av ett sällskapsrum med viloplatser och fikabord där besökare samt personal kan umgås.

Enligt uppgifter från personalen på respektive verksamhet är besöksantalet i genomsnitt 30 personer per dag vilket dock varierar under olika tider på året.

Figur 20. (överst till vänster) Utsikt över trädgården från platsens högsta punkt. Fotografi av författaren. (2020).
 Figur 21. (i mitten till vänster) Hur byggnadernas fasader möter gångbanan intill Drottninggatan. Fotografi av författaren. (2020).
 Figur 22. (nederst till vänster) Cykelparkering utanför studieplatsen. Värmestugan Grottan till höger i anslutning till Ingmar Bergmansgatan med Nedre slottsgatan i bakgrunden. Fotografi av författaren. (2020).

Figur 23. (till höger) Den trånga passagen runt husknuten på ungdomsgårdens byggnad. Fotografi av författaren. (2020).

Figur 24. (övre) Två besökare umgås vid sittplatsen intill grässlänten. Gammalt fotografi taget av Miab Förvaltning.
Figur 25. (nedre) På vintern placeras en julgran intill sittplatsen. Fotografi av författaren. (2020).

GENOM- FÖRÄNDE DIALOG- PROCESS

Avsnittet består av en redovisning av samtliga dialogtillfällen på Café Genomfarten och Värmestugan Grottan och en beskrivning av byggprojektet samt utställningen.

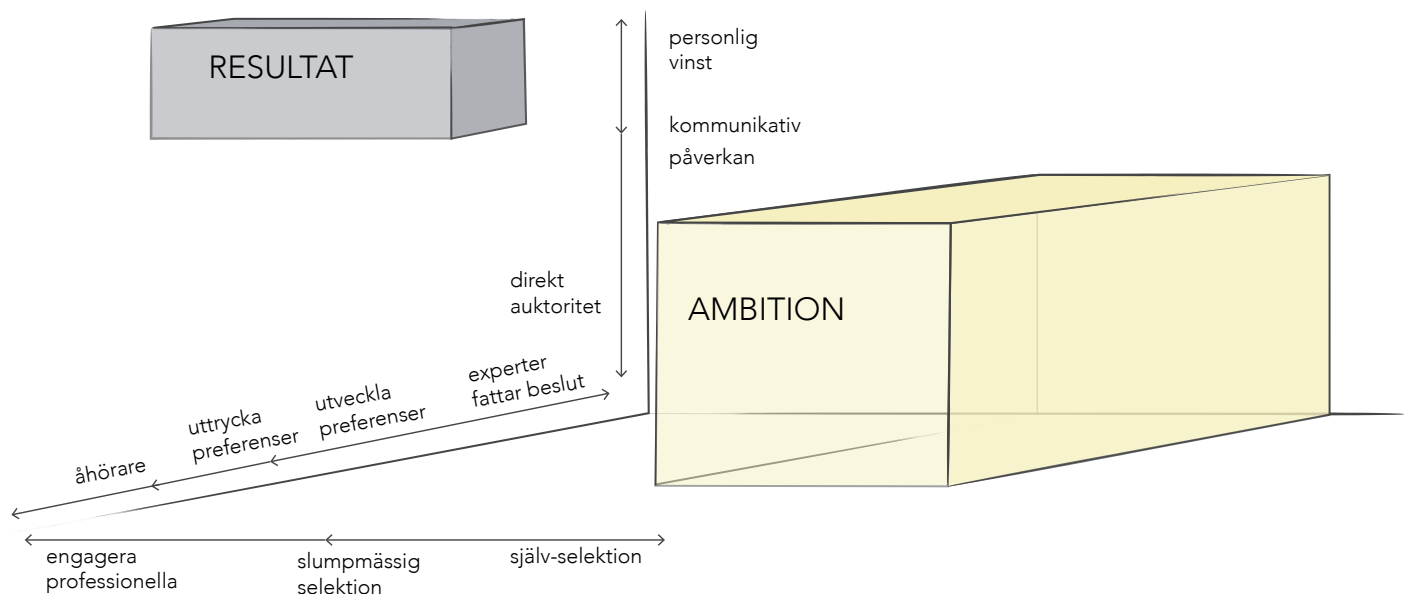
AMBITIONEN & RESULTATET

Ambitionen med dialogprocessen har varit att utifrån ett ungdomsperspektiv skapa ett meningsfullt engagemang hos besökarna på ungdomsgården Café Genomfarten genom att ta kontakt med ungdomar på plats och diskutera om ungdomsgårdens utemiljö.

Med hjälp av *Den demokratiska kuben* planerades dialogprocessen utifrån de tre dimensionerna vilket fungerade likt en tankekarta. Planeringen bestod av ställningstaganden kring bland annat hur stort inflytande ungdomarna skulle ges i processen, hur resultatet skulle hanteras och dokumenteras, hur deltagarna skulle kontaktas och engageras samt hur besluten om gestaltningen skulle tas. Tankekartan resulterade i en ambitions-figur vilken är redovisad tillsammans med figuren för resultatet (se figur 26).

Enligt den första dimensionen i Fungs (2006) teorimodell gällande hur deltagarna selekteras, har ambitionen varit att möjliggöra för ett slumpmässigt deltagande genom att informera ungdomarna både skriftligt och muntligt med hjälp av en affisch samt en personlig inbjudan. Ambitionen enligt de resterande dimensionerna var att möjliggöra för deltagarna att tillsammans diskutera och utveckla sina preferenser för att därefter sammanställa samt gemensamt rösta fram en konkret förändring eller ett konceptuellt gestaltungsförslag.

Resultatet visar en svävande figur ovanför ambitions-figuren med anledning av att deltagarna enbart har haft en kommunikativ påverkan utan möjlighet att utveckla sina preferenser. Detta beror på att personerna har deltagit under enskilda tillfällen och att ambitionsnivån baserades på förhoppningen om att bilda en projektgrupp.

PROCESSEN I RÖRELSE

Det hela började med att jag under ett telefonsamtal presenterade min idé för föreståndaren på ungdomsgården Café Genomfarten. Min idé var att skapa ett workshopptillfälle för ungdomarna i syfte att planera för en möjlig förändring av utemiljön. Föreståndaren var positiv till förslaget men nämnde att det var viktigt att projektet tog hänsyn till grannverksamheten Värmestugan Grottan och att det i slutändan är fastighetsägaren som tar beslutet vid en eventuell förändring av platsen. Samtalet avslutades med att vi kom överens om att jag skulle göra en enkel och tydlig affisch med information om tid, plats samt syftet med projektet. Det var viktigt att det i informationen framgick att projektet innebar en planeringsfas i och med att genomförandet kräver att de båda verksamheterna och fastighetsägaren involveras samt godkänner idéerna.

Affischen visades upp för föreståndaren under ett informellt möte på ungdomsgården då vi även bokade in ett möte med ungdomsgårdens ordinarie personal för att presentera idén för hela arbetsgruppen. Mötet med personalen varade i en halvtimme och inleddes med en kort presentation av syftet samt mina ambitioner med de workshop-inspirerade dialogtillfällena. I samband med presentationen lämnades den skissartade kommunikationsplanen som redovisade projektets upplägg med arbetsuppgifter visualiserade med enkla skisser och meningar för att på så sätt tydliggöra min intention med projektet.

Det framgick att trädgården används sällan av besökarna och personalen samt att platsen ibland skräpas ned när den inte är under uppsikt. Det sistnämnda var något som fritidsledarna påpekade när jag föreslog att bygga en sittbänk eller ett plank att måla på, vilket de var positiva till samtidigt som de förklarade att tilläggen eventuellt inte skulle bevaras i ett gott skick. Med anledning av detta föreslog jag temat "privat trädgård" som ett koncept att arbeta utifrån vilket personalen nickade instämmande till. Personalen kunde på förhand nämna två personer som de trodde skulle vara intresserade av att delta och erbjöd att prata om projektet med besökarna. Eftersom det var första gången som jag förberedde en workshop frågade jag om fritidspersonalen hade några råd inför projektet men ingen hade själv arbetat med ett liknande projekt. Det var dock en självklarhet för personalen att vid behov bidra med stöd under workshopptillfällena.

Därefter började förberedelserna inför det första dialogtillfället och med en liknande mall som för den skissartade kommunikationsplanen utformades en aktivitetsplan med information till ungdomarna om projektets upplägg samt innehåll. Denna kompletterades med ett schema med tider för de olika arbetsmomenten och fikaraster. Under planerandet av de olika övningarna tillkom idén om det så kallade projekthäftet med avsikt att inspirera och klargöra för deltagarna om deras ansvarsroll som deltagande experter. Informationen i projekthäftet var ämnad att presenteras muntligt för att kommunicera avsikten och möjligheterna med projektet.

Det första dialogtillfället på ungdomsgården

Det första besöket var fredagen den 18:e oktober och ingen hade på förhand anmält sig till projektet. Jag började med att förbereda projektrummet innan jag gick runt bland besökarna och presenterade mig själv samt projektet. Besökarna satt i olika grupper och visade alla ett intresse för projektet men ville vid stunden inte delta. En större grupp ungdomar gav snabbt olika idéförslag för utemiljön. Ett av förslagen var inslag av vatten, exempelvis en fontän.

Kort därefter klev tre besökare i samma sällskap in på ungdomsgården. Tillsammans med en av fritidsledarna hälsade jag på gruppen och med stöd från fritidsledaren försökte jag engagera ungdomarna till att delta i den förberedda övningen. Personerna var tveksamma men villiga att delta under ett platsbesök.

När vi tillsammans gick uppför trappan till trädgården kom jag på mig själv att, med anledning av min egen observation, inleda samtalet med att kommentera platsen ur ett tillgänglighetsperspektiv när min egentliga avsikt var att lyhört upptäcka vad ungdomarna själva registrerade utan att värdera innehållet. Vi stannade till på den första terrassen där jag kortfattat beskrev landskapsarkitektens yrkesroll innan vi studerade platsens innehåll. Därefter delade jag ut projekthäftena med fyra samtalsfrågor vilka besvarades enskilt.

*Delta*gare A, 18 år, föredrog att diskutera frågorna muntligt vilket resulterade i mer utförliga svar i jämförelse med de skriftliga även om jag riktade frågorna muntligt till hela gruppen. *Delta*gare B, 16 år, och *Delta*gare C, 18 år, lämnade båda svaren på frågorna i projekthäftet och gick sedan tillbaka till ungdomsgården. Deltagarna föreslog bland annat fler sittplatser för utomhusbio.

Enligt *Delta*gare A är fördelarna med platsen det centrala läget såsom närheten till flera museum, Uppsalas domkyrka och slott samt närheten till busshållplats. Med koppling till deltagarens sinnesupplevelser beskriver personen trafikljudet från gatan som både positivt och negativt beroende på människors olika preferenser. Personen anser att det luktar friskt på platsen men föreslår fler blommor som tillför doft. Vidare anser deltagaren att platsen har en romantisk aura vilket antyds bero på att "det är en plats för djupa samtal" samt att platsen bidrar med en bra energi.

En nackdel med platsen är enligt deltagaren, att det saknas papperskorg intill sittplatserna, med risk för att platsen skräpas ned. Deltagaren nämner även, i samband med att jag inledde samtalet om tillgänglighet, risken med att ramla ned från stödmurarna.

Personen föreslår utifrån temat "en privat trädgård", att tillföra en grind för att på så sätt tydliggöra att platsen är en mötesplats för de olika verksamheterna. Andra förslag är belysning, exempelvis i färg längs med stödmurarna och gångarna.

Efter samtalet gick vi tillbaka till ungdomsgården där deltagarna erbjöds fika och fick ett varsitt diplom (se bilaga 2) som tack för deltagandet. Deltagarna fick frågan om de

ville fortsätta dialogen men tackade alla nej.

I slutet av besöket kom en välbekant besökare in på ungdomsgården. Efter att jag hade presenterat min idé och dess syfte över en kopp kaffe frågade jag om personen ville besöka trädgården. Vid den här tidpunkten hade det blivit mörkt utomhus.

Deltagare D, 19 år, nämner att det generellt är positivt att höra människor prata men att ljudupplevelser såsom trafik- och festljud påverkar lugnet på platsen.

Deltagaren anser att den varierade terrängen skapar möjlighet för olika typer av sittplatser och nämner grässlätten som en potentiell yta för fler sittplatser. Mer specifikt om ungdomsgården anser deltagaren att platsen såsom möjligheten att umgås med personal och besökare, får personen att må bra.

På frågan om hur platsen kan användas under olika årstider svarar deltagaren att det kan behövas ett tak under dagar när det regnar. Under sommaren föreslår personen solstolar vid grässlätten.

Det andra och tredje dialogtillfället på ungdomsgården

Under det andra dialogtillfället var besöksantalet lågt. Besökarna spelade sällskapsspel och läste läxor. Jag satt och pratade med en av besökarna som vid ett tidigare tillfälle tackat nej till deltagandet. Personen kommenterade färgerna på den förenklade kartan som jag hade med mig tillsammans med en sammanställning från det första dialogtillfället. Kartan var enligt besökaren svåräst i och med att den gråa och den gröna färgen var svåra att urskilja. Detta var värdefull information som jag noterade.

Därefter närvarade en av ungdomsdiakonerna som frågade om projektet och var angelägen om att även grannverksamheten var inkluderad. Tillsammans med besökaren och ungdomsdiakonen spelades kortspel fram till att en välbekant person klev in på ungdomsgården.

Den välbekanta besökaren har vid ett tidigare tillfälle, när jag arbetade på ungdomsgården, berättat att personen tycker om att rita och är intresserad av arkitektur. Efter att personen hade beställt mat från caféet avvaktade jag en stund innan jag gick fram och presenterade projektet. Personen var positiv till ett platsbesök och att skissa idéer. Även detta tillfälle genomfördes när det var mörkt utomhus.

Under dialogen med *deltagare E*, 19 år, kom deltagarens vänner förbi, en grupp bestående av tre personer. En av personerna, 18 år, gav förslag om bänkar och en gångväg uppför grässlätten. I ett försök till att uppmuntra personen till att utveckla svaret fick personen tänka på en omtyckt plats och beskriva vad som finns på den platsen. Personen nämnde vatten och började därefter tänka fritt och kom fram till önskemålet om belysning i färg. En annan förbipasserande nämnde pingis- och biljardbord som ett förslag. Kort därefter fortsatte dialogen med *deltagare E*. Personen delade in platsen i fyra olika delar: platån med en lyktstolpe, den platta grusytan med en parkmöbel, gräsmattan med en befintlig grillplats och grässlätten.

Under detta tillfälle valde jag medvetet att endast registrera det som deltagaren observerade som exempelvis det svarta järnräcket som är monterat ovanpå stenmurarna, vilket personen anser passar in i en fängelsemiljö. Eftersom samtalet började handla om räcket förklarade jag att det av säkerhetsskäl är nödvändigt vid en viss höjd vilket personen noterade. Deltagaren föreslog att ersätta räcket med ett trästaket anpassat efter den naturliga miljön. Personen föreslog platån som en potentiell sittplats och att det i sådana fall skulle behövas ett räcke för att hindra personer från att ramla ned från den platsen.

Deltagaren anser att den lugna atmosfären beror på att det är en plats som besöks mer sällan. Både lugnet och utformningen av lyktstolpen bidrar enligt deltagaren till en romantisk känsla. Andra positiva kvaliteter som deltagaren nämner med platsen är utsikten mot Uppsalas domkyrka och möjligheten att samlas runt den befintliga grillplatsen även om denna behöver rustas upp. Personen föreslår sittplatser som omges av någonting för att skapa ett skydd bakom ryggen.

Att det hörs en del ljud på grund av omgivande faktorer upplever deltagaren som negativt eftersom platsen inte upplevs lika lugn då, exempelvis när universitetsstudenter festar i byggnaden mitt emot.

Personen påpekar att grusytan med sittplatser begränsas på grund av att den avskiljs från gräsmattan vid den befintliga grillplatsen. Vidare föreslår personen att grusytan utökas och ersätter gräset eftersom skorna annars kan bli blöta samt smutsiga. Även *deltagare E* föreslår tak som åtgärd ifall att det regnar.

Personen upplevdes ha ett genuint intresse av att diskutera och formge platsen. Under skissarbetet diskuterades bland annat mått och material för ett nytt staket vilket personen skissade ett förslag på. Deltagaren ville fortsätta arbeta med sina idéer och jag nämnde datumet för det nästkommande dialogtillfället.

Inför det sista dialogtillfället sammanställdes resultatet från tidigare dialoger som var tänkt att presenteras. Dock var det vid det sista dialogtillfället för få besökare under de timmar som jag vistades på ungdomsgården vilket troligen berodde på att det inföll under Uppsalas höstlov. Det sista tillfället resulterade i att jag istället umgicks med personalen och en tidigare deltagare.

En av fritidsledarna föreslog låga buskage för att hindra personer från att skräpa ned vilket även indikerade på att främja en trygghetskänsla med hjälp av att skapa en god överblick över platsen. Ett annat förslag var att utöka belysningen.

PROCESSENS UTVECKLING

Föreståndaren för Värmestugan Grottan kontaktades över telefon då jag informerade om mitt examensarbete, workshoptillfällena på ungdomsgården och avsikten att involvera besökarna på Värmestugan Grottan för att ta del av deras åsikter samt idéer. Föreståndaren var positivt inställd till intervjuer på plats och svarade att jag var välkommen att besöka verksamheten.

Det första dialogtillfället på Värmestugan Grottan

Det första besöket var torsdagen den 31:a oktober klockan 11. Efter att ha presenterat avsikten med min studie för personalen och efter att ha blivit informerad om verksamheten välkomnades jag att ta kontakt med besökarna vid fikaborden. Den här dagen var det få besökare och jag rekommenderades att komma tidigare på morgonen då besöksantalet vanligtvis är större.

Deltagarna vid det första tillfället ansåg inte att det saknades någonting på platsen och *deltagare A*, 25 år, hade god tilltro till ungdomarnas förslag när jag frågade om det var något tillägg som deltagaren inte skulle vilja ha. Deltagaren berättade om platsens goda solläge under förmiddagarna, både vid grässlånten som personen tycker om att vila på och vid parkmöbeln vid den platta grusytan. Personen uppskattar även det fina läget med utsikt över Uppsala domkyrka. Vidare föreslår personen parksoffor i solläge och frågade nyfiket om ungdomarnas idéer. Efter att jag nämnde en av ungdomarnas förslag om en sittbänk längs stödmuren intill lyktstolpen, instämde personen och föreslog sten som byggmaterial likt stödmurarna. Vid ett senare tillfälle när jag var tillbaka delade personen med sig av nya idéer om sittbänken med förslag om att använda trämaterial, exempelvis gamla kyrkbänkar med koppling till kyrkomiljön samt att skapa ett sammanhängande sittplan på båda sidor om första trappan.

Deltagare B, 53 år, är generellt nöjd med trädgården och nämner dess centrala läge i en kulturhistorisk miljö samt dess goda sittmöjligheter som positiva kvaliteter. Personen föreslår växtmaterial som exempelvis krusbär och blåbär med önskan om ätbara växter.

Det andra dialogtillfället på Värmestugan Grottan

Under det andra besöket, onsdagen den sjätte november, besöktes verksamheten tidigare på morgonen när besöksantalet var större. Majoriteten som jag hälsade på och tog kontakt med vid fikaborden var intresserade av att delta.

Deltagare C, 62 år, tycker om trädgården som mötesplats och för vila som exempelvis att äta och dricka kaffe tillsammans med andra besökare i solen.

Personen beskriver platsen som *“en samlingsplats för folk som vill träffas”*. Deltagaren uppskattar även att det placeras en julgran med belysning intill parkmöbeln.

Deltagare D, 72 år, tycker att det är positivt att det är en lugn plats, en plats där en kan umgås, med närhet till Värmestugan Grottan. Deltagaren anser även att platsen är belägen i ett fint område och att personalen är trevlig. På frågan om var personen brukar sitta i trädgården, pekar deltagaren på växtbäddskanten under trädet vid huvudingången.

Deltagare E, 49 år, hade inte besökt platsen tidigare men nämner växtligheten som positivt vilket bidrar till en fridfull känsla. Personen förklarar att bladen under sommarhalvåret avskärmar och skapar känslan av en privat trädgård men att det också bidrar till att platsen blir exponerad under vinterhalvåret när bladen har fallit ned. På frågan gällande upplevelsen av trygghet anser personen att känslan av att vara omsluten, att vara separerad från omgivningen, bidrar till en trygghetskänsla.

Deltagare F, 50 år, är generellt nöjd med platsen men på frågan om önskemål svarar personen ökad växtlighet.

Det tredje dialogtillfället på Värmestugan Grottan

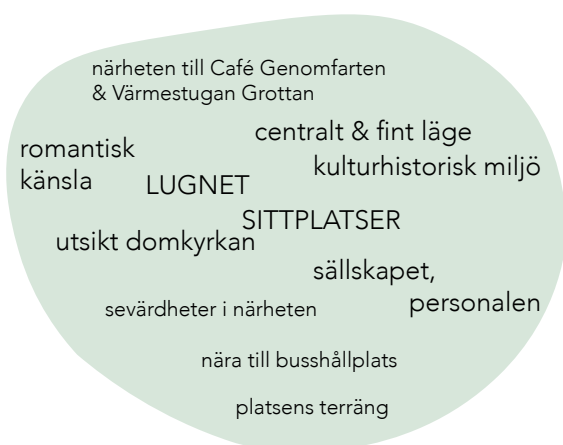
Under det sista besöket, fredagen den åttonde november, träffade jag *deltagare G*, 52 år, som tycker att fördelen med platsen är att det finns sittplatser i solläge men föreslår att antalet sittplatser kan utökas. På frågan om det är någonting som saknas föreslår personen fler buskar och blommor som bidrar till växtlighet året om.

Besöket avslutades med ett längre samtal med föreståndaren om verksamheten, intervjuerna och om det kommande byggprojektet.

SAMMANSTÄLLNING AV DIALOGERNA

Sammanställningen är presenterad i ordningsföljden: det som är bra (den gröna figuren), det som är mindre bra (den röda figuren) och vilka önskemålen är för platsen (den gula figuren) baserat på svaren från deltagarna från de båda verksamheterna.

Besökarna uppskattar främst att platsen upplevs lugn och att det finns sittplatser både enskilt och i grupp. Det tycks även positivt att platsen är belägen centralt i staden i en kulturhistorisk miljö med bland annat utsikt över Uppsalas domkyrka. Att grönskan omger platsen och avgränsar den från omgivningen kan upplevas trygghetsgivande och antyds bidra till en romantisk känsla. Det som enbart nämns en gång, är att platsens terrasser bidrar till möjligheten för olika sittplatser, exempelvis på grässlätten.

Det som deltagarna anser är mindre bra med platsen är upplevelsen av att vara exponerad under vinterhalvåret.

Bullerljud som nämns av besökarna på ungdomsgården är trafikljud och ljud från när universitetsstudenter fester i byggnaden mitt emot platsen. Dock nämner två av besökarna på ungdomsgården att trafikljud både kan upplevas positivt och negativt, beroende på ens preferenser. Det som nämns enstaka gånger är att det kan behövas fler sittplatser och att platsens yta upplevs begränsad för nya idéförslag.

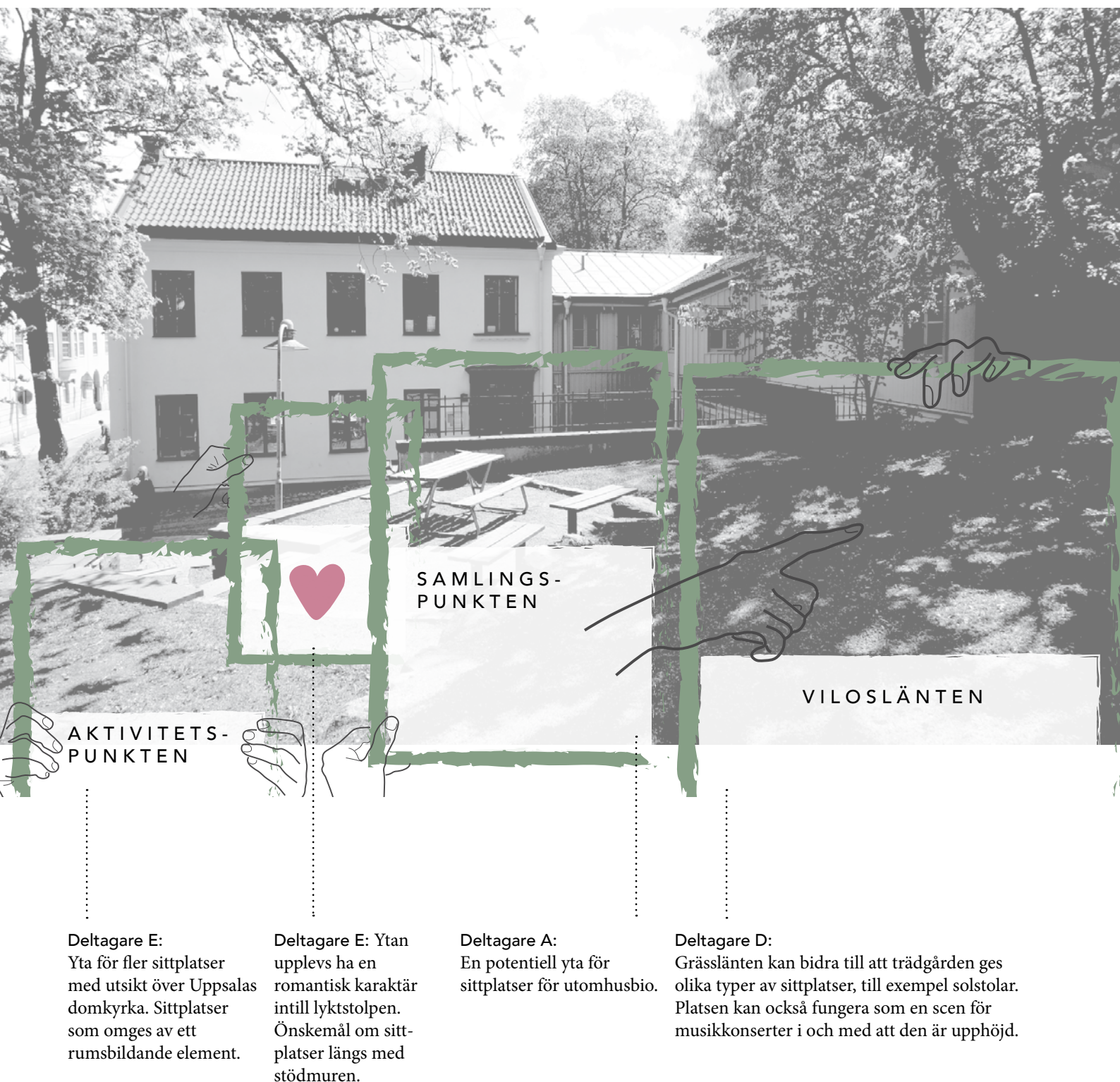

De främsta önskemålen är sittplatser, växtlighet, belysning exempelvis i färg och ett regnskydd i form av ett tak. Sittplatser som exempelvis solstolar, platser för utomhusbio och sittplatser på grässlätten. En av besökarna på Värmestugan Grottan nämner att det vore fint med en sittplats i sten- eller trämaterial som exempelvis en gammal kyrkbänk med koppling till platsens kyrkomiljö. Trä nämns som ett material som passar med platsens naturliga karaktär. Förutom sittplatser önskas växter som bidrar till doft och ätbara frukter samt bär. Andra önskemål är att ha en grind för att tillföra känslan av en privat trädgård och en scen för konserter. Önskemål som nämns enstaka gånger är att platsen ska bidra till en känsla av lugn och att entrén till trädgården behöver tydliggöras. En av deltagarna nämner att det känns bekvämt att ha någonting som omger sittplatsen och att grillplatsen kan ersättas med grus istället för gräs eftersom det blir mindre lerigt då. Förbipasserande önskemål är pingis- och biljardbord, fontän samt möjligheten att spela tv-spel.

Figur 27, 28 & 29. Resultatet från samtliga dialoger sammanställt i färgerna grönt (bra egenskaper), rött (mindre bra egenskaper) och gult (önskemål). Flest förekommande svar i versaler, resterande i storleksordning. Illustrationer gjorda av författaren (2020).

DE FYRA BERÄTTARKORTEN SOM FOKUSOMRÅDEN

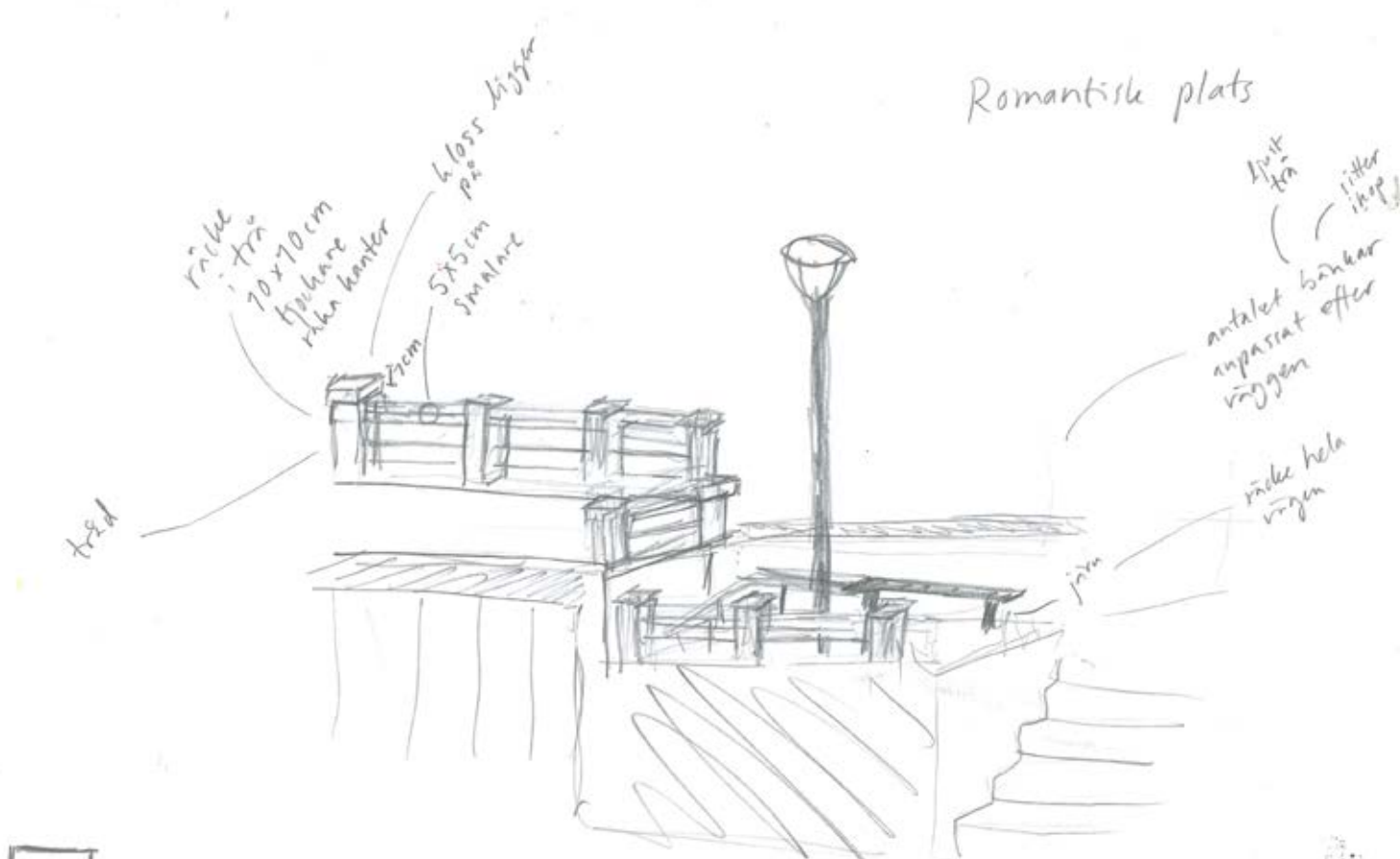
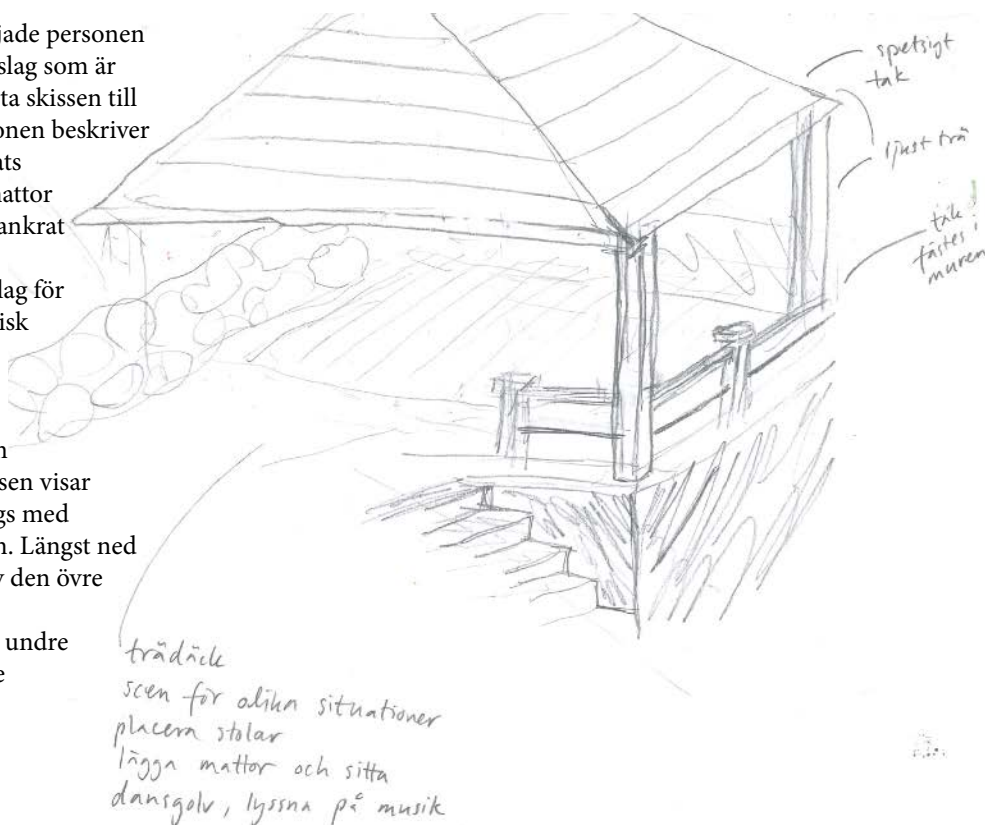

Figur 30. En presentation av de fyra berättarkorten som ramar in deltagarnas fokusområden inför en potentiell förändring av platsen. Gammalt fotografi taget av Miab Förvaltning, bearbetad av författaren (2020).

SKISSMOMENTET

Under skissmomentet med deltagare E började personen på eget initiativ skissa fram två olika idéförslag som är beskrivna med enkla noteringar. Den översta skissen till höger visar deltagarens förslag på vad personen beskriver som en scen, en dansbana eller en mötesplats bestående av ett trögolv med utplacerade mattor på och ovanför ett spetsigt tak. Taket är förankrat i ett staket som fästes i stödmuren.

Den nedre skissen visar deltagarens förslag för det som personen upplever som en romantisk plats, där ett staket ramar in den nya sittplatsen intill lyktstolpen. Idén tillkom från att deltagaren föreslog att ersätta det befintliga järnräcket med ett staket, det som är placerat på muren ovanför förrådet. Skissen visar ett perspektiv över platsen med bänkar längs med stödmuren och ett staket som ramar in ytan. Längst ned till vänster visas en detalj över infästning av den övre handledaren. Deltagarens förslag på material är ljus trä och en stål vajer för den undre handledaren på staketet samt bänkar likt de befintliga.

ÅTERKOPPLINGEN EN SITTMÖBEL

Efter samtalen på de båda verksamheterna tillkom idén om att starta ett byggprojekt utomhus på plats med förhoppning om att uppnå en ökad delaktighetsgrad. Dock genomfördes byggprojektet i verkstan på SLU på grund av den kalla årstiden, behovet av en arbetsbänk och arbetsverktyg.

Under två dagar skissades ett idéförslag kopplat till deltagarnas önskemål vilket resulterade i en "sittkub". Kuben som form valdes på grund av dess enkla konstruktion som med fördel var möjlig att flytta runt på. Detta för att skapa ett tillfälle för användarna att själva bestämma placeringen av sittmöbeln. För att bidra med variation byggdes två storlekar, en mindre kub med måtten 430 millimeter och en större kub med måtten 500 millimeter. Materialet och färgerna valdes med koppling till deltagarnas åsikter såsom belysning i färg och trämaterial. Inbyggd belysning med hjälp av batteridrivna ljusslingor användes för att tillföra kvällsbelysning på platsen eftersom jag av egen observation och bland både personal samt besökare har noterat att det finns ett behov av detta med intentionen att främja en trygghetskänsla.

Under skissarbetet användes en grönsakslåda som placerades ut med tänd belysning inuti på gräsmattan utanför min bostad. Under tiden som jag gick tillbaka till bostaden för att betrakta lådan från håll passerade en kvinna som nyfiket gick fram till lådan och fotograferade den med sin mobil. Även om belysningen var svår att upptäcka från håll blev det en omedelbar reaktion på installationen.

Dagen därefter, onsdagen den 13:e november, kontaktades föreståndaren på ungdomsgården som var positiv till byggprojektet. I väntan på att föreståndaren skulle få godkänt från övrig personal mailade jag en skiss på förslaget som visade hur möbeln var tänkt att användas och fungera. Skissen mailades även till fastighetsägaren som blivit kontaktad i och med installationen. Idén godkändes av föreståndaren för Värmestugan Grottan vid det sista intervjutillfället. När idén var godkänd från de båda verksamheterna och fastighetsägaren genomfördes ett nytt skissarbete.

Vid det andra tillfället användes en kartong med måtten 295 x 385 x 395 millimeter. Med hjälp av en penna gjordes hål i kartongen där lysdiöterna tejpades fast. Därefter placerades kartongen på potentiella sittytor på studieplatsen både i mörkret och i skenet av lyktstolpen samt fasadbelysningen vilket dokumenterades med fotografier.

Byggprocessen

Den första dagen i verkstan på SLU i Uppsala bekantade jag mig med arbetsmaterialet såsom i vilken följd de olika plywoodskivorna skulle monteras utifrån mönstret i trämaterial. När plywoodskivorna var placerade i en bestämd ordningsföljd gjordes markeringar för borrhål för lysdiöterna. Lysdiöternas avstånd på ljusslingorna var sex centimeter vilket var det avstånd som användes vid markering. Det användes två olika ljusslingor varav den ena ljusslingan, med belysning i färg, hade ett skyddshölje runt varje lysdiod vilket innebar att borrhålen för dessa behövde gröpas ur för att lysdiöterna skulle synliggöras. Efter borrhning slipades borrhålen och samtliga skivor grovt både invändigt och utvändigt för att undvika flisor samt vassa kanter.

Vid montering av de tunna plywoodskivorna användes ribbor som stöd vilket innebar att avståndet mellan lysdiöterna även behövde anpassas efter ribbans placering. På enstaka ställen borrades hålen för nära ribborna vilket åtgärdades med hjälp av att tälja i materialet. Därefter slipades och dammsögs samtliga kuber inför lackning och kubernas stabilitet kontrollerades. Kuberna lackades två gånger med en vattenbaserad trälack både invändigt och utvändigt med tvådagars mellanrum. Varje lackning, både invändigt och utvändigt, tog ungefär sex timmar. Efter lackningen limmades lysdiöterna fast i de förborrade hålen vilka därefter timades till att lysa i sex timmar per dag under eftermiddag och kväll.

Både topp- och bottenkivor markerades med bokstaven G, som i Genomfarten och Grottan, med hjälp av en brännpenna. Inför det sista steget, att skruva på toppskivan, förbereddes ribbor som toppskivorna kunde skruvas fast i, eftersom detta var något jag lärt mig under processen.

Figur 33. En prototyp av sittmöbeln i kartong lyser upp kvällsmörkret med hjälp av en påkliträdd belysningsslinga i olika färger inuti kartongen. Placerad intill stödmuren vid hörnan av passagen. Fotografi av författaren (2020).

Figur 34. (övre till vänster) Författaren tänker ut ett mönster för lysdiöerna. Fotografi av Anders Næss (2019). **Figur 35.** (nedre till vänster) Anders skruvar ihop en av kuberna. Fotografi av författaren (2019).

Figur 36. (övre till höger) "Belysningsmönstret" i ordningfölld likt plywoodskivornas placering. Fotografi av Anders Næss (2019).
Figur 37. (i mitten till höger) Borrhålet har blivit urgröpt för att anpassas efter lysdiöens storlek. Fotografi av Anders Næss (2019).
Figur 38. (i mitten till höger) De ihopmonterade kuberna, utan toppskivor, staplade ovanpå varandra. Fotografi av författaren (2020).
Figur 39. (nedre till höger) Författaren kontrollerar konstruktionens stabilitet. Fotografi av Anders Næss (2019).

Figur 40. (övre till vänster) Arbetsbordet i verkstan med samtliga verktyg och hjälpmedel. Fotografi av författaren (2020). **Figur 41.** (i mitten till vänster) Författaren bränner bokstaven G på kuberna med en brännpenna. Bokstaven G för Genomfarten och Grottan. Fotografi av författaren. (2020). **Figur 42.** (nedre) Författaren limmar fast lysdioderna i borrhålen inifrån. Fotografi av författaren (2020). **Figur 43.** (övre till höger) Kuberna torkar efter lackning. Fotografi av författaren. (2019).

Utställningsdagen

Innan utställningen av sittmöbeln meddelades föreståndarna på de båda verksamheterna och på morgonen den 23:e januari transporterades "sittkuberna" till studieplatsen. I samband med utställningen presenterade jag projektet för personalen och en grupp besökare på Värmestugan Grottan som alla tycktes positiva till förändringen. Kuberna placerades på gräsmattan intill den befintliga grillplatsen. I en buske intill kuberna hängdes en informationsskylt och en kort beskrivning om syftet med projektet (se bilaga 6) samt bilder från byggprocessen.

När ungdomsgården öppnade, gick jag tillbaka till platsen och presenterade projektet för personalen som publicerade ett foto på utställningen på ungdomsgårdens sociala plattform. Tillsammans med en vän placerade jag ut kuberna på olika platser för att studera effekterna av förändringen då kuberna nu lyste.

Under tiden som jag och min vän flyttade runt på kuberna kom två av projektets deltagare förbi. Just då stod kuberna ställda på platån där lyktstolpen är placerad, som den ena deltagaren har pekat ut som en romantisk plats med potential till att bli en sittyta. Jag fick då möjligheten att ge personen en direkt visuell upplevelse av sittplatsen. Dock kom vi fram till att ljuset från kuberna försvann i skenet av lyktstolpen och jag frågade om personerna ville vara med och placera kuberna på gräsmattan istället.

Tillsammans med ungdomarna lyftes kuberna till den befintliga grillplatsen. En av deltagarna placerade kuberna på olika sätt såsom på rad, i en halvcirkel och med den större kuben i mitten likt ett bord. Vi satte oss alla tre på en varsin kub och pratade om vilken förändring kuberna bidrog till och deltagarna utvecklade sina åsikter samt idéer om platsen.

Deltagarna tyckte att kuberna var fina och uppskattade belysningen samtidigt som den ena personen ansåg att de signalerade någonting annat än en sittplats. Personen upplevdes nyfiken och genuint intresserad av byggprojektet och ställde frågor om konstruktionen. Dock ansåg personen att kuberna var lite för tunga för att bära runt på.

När vi pratade om deltagarnas preferenser för byggda sittplatser nämnde personerna önskemål om inbyggd värme, mjukt material och ryggstöd.

Figur 44. (övre) "Sittkuberna" under utställningsdagen placerade intill projektbeskrivningen och informationsskylten som hänger i buskaget. Fotografi av författaren. (2020). Figur 45. (nedre) Informationsskylten "Grottans & Genomfartens sittkuber". Fotografi av författaren. (2020).

Figur 46. (övre) "Sittkuberna" är placerade av en av besökarna på ungdomsgården under utställningsdagen. Fotografi av författaren. (2020).

Figur 47. (nedre) Även författaren var på plats och lekte med kubernas placering. Fotografi av författaren. (2020).

Linnea Tillenius
2020

Figur 48. (övre) Kuberna jämnt placerade över studieplatsen i skymning. Fotografi av författaren (2020).

Figur 49. (nedre) Nu har författaren varit på besök igen! Fotografi av författaren (2020).

INSIKTER INFÖR GESTALTNINGSARBETET

Trädgården uppfyller funktionen av en mötesplats med sittplatser som antyds användas och uppskattas av besökarna på Värmestugan Grottan. Deltagarna på ungdomsgården har önskemål om fler funktioner som till exempel ytor för utomhusbio och musikkonserter samt att grillplatsen rustas upp. Dock tolkade jag det som att en av deltagarna på ungdomsgården ansåg att platsen är för liten för större förändringar vilket möjligen kan ha påverkat kreativiteten.

Jag överraskades över hur lika svaren var från samtliga deltagare och att önskemålen var nästintill direkt genomförbara. Detta kan troligtvis ha påverkats av att dialogerna inleddes med betoning på planering och att möjligheten var att i detta stadie skapa ett tillägg med hänsyn till platsens befintliga utformning samtidigt som frågorna var ställda med fokus på konkreta önskemål snarare än ett konceptuellt gestaltningsförslag. Det var imponerande hur samtliga deltagare snabbt formulerade sina önskemål, för en plats som för flera av ungdomarna visade sig vara förbisedd.

Det framgick från deltagarna på de båda verksamheterna att platsen emellanåt skräpas ned, exempelvis vid den befintliga grillplatsen. Få besökare föreslog ökad belysning vilket främst uppmärksammades av verksamheternas personal såsom vid passagen intill ungdomsgårdens fasad som är ett av de mörka partierna under kvällstid.

Det som jag tagit med mig inför gestaltningsarbetet från de båda verksamheterna är att använda naturliga material som till exempel trä och sten för nya sittplatser, ökad växtlighet och att tillföra ett tak samt skapa en god överblick över platsen med hänsyn till personalens önskemål.

Dialoger på ungdomsgården

Efter samtalen upplevde jag det som att trädgården i sig inte är en plats som ungdomarna uppmärksammar i och med intresset av att umgås på ungdomsgården, exempelvis spela tv-spel, fika med vänner och personal samt spela biljard. Att projektet genomfördes under oktober månad när det var mörkt och kallt utomhus kan också ha påverkat intresset för platsen.

Under ett av besöken tog jag kontakt med två personer som spelade tv-spel som var positiva till att svara på frågor om trädgården men tackade nej till att delta i berättarövningen. Det framgick att den ena personen inte hade upptäckt platsen ännu. I ett försök till att ställa mer generella frågor anpassat efter situationen frågade jag om andra utemiljöer som till exempel deras skolgårdsmiljöer. Dock påverkade tv-spelandet resultatet eftersom fokus naturligtvis var på spelet. Detta är ett exempel på att det ibland var en utmaning att engagera ungdomarna på plats i och med att projektet konkurrerade med andra intressen. Samtidigt anser jag att det var en fördel att projektet

var förankrat till en utemiljö som ungdomarna är direkt berörda av då platsen var nära att besöka.

Under platsbesöken upplevde jag det som att fler hade en bestämd bild av trädgården, antingen av egen eller andras erfarenhet, såsom att platsen ibland skräpas ned.

Inför gestaltningsarbetet har jag främst tagit med mig att skapa möjligheten för olika engagemang som till exempel musikkonserter och utomhusbio, att omge sittplatser med grönska, att rusta upp grillplatsen, att belysa stödmurarna med belysning i färg samt att tillföra en grind som ersätter den temporära grinden. En grind som dels bjuder in men som även signalerar att platsen används av de båda verksamheterna.

Dialoger på Värmestugan Grottan

Under samtalen framkom det att trädgården är uppskattad hos många av besökarna. Det var samtidigt flera som vistades på platsen under dialogtillfällena.

Under ett av tillfällena samtalade jag med en av de tidigare deltagarna som vid det andra tillfället utvecklade sina idéer. Detta visar på betydelsen av att skapa kontinuerliga kontakter som kan bidra till att jag som initiativtagare och deltagarna lär känna varandra och projektet.

Inför gestaltningsarbetet har jag främst tagit med mig att tillföra fler sittplatser vid den befintliga samlingspunkten och att plantera ätbara, vintergröna och blommande växter som förstärker platsens rumslighet samt bidrar med en årstidsvariation.

Reflektioner från utställningen

Med hjälp av "sittkuben" som prototyp för en sittmöbel kunde jag visa ett fysiskt exempel på en förändring av platsen med återkoppling till deltagarnas preferenser och idéer.

Mötet med två av de tidigare deltagarna på ungdomsgården gav mig möjligheten att ställa följdfrågor som dels bekräftade deltagarnas svar från workshoptillfällena men som även bidrog till nya perspektiv. Under detta möte fick jag insikt om vilka kvaliteter som personerna fokuserade på som exempelvis önskemålen om olika sittgrupper och en grillplats. I jämförelse med det tidigare mötet riktades mer fokus åt den befintliga grillplatsen än plattan med lyktstolpen. Båda deltagarna föreslog sittplatser vid gräsmattan med överblick över både entrén samt trädgården. Att interagera med platsen med hjälp av den flyttbara sittmöbeln gjorde det möjligt att studera platsens tänkbara sittplatser.

GENOM- FÖRÄNDE GESTALTNING

Avsnittet består av en presentation av gestaltningen baserat på sammanställningen från dialogprocessen, resultatet av byggprojektet och författarens egna observationer samt trygghetsgivande aspekter.

GESTALTNING UR ETT TRYGGHETSPERSPEKTIV

Under gestaltungsarbetet har Boverkets (2019a) rapport *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*, använts som stöd för gestaltungsprinciperna för att främja till en ökad trygghetskänsla på platsen. Rapporten belyser bland annat vikten av att använda ett intersektionellt perspektiv vid diskussioner kring hur trygghetskänslan kan påverkas av stadens utemiljöer vad gäller känslan av utsatthet och rädsla eftersom att den upplevda trygghetskänslan är individuell och kan bero på bland annat genus, ålder, funktionsvariation samt socioekonomisk status. Hur personer upplever grönområden kan exempelvis bero på enskilda individers olika erfarenhet av naturen såsom kulturella skillnader eller den individuella relationen till grönska (Boverket 2019a).

Myndigheten beskriver att faktorer som till exempel platsens skala, tillgänglighet, möjlighet att ha överblick och att kunna orientera sig, är förknippat med känslan av att ha kontroll. Boverket (2019a) påpekar även hur tid- och årstidsvariation kan påverka trygghetskänslan beroende på vilken tid på dygnet personer vistas på platsen eller hur årstidsvariationer förändrar platsens karaktär. Boverket nämner exempelvis hur växternas blad bidrar till att skapa tydliga rum men också minskar överblick och hur sommarhalvårets sociala intensitet kan bidra till ökad trygghetssupplevelse i och med ökad mänsklig närvaro vilket också kan orsaka en känsla av otrygghet hos en del människor (ibid). Detta kan kopplas till hur några av deltagarna i denna studie dels har önskemål om att känna sig omgiven av naturen men också önskar en god överblick över platsen samt hur den sociala intensiteten på platsen eller runtom kan påverka lugnet.

Att analysera en plats utifrån ett trygghetsspektiv kan bland annat genomföras med hjälp av Boverkets (Boverket 2019a) tre indelningskategorier, såsom de fysiska, mentala och sociala rummen. De fysiska rummen definieras med hjälp av stadsbebyggelsens struktur och utformning. De mentala rummen handlar om individens egna kunskaper och erfarenheter vilka kan utlösa stress och därmed påverka känslan av trygghet. De sociala rummen handlar om människors relations- och samspelsmönster enskilt och i grupp då Boverket antyder att om platser upplevs trygga kommer fler människor att vistas där (Boverket 2019a).

Denna kategorisering har använts för den lilla skalan för platsen i denna studie. De fysiska och de sociala rummen definieras av författaren med hänsyn till vad som framkommit under dialogprocessen kopplat till studieplatsens befintliga gestaltning. De mentala rummen definieras av författaren utifrån egen tolkning av resultatet exempelvis känslan av att vara exponerad kopplat till känslan av att ha kontroll såsom att ha en god överblick över platsen och att kunna orientera sig. Därutöver har analysen kompletterats med att studera behovet av belysning för att främja tillgängligheten och en god överblick över platsen under kvällstid.

Fysiska rum

De fysiska rummen på platsen kan definieras utifrån de byggda elementen såsom stödmurarna och ungdomsgårdens husfasad och vegetationen såsom de befintliga buskagen samt trädskronorna. Ett av de flest förekommande önskemålen för platsen från de båda verksamheterna är fler sittplatser. De befintliga rumsligheterna är markerade som utgångspunkter vid tillförandet av nya sittplatser samtidigt som de befintliga sittplatserna som används av deltagarna idag på de båda verksamheterna bevaras. Även entréerna är markerade eftersom flera av deltagarna på ungdomsgården har påpekat att dessa är otydliga.

Sociala rum

Från dialogerna på ungdomsgården framgår det att det saknas en variation av sittplatser och att grässlåten kan bli en programmerad sittplats. Önskemål om ytor för olika sociala aktiviteter som exempelvis konserter och utomhusbio planeras utifrån de befintliga rumsligheterna. Utifrån resultatet antyds det finnas en önskan om en kombination av både sociala och rekreativa rum. De markerade rumsligheterna och sittplatserna är ytor ämnade att både förstärka känslan av lugnet som antyds karaktärisera platsen samt tillföra sociala funktioner.

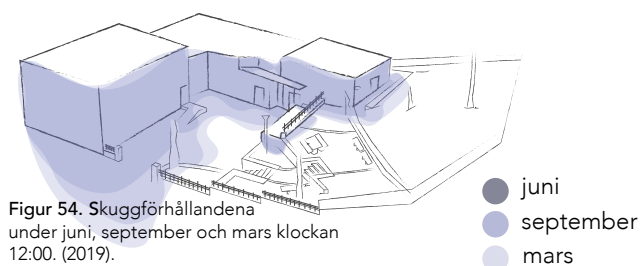
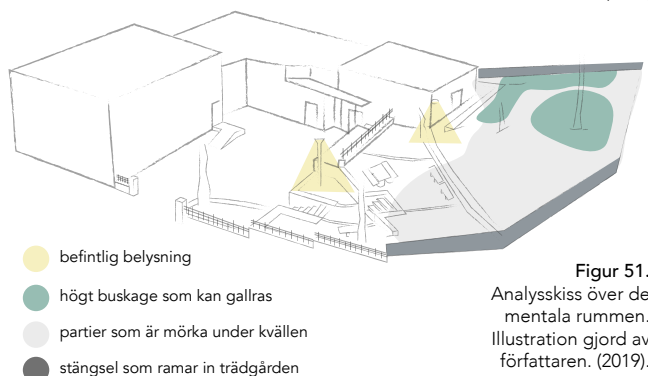
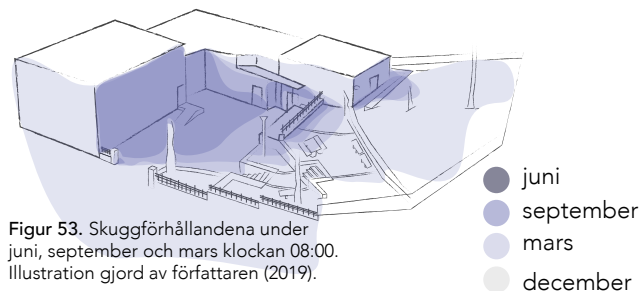
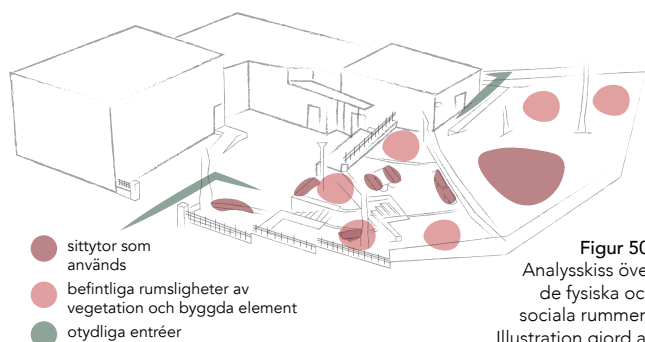
Mentala rum

Utifrån egna observationer och kommentarer från deltagare på ungdomsgården samt personal på de båda verksamheterna, har de mörka partierna under kvällstid markerats för att visa var det finns ett behov av belysning. Belysning kan enligt Boverket (2019a) bland annat bidra till att bevara miljöns identitet, skapa rymd och förbättra möjligheten att orientera sig med utgångspunkt i samspelet mellan människan, ljuset, skalan samt omgivningen. Med hjälp av att använda belysningen som ett gestaltungsverktyg kan miljöer både göras attraktiva och trygga. Dock är det viktigt med noggranna avvägningar för att undvika att belysningen bländar eller leder till att personer känner sig exponerade (Boverket 2019a).

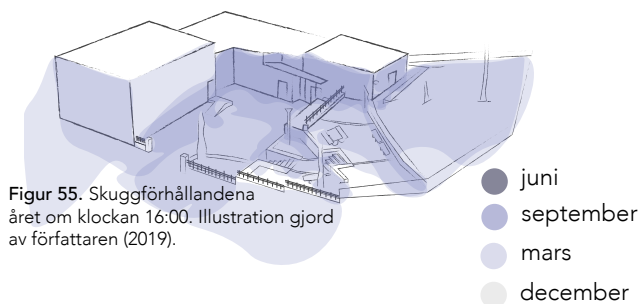
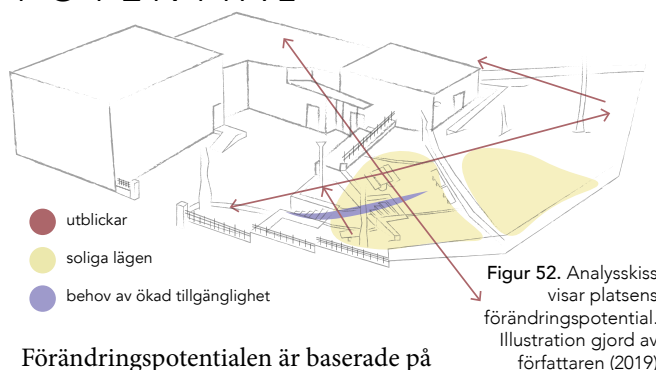
Under dialogerna har det framkommit att platsen upplevs exponerad under vinterhalvåret. Med hjälp av vintergrön vegetation vid det befintliga stängslet kan platsens rumslighet förstärkas och därmed bidra till en mer ombonad känsla. Syrenbuskagen är markerade för att visa vilka partier som kan gallras för att formge potentiella rumsligheter och samtidigt bidra med en god överblick över trädgården.

SKUGGFÖRHÅLLANDENA

Skuggförhållandena baseras på författarens solstudie som visar att det finns potential till sittplatser både i soliga och skuggiga lägen.

FÖRÄNDRINGS - POTENTIAL

Förändringspotentialen är baserade på författarens egna observationer kopplat till tillgänglighet och solförhållandena med hänsyn till önskemål om sittplatser i soliga lägen.

För att öka tillgängligheten finns ett behov av en ramp med en potentiell placering vid passagen med anslutning till Drottninggatan. Vid placering av nya sittplatser har författaren observerat platser med utsikt över trädgården och omgivningen såsom Uppsalas domkyrka och slott. Solstudien (se figur 53, 54 och 55) visar att den befintliga mötesplatsen, grässlätten och sittplatsen med utblick mot byggnaderna är de platser med flest soltimmar där trädskronorna också bidrar med svalka under varma sommardagar.

Växtmaterial anpassas efter växtzon 4 och ståndortskrav såsom soliga och torra lägen vid de nedre terrasserna och skuggiga samt fuktiga lägen vid grässlätten.

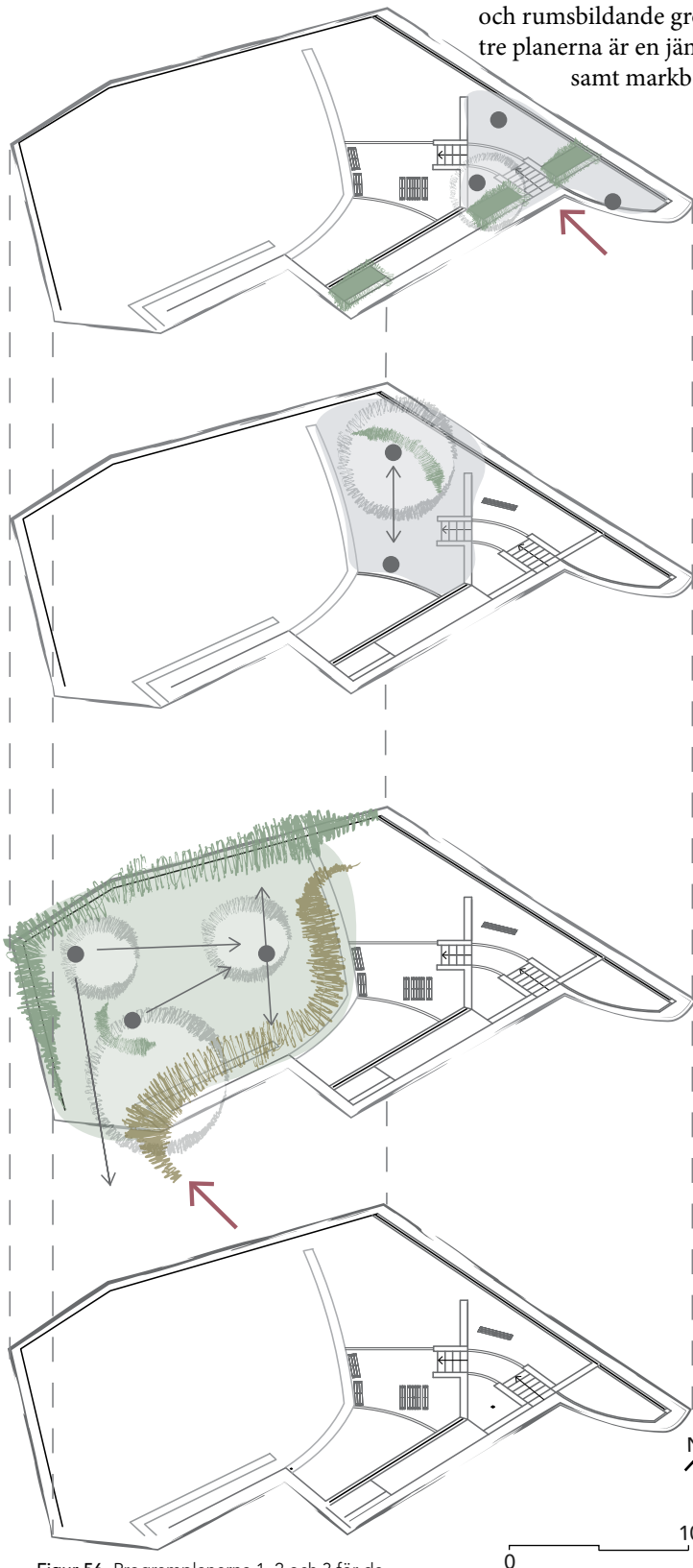
PROGRAM OCH GESTALTNINGSPRINCIPER

Gestaltungsprinciperna för det konceptuella gestaltungsförslaget är att skapa en trivsamt, tillgänglig och trygghetsgivande miljö med varierade rumsligheter, aktiviteter samt funktioner. En tydlig social samlingspunkt som kan bidra till gemenskap. En plats för vila och rekreation.

Programpunkterna för de tre programplanerna baseras på resultatet från dialogprocessen med hänsyn till önskemålen från deltagarna och personalen på de båda verksamheterna.

Generellt finns en önskan om ökad belysning, att tydliggöra ingången, tillföra en årstidsvariation och rumsbildande grönska samt fler sittplatser. En gemensam programpunkt för de tre planerna är en jämn och effektiv belysning över sittplatserna och entréerna samt markbelysning i färg som förstärker de karaktäristiska stödmurarna.

Programmet visar även förslag på en tillgänglighetsanpassning och utsiktsplatser baserat på författarens egna observationer.

Figur 56. Programplanerna 1, 2 och 3 för de olika terrasserna, gjorda av författaren. (2019).

Programplan 1 : Entréplanet

- Tydliggör entrén vid trappan med hjälp av att skapa en inbjudande känsla av vegetation som bidrar till en romantisk trädgårdskaraktär och ett avstånd mellan sittplatsen och stödmuren
- Sittplatser under trädskronorna och på stödmurarna

Programplan 2 : Mötesplatsen

- En sammanhängande yta för gemensamma aktiviteter som till exempel grillning och musikkonserter
- Ett rumsbildande tak
- En variation av sittplatser, både enskilt och i grupp
- Portabla sittmöbler under sommarhalvåret
- Ökad växtlighet som bidrar med doft

Programplan 3 : Grässlätten

- Slyröjning och gallring av befintligt syrenbuskage för att förstärka rumsligheterna och skapa en god överblick
- Rumsbildande utsiktsplatser
- Sitt- och viloplatser
- Vintergrön klättraväxt ramar in platsen
- Förstärk entrén vid passagen som breddas och tillgängliggörs med hjälp av en ramp
- Ökad växtlighet som bidrar med doft och ätbara frukter samt bär

TECKENFÖRKLARING

MATERIALPALETT

Platsens trädgårdskaraktär bestående av vegetation såsom syrenbuskage och enstaka rosor bevaras med hjälp av bärbuskar och ett nytt äppelträd som ersätter den befintliga asken. Växtmaterial såsom lökar, perenner och låga buskage med blommor, blad och bär i färgkombinationen av silvriga toner, ljusblått, lila och rosa i kontrast med purpurrött och orangerött av chokladskära samt alunrot. Det befintliga stängslet ersätts med ett trästaket inspirerat av skissen som gjordes av en av deltagarna med vintergrön murgröna som klättrar på stålvarjar. Klätterros och aromatiska örtväxter som till exempel stäppsalia utsöndrar en härlig doft. Sittplatser, en pergola och ett staket i furumaterial lackas likt resultatet av "sittkuberna." Grillplatsen rustas upp med ett i knähöjd skålformat stenblock av granit. Stenmjöl som markmaterial vid sitttor och smågatsten som markerar den runda grillplatsen samt fångar upp markmaterialet vid huvudingången. Markbelysning i färg belyser stenmurarna och globbelysning på lina belyser sittplatser samt entréer.

Figur 57. *Heder helix* 'Woerner'.
Fotografi: Pikrepo.com (2020).

Figur 62. *Heuchera* 'Blondie'.
Fotografi: Wexthuset Sverige AB (2020).

Figur 58. *Hosta tardiana* 'Halcyon'.
Fotografi: Piquesels.com (2020).

Figur 63. *Cosmos atrosanguineus*.
Fotografi: Impecta.se (2020).

Figur 59. Furu för sittplatser,
pergola och staket.
Fotografi: Pxhere.com (2020).

Figur 64. *Lavandula angustifolia*
'Rosea'. Fjärilsväxt. Fotografi:
Jeanette Tilenius (2019).

Figur 60. Grill av ett
granitblock.
Fotografi: Pxhere.com (2020).

Figur 65. Inspiration till
markbelysning som belyser
stöd murarna likt skenet från
"sittkuberna". Fotografi av
författaren. (2020).

Figur 61. Detalj över infästning
av ryggstöd och sits.
Fotografi: Pxhere.com (2020).

Figur 66. Smågatsten markerar
grillplatsen. Fotografi: Pxhere.com
(2020).

Figur 67. Vit vårkrokus blandas
tillsammans med befintlig
vårblommig Scilla på grässlätten
under april-maj. Fotografi av
författaren. (2020).

Figur 68. *Artmetisia absinthium*
Fotografi: flickr.com (2020).

Figur 69. *Allium* 'Millenium'.
Fotografi: Pixabay.com (2020).

Figur 70. Markbelysning
längs stödmurarna. Fotografi:
Byggghemma Sverige AB
(2020).

Figur 71. Belysningslina över
platsens fokusområden.
Fotografi: Pxhere.com (2020).

Figur 72. Stenmjöl vid
sittplatser. Fotografi:
Byggmax Group AB (2020).

VÄXTLISTA

februari-mars

hybridjulros *Helleborus hybridus* 'Blue Lady'

mars-april

vårkrokus *Crocus vernus* 'Jeanne d'Arc'

maj-juli

skugggröna *Pachysandra terminalis*

vitblommig fläckig lungört

Pulmonaria officinalis

ormöga *Omphalodes verna*

juli-september

ulleteknell *Anaphalis triplinervis*

akleja *Aquilegia vulgaris*

blåsvingel *Festuca glauca*

alunrot *Heuchera* 'Blondie'

lavendel *Lavandula angustifolia* 'Rosea'

blåbärstry *Lonicera caerulea* var.

kamtchatica 'Anja' E

äpple *Malus domestica* 'Sävestaholm'

september-oktober

trädgårdskantlök *Allium* 'Millenium'

jättedaggkäpa *Alchemilla mollis*

äkta malört *Artmetisia absinthium*

astilbe *Astilbe japonica* 'Peach blossom'

stor blåklocka *Campanula persicifolia*

chokladskära *Cosmos atrosanguineus*

smultron *Fragaria vesca* 'Rödluvan' E

funkia *Hosta tardiana* 'Halcyon'

storblommig klätterros *Rosa* 'Giardina'

stäppsalia *Salvia nemorosa*

oktober-november

fyllt höstanemon *Anemone hupehensis* var.

japonica

kärleksört *Hylotelephium* 'Herbstfredue'

murgröna *Hedera helix* 'Woerner'

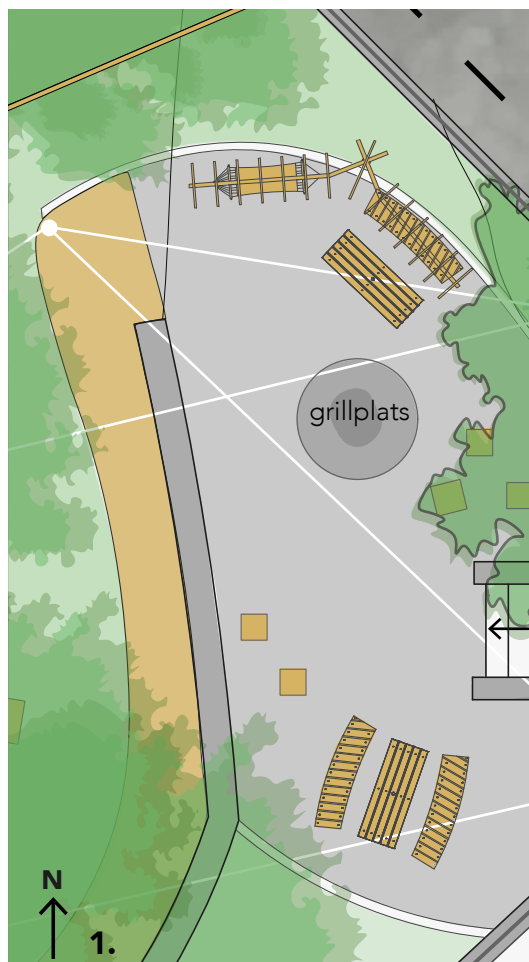
GESTALTNINGSFÖRSLAGET

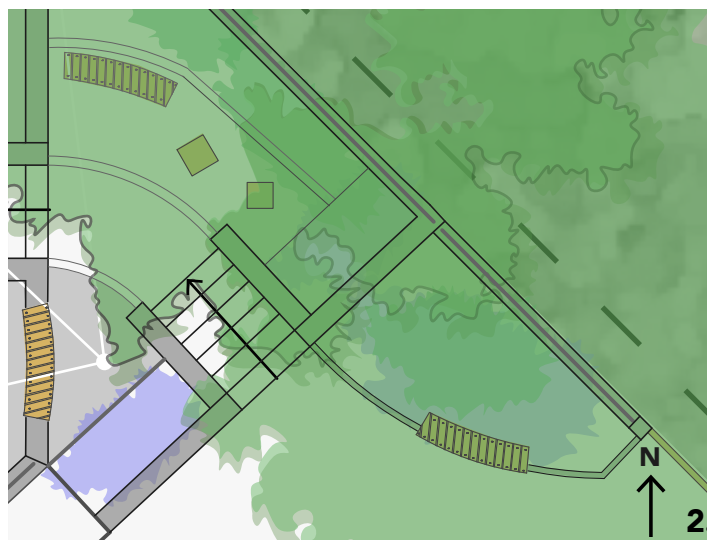
ILLUSTRATIONSPLAN
Skala 1:250/A4

Figur 73. Illustrationsplan.
Kartunderlag: GSD-Ortofoto
1m svartvit © Lantmäteriet,
bearbetning och tillägg
gjorda av författaren.
Illustration gjord av
författaren. (2020).

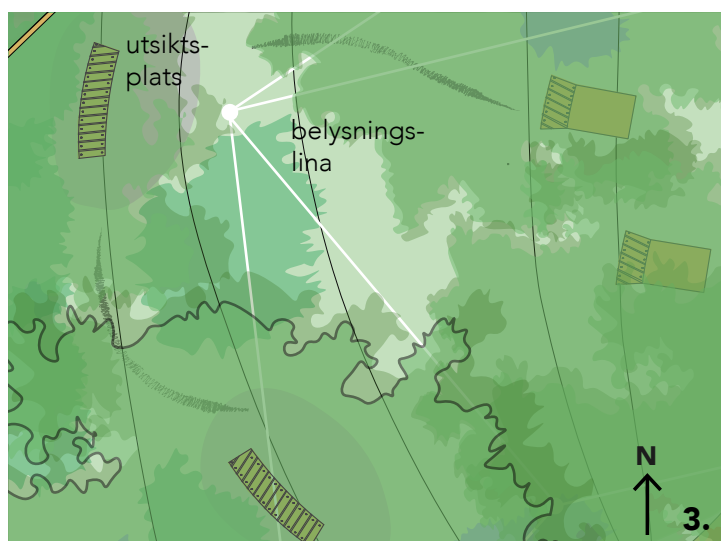
Linnea Tillenius
2020

De inzoomade delarna av gestaltungsförslaget visar vilka önskemål som förslaget är baserat på. En variation av sittplatser både i grupp och enskilt som exempelvis en hammock under pergolan samt viloplatser i form av två gradänger på grässlätten. Därutöver tydliggörs entréerna till platsen med hjälp av vackra perennplanteringar som bjuder in besökaren. Belysningslinan är ämnad att uppmärksamma platsen genom att bidra till ett jämnt och effektivt sken under kvällstid över ingångarna och sittplatserna. En sittbänk tillförs på muren intill entrén som är en av de nämnda sittplatserna som också kan användas som en samlingspunkt vid huvudingången. Passagen breddas och tillgängliggörs med hjälp av en ramp. Stödmurarna blir upplysta under kvällstid med hjälp av markbelysning i färg.

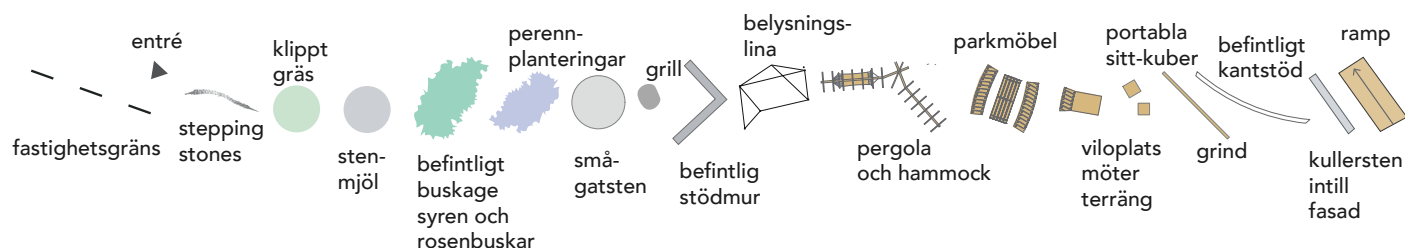

Figur 74. (övre till vänster)
Samlings- och aktivitetspunkten.
Skala: 1:125/A4
Illustration gjord av författaren. (2020).
Figur 75. (övre till höger)
Huvudingången.
Skala: 1:125/A4
Illustration gjord av författaren. (2020).

Figur 76. (nedre till vänster)
Viloslätten med utsiktsplatser.
Skala: 1:125/A4
Illustration gjord av författaren. (2020).
Figur 77. (nedre till höger)
Passagen.
Skala: 1:125/A4
Illustration gjord av författaren. (2020).

TECKENFÖRKLARING

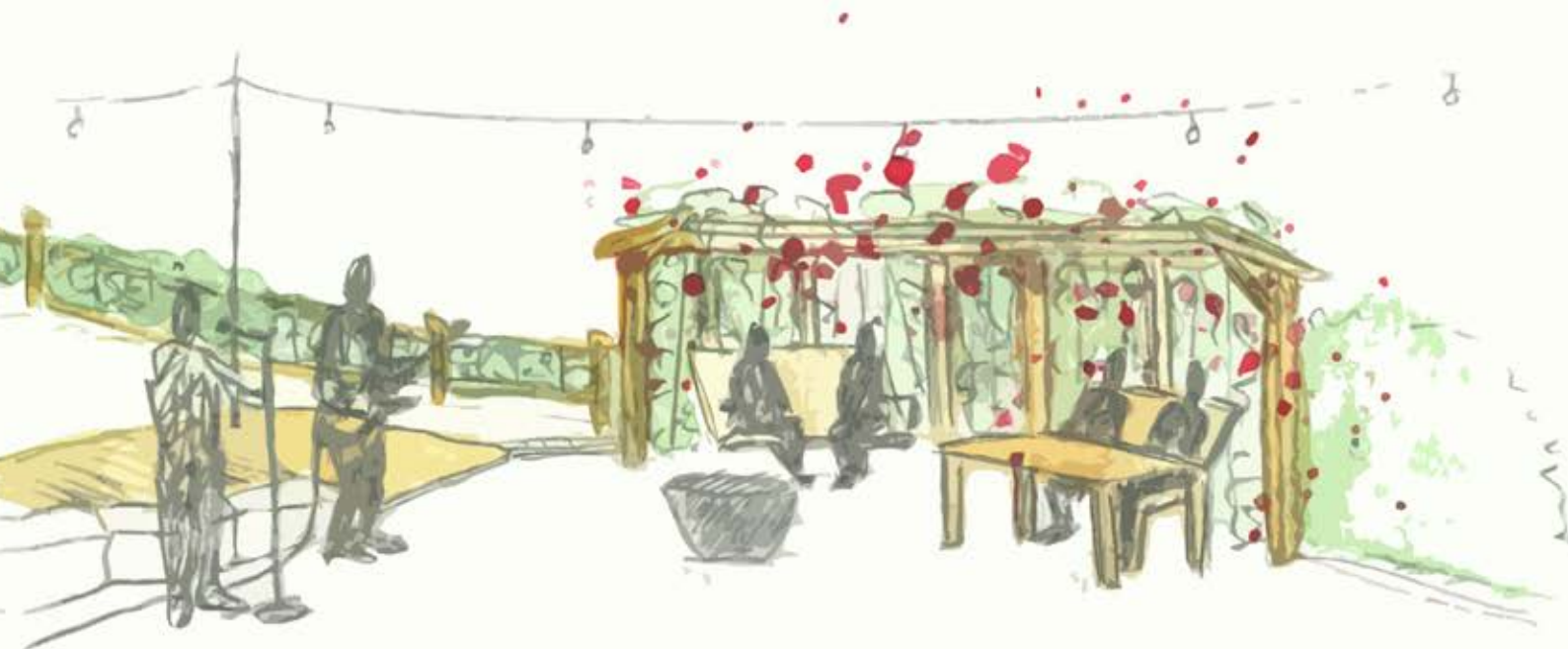
VILOSLÄNTEN

Platsen karaktäriseras av stödmurarna och den sluttande terrängen vilken antyds uppskattad av flera av besökarna och personalen. Förslaget visar olika typer av sittplatser kopplat till deltagarnas önskemål som exempelvis att kunna sitta och vila på grässlätten. Gradänger som diskret följer terrängens lutning skapar möjligheten till att både sitta och ligga ned i solen under äppelträden. Detta utan att tillföra en större förändring av platsens befintliga utformning. Perennplanteringen intill äppelträdet består av ätbara och aromatiska växter såsom blåbärstry, smultron, lavendel och stäppsallvia. Befintliga syrenbuskage gallras för att skapa fria siktlinjer och formge olika typer av rumsligheter med utsikt över trädgården.

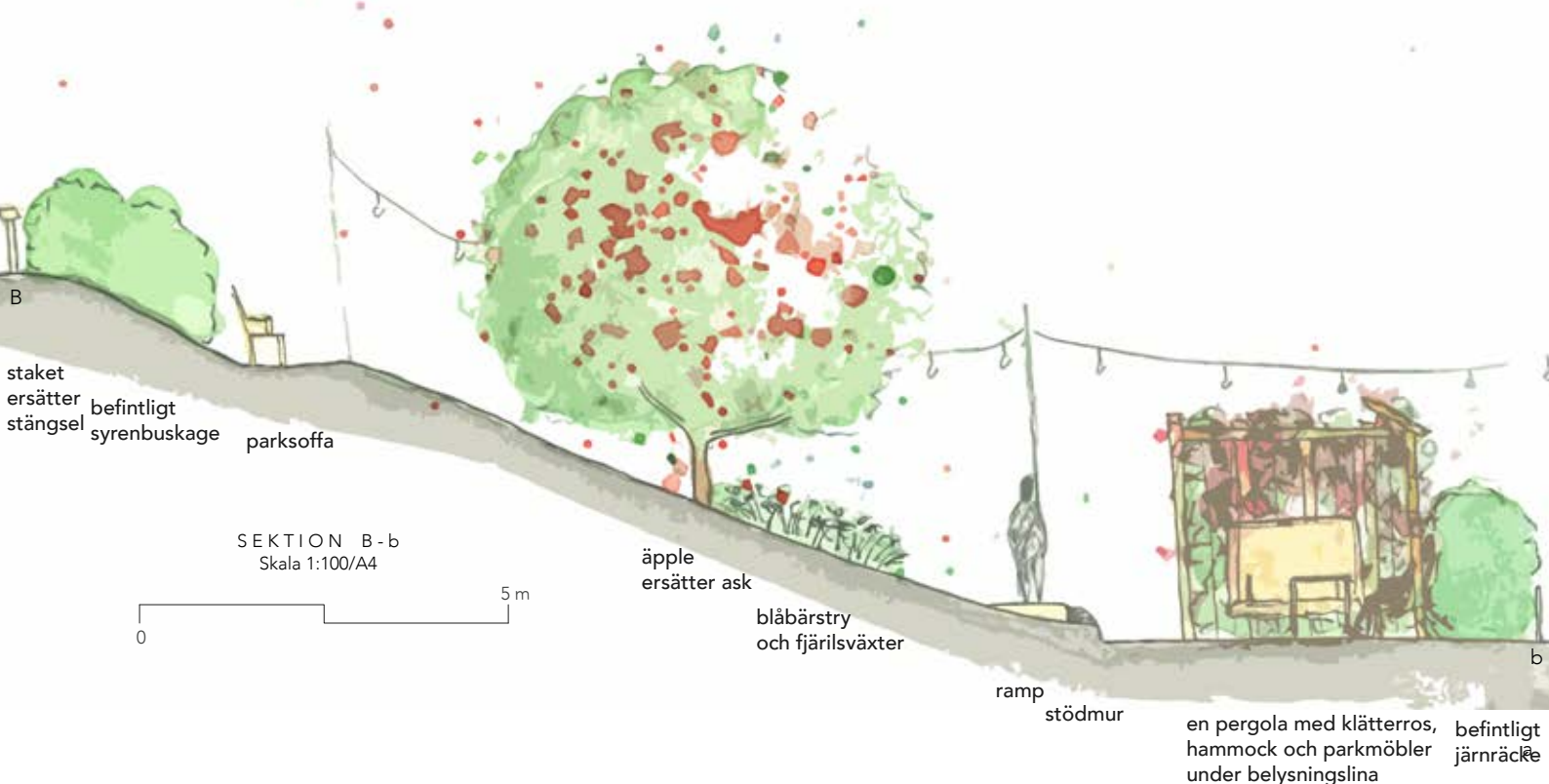
Figur 78. (övre) Perspektiv över viloslätten med gradänger i förgrunden under äppelträden och två utsiktsplatser i bakgrunden. (2020). Figur 79. (nedre till vänster) Sektion A-a enligt illustrationsplanen. (2020). Figur 80. (nedre till höger) Utsikt mot byggnaderna från trädgårdens högsta punkt. Markeringarna visar placeringen av stråken till de båda utsiktsplatserna omgivna av befintliga syrenbuskage. (2020).

Linnea Tillenius
2020

AKTIVITETSPUNKTEN

Aktivitetspunkten är ämnad att bidra med tillägg utifrån deltagarnas önskemål om olika typer av sittplatser, en grillplats att samlas runt och ett tak att sitta under. Detta har resulterat i en rumsbildande pergola med rosor som klättrar upp för stålvaivrar och sittplatser såsom en hammock och en parksoffa. I bakgrunden syns ett trästaket som är inspirerat av en av deltagarnas skisser. Portabla "sittkuber" flyttas ut på sommaren som kan användas vid tillfälliga event såsom vid konserter eller utomhusbio. Globbelysning på lina kan skapa upplevelsen av en upplyst scen då en byggd sådan vid bedömning av ytans storlek skulle ta för mycket yta i anspråk. Förslaget visar därmed en sammanhängande yta för olika typer av funktioner.

DISKUSSION

Avsnittet består av författarens insikter och lärdomar från dialogprocessen såsom dialogen som metod för gestaltningen och gestaltningen som dialog, hur resultatet förhåller sig till den teoretiska plattformen och författarens generella slutsatser samt förslag på vidare studier.

DIALOGBASERAD GESTALTNING

Folkhälsomyndigheten (2018) beskriver ett socialt hållbart samhälle som jämställt och jämlikt där människor inkluderas och ges inflytande. Detta förutsätter att människor, oavsett bland annat kulturell och socioekonomisk bakgrund, könsidentitet, etnicitet, ålder, funktionsvariation samt religion eller annan trosuppfattning ges möjligheten att på lika villkor delta i samhället. Landskapsarkitektens bidrag kan i planeringen vara att involvera användarna under hela eller delar av arbetsprocessen för att ge framtida användare en god inblick i arbetet och möjlighet att påverka samhällsutvecklingen.

Syftet med examensarbetet har varit att visa exempel på hur ungdomar kan involveras i dialogbaserade planeringsprocesser för att bidra till en mer ändamålsenlig gestaltning av sådana utemiljöer som berör dem till vardags. För att uppnå detta har målsättningen varit att studera hur landskapsarkitekter kan utvecklas i sin yrkesroll med hjälp av dialogen som verktyg för gestaltningen. Hur landskapsarkitekter kan engagera och kommunicera med ungdomar i samhällsprojekt har varit en drivkraft för arbetsprocessen. Utgångspunkten för studien har varit ett barn- och ungdomsperspektiv för att uppmärksamma och höja unga människors åsikter om deras fritidsmiljö. Eftersom studieplatsen också är en mötesplats för personer som befinner sig i en hemlöshetssituation utvidgades perspektivet under gestaltungsarbetet då besökare på Värmestugan Grottan inkluderades med hjälp av intervjuamtal. Detta har varit en lärorik och meningsfull process att under ett gestaltungsarbete lyfta deltagarnas bidrag för en plats som de själva är direkt berörda av.

Landskapsarkitekten Andersson (2019) nämner flera exempel på exkluderande design på offentliga platser såsom störande ljud som enbart uppfattas av ungdomar och möblemang som inte går att vila på vilket hindrar hemlösa personer från att sova på dessa platser. Att arkitektens och planerarens arbete kan påverka människors livsmiljöer innebär möjligheten att skapa inkluderande, trivsamma och trygga miljöer. Landskapsarkitekten som professionell aktör innebär därmed en position med makt som med hjälp av inkluderande dialogprocesser kan bidra till att lyfta de underrepresenterades åsikter inom samhällsplanering. Detta förutsätter dock att människor bjuds in som exempelvis att mötena tillgängliggörs efter individens olika behov och intressen såsom vid val av olika delaktighetsformer. I denna studie har enbart ett fåtal besökare deltagit då antalet under en fortsatt dialogprocess skulle kunna öka med hjälp av nya tillvägagångssätt i form av flera delaktighetsformer.

Min förhoppning är att deltagarna känner en bekräftelse på att just deras åsikter är viktiga. Jag tror på att synliggöra den bekräftelsen genom direkta möten för att på så sätt visa engagemang för användarnas åsikter. I förlängningen kan detta troligtvis främja till ett ökat deltagande i samhället då den personliga inbjudan i människors vardagsmiljöer kan vara en metod för att möjliggöra detta.

En av flera utmaningar i arbetet har varit att ta mig an rollen som processledare, med ansvaret att engagera, informera, organisera, strukturera och medla mellan olika parter. Eftersom projektet har saknat uppdragsgivare och därmed genomförts på eget initiativ, för att i studiesyfte iscensätta och utvärdera en dialogprocess, har utmaningen också varit att beskriva för deltagarna vad deras deltagande kan bidra till. Detta framgår av både myndigheter och enskilda experter som bland annat Boverket (2019b) och processledarna Lindholm och Moritz (2012) som en av de viktigaste faktorerna för ett meningsfullt deltagande.

Processledaren Stenberg (2013) anser att arkitekten och planeraren har ett ansvar att forma processen och inte enbart metoden. Under ett fortsatt arbete hade det för mig som processledare varit både lärorikt och effektivt att anta utmaningen med hjälp av att samverka med personer inom olika discipliner för att dela kunskap och erfarenhet och tillsammans söka samt bilda en projektgrupp. Under de följande avsnitten utvärderas min egen läroprocess som är ämnad att bidra med insikter om hur landskapsarkitekter kan utvecklas i sin yrkesroll genom att belysa både vikten av kunskap och förståelse för dialogen som metod samt process.

DEN TEORETISKA PLATTFORMEN I PRAKTIKEN

Den teoretiska plattformen bestående av Harts (1992) delaktighetsstege och Fungs (2006) kubmodell är enbart två exempel på olika delaktighetsmodeller. Harts (1992) teori utgår från ett barnperspektiv vilken kan användas för olika former av samhällsprojekt medan Fungs (2006) teori utgår från invånarnas grad av inflytande i beslutsprocesser gällande samverkan mellan exempelvis invånare och politiker. Teorierna var ämnade att belysa vikten av att vägleda ungdomar i att delta och engagera sig i en högre delaktighetsgrad och att i enlighet med Tritter och McCallums (2005) argument skapa tillfälle för deltagarna att inte enbart fungera som problemlösare utan även möjliggöra för deltagarna att själva formulera problemen. Detta med hjälp av att tillåta processen avgöras av personernas egna intressen och observationer på plats. Ett ansvar som Tritter och McCallum (2005) förklarar är viktigt för att kunna öka invånarnas roll i processarbeten. Just denna dimension om hur deltagarna skulle ges inflytande i processen i denna studie är också varför dialogen som verktyg och därmed testandet av olika uttrycksformer varit av stort intresse. Fungs (2006) teori var likt Corkhills (2013) argument ett sätt för mig som initiativtagare att systematisera dialogbegreppet såsom hur deltagarna skulle selekteras, hur dialogtillfällena skulle genomföras som exempelvis vilket ansvar och inflytande deltagarna skulle ges samt hur besluten skulle tas vid framtagandet av gestaltningen.

Fungs (2006) teori benämns *Den demokratiska kub* vilken riskerar att uppfattas missvisande eftersom kubens dimensioner kan variera och både resultera i en

inkluderande samt en exkluderande dialogprocess beroende på innehållet av dimensionerna. Ett tydligt exempel är resultatet av denna studie då ambitionsfiguren visar hur ambitionen var att besluten skulle tas gemensamt av deltagarna vilket dock resulterade i ett symboliskt deltagande eftersom att jag som designer tolkat och utvecklat deltagarnas preferenser utifrån enskilda workshoptillfällen samt intervjusamtal. Detta beror på att ambitionen baserades på förhoppningen om att bilda en projektgrupp. Dock kan även ambitionsfiguren ifrågasättas utifrån en demokratisk avsikt eftersom resultatet enbart representerar ett fåtal av verksamheternas besökare. Detta innebär att även om projektet hade uppnått ambitionsnivån hade gestaltningen endast representerat gruppen av deltagare. Den demokratiska avsikten går därmed förlorad i och med att de förvaltrade önskemålen i gestaltningsförslaget inte baseras på ett demokratiskt beslut vilket förutsätter att projektet är tillgängligt för samtliga besökare under en sådan process. Vidare om hur Fungs delaktighetsmodell förhåller sig till resultatet diskuteras i följande avsnitt utifrån de tre skilda dimensionerna.

Selektering och representativitet

Affischen som informationsform riskerar enligt Lindholm och Moritz (2012) att mottagarna inte får tillgång till informationen. I studien var det en förutsättning att besökarna på ungdomsgården noterade affischen på anslagstavlan eller vid entrén samt hade tillgång till ungdomsgårdens sociala plattformar vid tidpunkten för publiceringen. Andra faktorer som jag anser kan ha påverkat om informationen noterades kan bland annat vara val av färger och typsnitt med hänsyn till att människor läser av information olika. Hur läsaren bjuds in i texten beroende på intresse kan också vara en avgörande faktor.

Att söka kontakt och bekantskap med besökarna på ungdomsgården har varit en del av arbetsprocessen vilket också är en viktig del för att kunna bygga ett förtroende för dels mig som initiativtagare och dels för projektet. Tiden för detta kan naturligtvis variera och innebära att initiativtagaren behöver besöka målgruppen kontinuerligt. Detta förutsätter dock att det finns resurser såsom tid och budget för ett sådant engagemang. I enlighet med Fungs (2006) selektionsteori, hade jag kunnat kontakta de av fritidsledarna nämnda intressenterna genom en personlig inbjudan. Dock är det med anledning av det varierade besöksantalet på ungdomsgården en utmaning att förankra projektet direkt hos besökarna eftersom detta förutsätter att personerna besöker verksamheten.

Ambitionen var att i likhet med resultatet informera och bjuda in besökarna med hjälp av affischen och med stöd från fritidsledarna. Detta för att använda mig av den enligt Fungs (2006) teori själv-selekterande och slumpmässiga rekryteringen under de tre öppna workshoptillfällena. Den själv-selekterande selektionsmetoden i studien var beroende av besökarnas intresse, tillgänglighet vid de bestämda projekttillfällena och nyfikenhet inför deltagandet då jag tror att aspekter som till exempel hur tillgängligt och meningsfullt projektet upplevs är

avgörande. Eftersom dialogprocessen var ämnad att formas på plats planerades delaktighetsformerna utifrån ett testande av workshop-inspirerade moment. De öppna mötena i studien har likt Corkhills (2013) argument skapat ett behov av varierade delaktighetsformer eftersom människor föredrar att uttrycka sig på så olika sätt. Det bestämda temat att tillsammans utforska och diskutera platsens förändringspotential, riktat till personer med intresse för planering, innebar även det en selektering.

Eftersom deltagarna är anonyma i denna studie kan resultatets representativitet enbart diskuteras utifrån den givna informationen. Det som framgår är att deltagarna från ungdomsgården är mellan 16-19 år medan åldersvariationen på Värmestugan Grottan är mellan 25 och 72 år då majoriteten har varit personer mellan 49 och 53 år. Under ett fortsatt arbete med studien hade målsättningen varit att dels ta kontakt med fler besökare från de olika ålderskategorierna på de båda verksamheterna och dels fokusera på kontakten med de lägre åldrarna på ungdomsgården mellan 13-16 år. Fokus hade även varit att uppnå ett jämt deltagande bland personer med olika könsidentitet, socioekonomisk och kulturell bakgrund för att öka resultatets legitimitet samt representativitet.

För att kunna anpassa delaktighetsformerna efter de öppna mötena hade jag i en vidare studie med hänvisning till Boverkets (2019b) och Derr, Chawla och Mintzers (2018) rekommendationer genomfört en grundlig analys av "målgruppsbilden" för de båda verksamheterna för att på så sätt anpassa projektmaterialet efter målgruppen.

I följande avsnitt ställer jag mig kritisk till användandet av den teoretiska kuben i studien eftersom de följande dimensionerna förutsätter att det bildas en grupp och att deltagarna ges möjligheten att samverka med beslutsfattarna.

Kommunikation och beslutsfattning

Utifrån Fungs (2006) teorimodell skapade jag tre tillfällen för besökarna att uttrycka sina egna preferenser gällande utemiljön. Förhoppningen var att bilda en projektgrupp på ungdomsgården som tillsammans skulle utveckla och sammanställa preferenserna för att därefter ta ett gemensamt beslut om en konkret förändring eller ett konceptuellt gestaltningsförslag. Det hade dock vid en eventuell förändring av platsen varit fastighetsägaren som i slutändan haft rätten att ta ett beslut då detta är ett faktum som också påverkat förutsättningen för ett gemensamt beslut. Fungs (2006) kubmodell gäller just för tillfällen som sådana då invånare ges möjlighet att i samtal med beslutsfattare påverka besluten. I och med att fastighetsägaren inte har involverats i studien har deltagarna därmed inte haft möjlighet att kommunicera med beslutsfattarna.

Deltagarna har i enlighet med Fungs (2006) teori haft möjlighet att uttrycka sina egna preferenser dock har resultatets subjektivitet enbart tolkats av mig som designer. Med ett transparent förhållningssätt till möjligheterna och begränsningarna var intentionen att först studera processens utveckling för att i ett senare skede i mån av

intresse hos besökarna kontakta fastighetsägaren med förhoppning om att genomföra en verklig förändring.

Kommunikationsmedel som använts är bland annat projekthäftet och berättarkortet. Med hjälp av att utforma ett projekthäfte var tanken att informera om möjligheterna såsom att tillföra en förändring, i form av ett naturligt eller byggt element till trädgården. Detta medel visade sig dock vara mer användbart under förberedelsefasen för att planera avsikten med mötena, dess struktur och upplägg. Innehållet i projekthäftet var tänkt att presenteras och förklaras muntligt om en projektgrupp hade bildats. Det andra verktyget, berättarkortet, användes symboliskt för att möjliggöra för deltagarna att själva rama in platsen och tillföra ett personligt avtryck i projektet. Idén var att ytorna med förändringspotential skulle fotograferas för att ramas in med hjälp av berättarkortet och därefter presenteras för gruppen samt användas som diskussionsunderlag. Detta visar på hur viktigt det är att anpassa materialet efter varje unik situation då den informella karaktären, att samtala i trädgården och i ungdomsgårdens lokaler, var mer användbar i jämförelse med det förberedda projektmaterialet.

Hur människor interagerar med en plats och vilken sinnesstämning som väcks kan styras både kollektivt såsom samhällets normer och individuellt, påverkat av bland annat tidigare erfarenheter samt kunskap. För de kvalitativa dialogerna hade fler följdfrågor troligen bidragit till en ökad förståelse av svaren, en viktig faktor som Repstad (2007) betonar vid ställandet av de öppna frågorna. Följdfrågorna kopplat till deltagarnas sinnesupplevelser bidrog bland annat till en beskrivning av platsens karaktär som för två av deltagarna på ungdomsgården antydde vara den romantiska känslan.

Ansvarsroller och maktfördelning

Resultatet visar enligt Fungs (2006) teorimodell ett deltagande baserat på personligt intresse i och med deltagarnas öppenhet inför att inventera platsen. En potentiell utveckling av processen hade som tidigare nämnt bland annat varit att bilda en projektgrupp med målsättningen om att enligt den tredje dimensionen tillsammans fånga fastighetsägarens intresse för att skapa en förändring av utemiljön utifrån användarnas gemensamma önskemål.

Deltagarnas ansvarsroller i projektet har utifrån Fungs (2006) teori resulterat i en kommunikativ påverkan i och med att deltagarna har uttryckt sina egna åsikter om platsen. Gestaltungsprinciperna och programpunkterna är dock framtagna utifrån min egen tolkning av dialogerna.

Kubmodellen likt Harts (1992) uppåtsträvande delaktighetsstege visar på förutsättningarna för ett medbestämmande deltagande då makten förskjuts från beslutsfattare till invånare eller ur ett barnperspektiv från de vuxna till barnen. Den teoretiska plattformen är i studien ämnad att visa på olika grader av delaktighet då ambitionen var att engagera deltagarna till att nå en högre delaktighetsgrad som i förlängningen skulle kunna leda till att användarna själva startar ett projekt. I och med att

fastighetsägaren, som tidigare nämnt, hade haft beslutsrätt vid en eventuell förändring har också möjligheten att fördela makten varit begränsad i projektet.

Om det hade varit möjligt att göra denna studie annorlunda hade jag börjat med att kontakta fastighetsägaren. Med fastighetsägarens godkännande och engagemang hade det liknande Anderssons (2019a) beskrivning av projektet för Folkets park i Malmö varit möjligt att tydliggöra projektets syfte och ansvarsroller för ungdomarna samt vad som är genomförbart. Under ett sådant tillfälle hade avståndet mellan beslutsfattarna och deltagarna varit mindre.

OM ATT ENGAGERA

En av flera viktiga lärdomar från studien har varit insikten om att anpassa mötena efter en mer informell karaktär som också är det som uppstår på en ungdomsgård. I mötet med ungdomarna fick jag i rollen som initiativtagare ta användning av fritidsledarens roll, att ta kontakt genom att umgås och samtala på ungdomarnas egna villkor.

Derr, Chawla och Mintzer (2018) anser att det kan vara en fördel om gruppen redan från början känner processledaren eller varandra. Detta kan troligtvis ha varit en bidragande faktor till deltagarnas engagemang eftersom jag som bekant med två av deltagarna naturligt kunde ta kontakt med personerna och även föreslå ett skissmoment då jag på förhand visste att den ena personen tycker om att skissa.

En strategi för att öka deltagandet hade kunnat vara att inspireras av personalens tidigare initiativ på verksamheten. Aktiviteter som varit populära är bland annat sportaktiviteter och biobesök vilket hade kunnat användas som inspiration. Att till exempel ha en filmvisning med koppling till projektet för att sedan diskutera ämnet. Dock instämmer jag med Quetzal Tritter och McCallum (2005) att lyfta det faktum att människor också väljer att inte delta. Samtidigt som det är viktigt att i enlighet med Sveriges Kommuner och Regioner (2013) analysera kring vad detta beror på samt vilka metoder som kan vara användbara för att möjliggöra för ett ökat deltagande. Frågan är om gestaltningen som dialog var en användbar metod?

GESTALTNING SOM DIALOG

Inför arbetet studerades och planerades olika tillvägagångssätt för att uppnå en deltagande dialogprocess. Det praktiska genomförandet i form av en workshop-inspirerad metod var ett sätt för mig att ta mig an dialogbegreppet och samla erfarenhet av både möjligheterna samt svårigheterna med en dialogprocess.

En förutsättning för gestaltningen som dialog var att det fanns ett intresse hos användarna att inventera, analysera och formge platsen. Designforskarna Sanders och Stappers (2008) anser att individers olika intresse och kunskapsbehov påverkar kreativiteten och att deltagarna

därmed behöver få tillgång till de rätta verktygen för att projektet ska upplevas tillgängligt. Det har varit en balansgång att med fokus på deltagarnas egna observationer också engagera genom min egen kunskap vilket kan ha påverkat resultatet. Till exempel när jag uppmärksammade platsen ur ett tillgänglighetsperspektiv både gällande stödmurarnas höjd och orsaken till placeringen av det befintliga järnräcket vilket deltagarna positivt noterade. Dock var min egna intention att inte styra samtalet.

Resultatet visar att dialogen som verktyg för gestaltningen var användbar för att involvera deltagarnas perspektiv under inventerings- och analysstadiet. Samtidigt visar resultatet att gestaltningen som dialog främst engagerade en av deltagarna på ungdomsgården som tydligt uttryckte intresset av att fortsätta arbeta med sina idéer. Detta är en av flera viktiga insikter som jag bär med mig från det här projektet då ett sätt att tillgängliggöra användarnas roll som experter hade kunnat vara att utmana landskapsarkitektens traditionella arbetssätt, att inventera och analysera platsen utifrån rådande förutsättningar, och istället interagera med platsen utifrån deltagarnas intressen. Myndigheter liksom enskilda experter både i Sverige och utomlands som exempelvis Sveriges Kommuner och Regioner (2013), Boverket (2019), processledaren Corkhill (2013) och Derr, Chawla och Mintzer (2018) nämner alla vikten av att bjuda in och använda en mångfald av delaktighetsformer samt tillvägagångssätt vid deltagande processer. För att bidra med goda förutsättningar för en dialogprocess är det för arkitekter och planerare därmed viktigt med en förståelse och kunskap om individers olika intressen och behov vilket också kan variera inom en och samma samhällsgrupp.

Dialogen är ett av arkitektens och planerarens vardagliga verktyg vilken sker mellan minst två personer, en sändare och en mottagare. Hade jag genomfört en liknande dialogprocess idag hade jag i jämförelse med vad resultatet visar, ett fokus på strukturen för en dialogprocess, även studerat ett antal olika teoretiska förhållningssätt gällande dialogen som uttrycksform med dess variation såsom det muntliga, skriftliga, visuella och taktila.

En återkopplande prototyp

Den slumpmässiga återkopplingen i form av en prototyp tillverkad med inspiration från resultatet bidrog till att två av deltagarna på ungdomsgården fick möjlighet att utveckla sina preferenser gällande platsen. Det var ett glädjande steg i processen att återkoppla direkt till deltagarna på plats vilket även bidrog till en fortsatt dialog. Återkopplingen är enligt Lindholm och Moritz (2012) betydelsefull under hela arbetsprocessen för att möjliggöra för ett meningsfullt engagemang vilket enligt Stenberg (2013) också är en viktig aspekt för att bygga vidare ett förtroende.

Landskapsarkitekterna Andersson och Bratel (2020) byggde i ett projekt tillsammans med förskolebarn prototyper utifrån de element som barnen själva hade ritat. Detta anser jag är ett inspirerande exempel på hur arkitekter kan inkludera och lyfta användarnas idéer vilket i denna studie hade kunnat resultera i en förenkling av en av

deltagarnas skisser som exempelvis en scen, bänk eller ett staket. Dock var intentionen att med sittmöbeln reflektera tillbaka till en mer allmän uppfattning om trädgården för att skapa ett förtroende hos samtliga deltagare.

Att bygga en enkel prototyp kan vara ett tillvägagångssätt för arkitekter att i verklig skala diskutera och utvärdera idéerna för en plats tillsammans med användarna.

”Sittkuben” med dess enkla form är med fördel möjlig att flytta runt på vilket också bidrar till att besökarna i enlighet med Derr, Chawla och Mintzer (2018) lekfullt kan interagera med platsen genom att exempelvis kombinera kuberna på olika sätt.

Den ursprungliga idén om att bygga sittmöbeln på plats i trädgården var tänkt att bidra till en fortsatt dialog med användarna och i likhet med Dimoulas (2017) argument skapa ett tillfälle till att främja en känsla av tillhörighet till platsen med hjälp av ett gemensamt byggprojekt. Att bygga något tillsammans med ungdomarna var också något som jag föreslog redan när jag presenterade projektiden för fritidspersonalen vilket samtliga var positiva till. Samtidigt fanns det en viss oro över att tillägget skulle förstöras eftersom platsen enligt de båda verksamheternas personal ibland skräpas ned. Det fanns också en tanke bland både personal och besökare att kuberna kanske skulle försvinna. Glädjande nog står två av kuberna kvar och min förhoppning är att detta kan skapa en tilltro till att platsen är omhändertagen och att kuberna kan signalera möjligheten för besökarna att själva kunna påverka platsen.

Även om avsikten varit att inte styra processen och på så sätt hämma mina egna intentioner, har en av flera viktiga insikter varit hur viktigt det är att tydliggöra för deltagarna vad syftet med projektet är. Om jag till exempel hade presenterat idén om att bygga en sittmöbel hade besökarna fått en konkret uppgift att förhålla sig till som tydligt visat vad deltagandet hade kunnat bidra till.

LÄRDOMAR FÖRVALTAT I EN GESTALTNING

De förvaltrade önskemålen för trädgården är i förslaget anpassat efter platsens förutsättningar som bland annat dess area, småskalighet och varierade terräng. Förslaget grundar sig även på den befintliga strukturen av funktioner såsom placeringen av sittplatser och grillplatsen eftersom detta antyds vara uppskattat av deltagarna. Detta var även för deltagarna en förutsättning då uppgiften var att föreslå en förändring med hänsyn till platsens befintliga gestaltning.

Att inspireras och vägledas av deltagarnas upplevelser och erfarenheter av platsen samt skissade idéer har varit ett sätt för mig som designer att involvera användarnas perspektiv under gestaltningsarbetet. Att samla in den lokala kunskap som finns på en plats, genom att till exempel notera användarnas favoritplatser såsom sittplatsen för morgonkaffet eller solstunden, kan bidra till att bevara användarnas personliga koppling till platsen. Arkitekten och planeraren kan därefter med sin egen expertis kombinera ett mer allmänt perspektiv med det kvalitativa underlaget av användarnas individuella erfarenheter och preferenser med hjälp av inkluderande

designprocesser som representerar mångfald.

Önskemålen har även, som tidigare nämnt, inte diskuterats med deltagarna då gestaltningen ämnar att betraktas som ett idéförslag baserat på resultatet från ett tidigt skede av en dialogprocess. Under ett fortsatt arbete hade förhoppningen varit att tillsammans med deltagarna utveckla preferenserna samt idéerna.

Kritik mot sammanställningen av resultatet

Gestaltningen är framtagen utifrån min egen tolkning av deltagarnas subjektiva åsikter i kombination med Boverkets (2019a) rekommendationer utifrån ett trygghetsgivande perspektiv. Eftersom resultatet är subjektivt, då deltagarna har olika bakgrund, erfarenheter, förkunskaper och grader av intresse samt engagemang för utemiljön, riskerar min egen tolkning av resultatet att felkällor kan ha uppstått. En åtgärd hade varit att genomföra den så kallade siffermetoden tillsammans med deltagarna för att därmed möjliggöra för personerna att själva notera vilka element som var förekommande i texterna och skisserna. Detta för att tillsammans klargöra och utveckla åsikterna samt idéerna för platsen. Derr, Chawla och Mintzer (2018) nämner hur siffermetoden annars riskerar att förlora information om hur det kvantitativa resultatet förhåller sig till deltagarnas egna värderingar. Den redovisade sammanställningen hade om deltagarna själva hade värderat den eventuellt resulterat i en annan ordningsföljd beroende på hur deltagarna värdesätter svaren.

En annan faktor som kan ha påverkat resultatet är hur jag som intervjuare har tolkat svaren och därmed vilka följdfrågor som ställts. Repstad (2007) förklarar att även de kvalitativa frågorna kan styra samtalen beroende på hur bestämt temat är. Eftersom dialogerna främst har varit en tvåvägskommunikation ställdes frågorna under workshoptillfällena likt ett intervjusamtal. Om dialogerna istället hade genomförts i grupp hade jag i enlighet med Abrahamssons (2015) beskrivning av processledarens roll, kunnat fördela ordet snarare än att styra diskussionen. I efterhand inser jag att frågorna ibland saknade en öppen karaktär då följdfrågorna blev ännu viktigare för att möjliggöra för deltagarna att utveckla sina svar.

Gestaltningförslaget är inspirerat och tolkat utifrån deltagarnas åsikter, som därmed inte representerar hela målgruppen för de respektive verksamheterna. Jag anser att en liknande gestaltningsprocess med utgångspunkten i användarnas åsikter och idéer därmed kräver att arkitekten tydligt informerar samt bjuder in samtliga berörda. Även om användarna har en delad åsikt om platsen innebär en inkluderande och demokratisk designprocess att samtliga ges möjligheten att delta. I och med att deltagandet inte är ett mått på hur många personer som på riktigt vill delta, är därför faktorer såsom hur människor bjuds in och hur mötena tillgängliggörs avgörande för resultatet.

SLUTSATSER

Derr, Chawla och Mintzer (2018) anser att de fem viktigaste faktorerna för en deltagande planeringsprocess tillsammans med ungdomar handlar om att skapa tillit, interagera med ungdomarna i den miljö de själva vistas i, att engagera sig i och lyfta de ungas bidrag, att använda olika uttrycksformer och att vara öppen för olika tillvägagångssätt. Med hjälp av att interagera med ungdomarna på plats på ungdomsgården har intentionen i denna studie varit att visa ett förtroende för att deltagarna själva kan påverka en förändring av utemiljön. Den egentillverkade sittmöbeln var ett sätt för mig som initiativtagare att visa uppskattning och engagemang för deltagarnas preferenser samt visa ett fysiskt exempel på deras bidrag.

Avslutningsvis vill jag lyfta vikten av förståelse och kunskap om sambandet mellan kommunikation, tillgänglighet och inkludering. Då variationsrikedom och en öppenhet för nya tillvägagångssätt exempelvis från det formella till det informella, från det allmänna till det personliga mötet, kan öka deltagandet samt engagemanget.

VIDARE STUDIER

Detta projekt grundar sig i ett intresse och engagemang för den deltagande processen då ambitionen var att uppnå en medskapande process tillsammans med ungdomar på Café Genomfarten. Den medskapande processen förutsätter dock enligt Abrahamsson (2015) ett deltagande på lika villkor, från projektets början till slut. I denna studie har projektet bestått av ett testande av praktiska moment då utvecklingen av processen är baserad på upptäckterna. Intentionen har varit att förankra en medskapande process och eftersom förutsättningen för detta innebär möjligheten att skapa tillsammans har metoden varit avgörande för resultatet. Att förankra ett projekt hos deltagarna med målsättningen om att skapa ett gemensamt syfte kan dock ta lång tid. Studiens bidrag, en transparent arbetsprocess av en deltagande dialogprocess, visar med insikterna och lärdomarna om utmaningarna samt möjligheterna, vikten av en sådan läroprocess både för studenter och yrkesverksamma. Min förhoppning är att den medskapande processen integreras mer i landskapsarkitektutbildningen då kunskap och erfarenhet av detta kan bidra till ett mer inkluderat samhälle. En fråga för att studera detta kan vara:

- Hur utbildas landskapsarkitektstudenter inför medskapande processer i samverkan mellan experter och användare?
- Vilka delaktighetsmetoder- och verktyg kan användas under landskapsarkitektutbildningen?

En av flera viktiga byggstenar i en medskapande process är att skapa ett förtroende för både initiativtagaren, projektet och gruppen. I denna studie har tiden inte räckt till åt att, i ett första stadie, studera olika tillitsmodeller som med hänsyn till målgruppen och dess sammanhang kan vara användbara för att förankra ett projekt. Förslag på frågeställningar för studier inom detta område kan vara:

- Vilka tillitsmodeller kan vara användbara för arkitekter och planerare i medskapande planerings- och gestaltungsprocesser?
- Vilka kan kriterierna vara för en tillitsmodell vid samverkan mellan landskapsarkitekter och användare under en medskapande process?

B I L A G O R

Bilagorna till arbetet presenteras i nummerordning. Bilaga 1: informationsaffischen, bilaga 2: diplommet för deltagarna på ungdomsgården, bilaga 3: intervjuguide för dialogerna på Värmestugan Grottan, bilaga 4: aktivitetsplanen, bilaga 5: projekthäftet och bilaga 6: beskrivningen av byggprojektet.

VILL DU FÖRÄNDRA UTEMILJÖN?

Landskapsarkitekten planerar och designar utemiljöer.
Vill du veta mer? Ta med dig din nyfikenhet och kreativitet till en
workshop med landskapsarkitektstudenten Linnea Tillenius.
Tillsammans **utforskar** vi fritidsgårdens utemiljö
och **planerar** för en möjlig förändring!

Bjuds på fika
och inspiration!

V E M
Ungdomar
13-19 år

V A R
Café Genomfarten,
Drottninggatan 13,
Uppsala

N Ä R
18 FREDAG
22 TISDAG
31 TORSDAG

O K T O B E R
kl.16-18

anmäl dig på [instagram/cafe genomfarten](#) eller på [facebook/cafe genomfarten](#)
(obs! 10 platser varje gång)

DIPLOM

.....
*För en fantastisk insats och ett stort engagemang i planeringen för
en förändring av utemiljön vid ungdomsgården
Café Genomfarten i Uppsala.*

Ett stort tack till:

*för medverkandet i landskapsarkitektstudenten
Linnea Tillenius examensarbete om att genomföra en
deltagande planeringsprocess tillsammans med ungdomar.
Tillsammans har vi planerat för en möjlig förändring av
utemiljön genom att ha utforskat platsen, analyserat dess
möjligheter och begränsningar samt diskuterat våra idéer.*

Signatur

Ort, datum

2.

INTERVJUGUIDE

Nedan redovisas intervjuguiden inför samtalen på
Värmestugan Grottan.

- Brukar du använda platsen?
- Vad tycker du om att göra där? / Vad brukar du göra där?
- Vad är bra med platsen?
- Vad är mindre bra med platsen?
- Är det något som saknas?
- Har du några önskemål för platsen?
- Känner du dig trygg på platsen? / Vad är orsaken till det?

PRESENTERA

Presentationsrunda

Projekthäftet

Schema

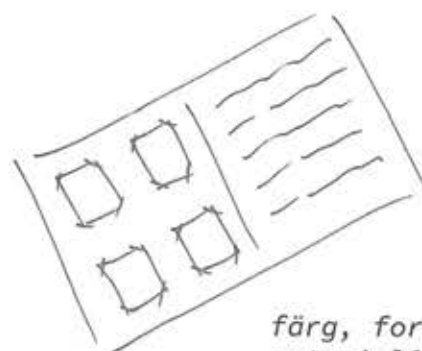
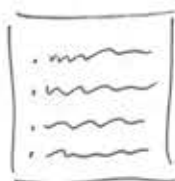

AKTIVIT

KOMMENTARER

Workshop 1. 2. 3.

Hur har projektet fungerat?

färg, form och material?

Vilka är förväntningarna efter projektet?

Beskrivning av projektet

Linnea Tillenius
2020

besök platsen

UPPTÄCKA

"Berättarövning"
platsen beskrivs med hjälp av ett
"berättarkort" som fotograferas

DISKUTERA

diskutera och/eller
skissa/måla/rita "drömplatsen"

diskutera med hjälp av
karta, bilder, figurer
och text

ITETER

klippa och klistra ihop kollage

tema "privat trädgård"

bilder, figurer
och text

sammanfatta
gruppens idéer

rösta fram
ett förslag

SLAGET

ng av

om röstningen blir oavgjord
väljs det förslag som är
mest lämpligt för platsen

IDÉER

diskutera och/eller
skissa/rita/måla
ett förslag

PROJEKT- HÄFTET

PRESENT- ATION

Hej! Jag heter Linnea Tillenius och jag studerar till landskapsarkitekt och har arbetat på Café Genomfarten. Landskapsarkitektprogrammet är en 5-årig utbildning som går att läsa på Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala och i Alnarp.

Vad är landskapsarkitektur?

Landskapsarkitektur är den byggda utemiljön i staden, på landsbygden och i naturområden. Till exempel ett torg, en park, en trädgård, en skog, en väg, en idrottsplats eller en damm.

Vad gör landskapsarkitekten?

Planerar, designar och sköter om utemiljöer för människor, djur och växter. Landskapsarkitekten har kunskap om både samhället och naturen. Att planera handlar om att upptäcka, diskutera och utveckla hur utemiljöerna fungerar och används. Att designa handlar om att rita ett förslag för en plats. Att sköta om handlar om att skydda och bevara platser efter människornas, djurens och växternas behov.

Landskapsarkitekten har ett ansvar att planera, designa och sköta om utemiljöer för att skapa platser som fungerar och är tillgängliga för människor i samhället. Att det till exempel finns lekplatser, sittplatser och vägar där det går att cykla, gå, använda rullstol och barnvagn.

VARFÖR

Utemiljön vid Café Genomfarten är en viktig mötesplats för er ungdomar och för besökare hos grannen Värmestugan Grottan. Det här projektet är en del av min uppsats som handlar om att jag vill ta del av era åsikter och kunskaper för att vi tillsammans ska kunna planera för en möjlig förändring av ungdomsgårdens utemiljö. En möjlig förändring innebär att vi skapar någonting. Ett tillägg som kan ge en känsla av trygghet, gemenskap och tillhörighet.

Det här projektet är en medskapande process. Medskapande betyder att vi samarbetar genom att dela med oss av våra egna idéer, erfarenheter och kunskaper. Meningen med projektet är att ni som är experter på att vara

ungdom ska kunna skapa er en meningsfull fritidsmiljö på era egna villkor.

Vi ses under 3 tillfällen och ni kan vara med en eller flera gånger. Under det sista tillfället kommer vi rösta fram ett förslag. Förslaget kommer vi presentera med bilder på det vi har skapat och texter som beskriver projektet.

Jag kommer att skriva om projektet i min uppsats, bland annat om vad jag har lärt mig genom att samarbeta med er. Ni kommer kunna läsa min uppsats på internet; www.stud.epsilon.slu.se

MÖJLIG- HETER

Vad kan vi göra?

Vi kan **planera** för att göra någonting eget som vi kan placera i trädgården. Det vi lägger till ska passa med hur platsen fungerar och används idag och vi ska kunna flytta på det.

Det vi lägger till kan vara ett eller flera objekt som kan stå ensamma eller i grupp. En grupp kan vara flera objekt som är ovanpå eller intill varandra.

Objekt kan vara naturliga som till exempel en sten. Stenar som ligger på flera platser eller ovanpå varandra i en hög.

Objekt kan vara byggda som till exempel en stol eller en skylt. Skyltar som står på olika platser eller på rad.

Det vi lägger till kan också vara olika objekt, både naturliga och byggda. Till exempel en stenhög och skyltar på rad.

Det vi lägger till kan vi göra själva, antingen något naturligt eller ett byggt objekt. Ni kan därför själva påverka design och resultat.

Utemiljön delas av besökare på Värmestugan Grottan. Förslaget ska därför kunna fungera och användas av personer i olika åldrar och med olika behov.

B E G R Ä N S - N I N G A R

Förslaget ska godkännas av ungdomsgårdens och Värmestugan Grottans personal och företaget som äger och sköter om utemiljön.

Vi behöver tänka på vad det kostar, hur lång tid det kommer att ta att förändra platsen och hur många som kan hjälpas åt.

Det som finns på platsen behöver vara som det fungerar, används och ser ut idag.

H U R ?

Vad är en medskapande process?

I det här projektet har vi tillsammans ett ansvar att upptäcka, diskutera och ta beslut. När vi delar våra egna idéer, erfarenheter och kunskaper kan vi lära oss av varandra och tillsammans skapa en förändring.

RESPEKTERA

GEMENSKAP

LÄRA AV VARANDRA

LYSSNA

HJÄLPAS ÅT

NYFIKENHET

ÖDMJUKHET

DISKUTERA

HA ROLIGT

INSPIRERA

U P P T Ä C K A

1. Vad finns det på platsen?

2. Vad saknas på platsen?

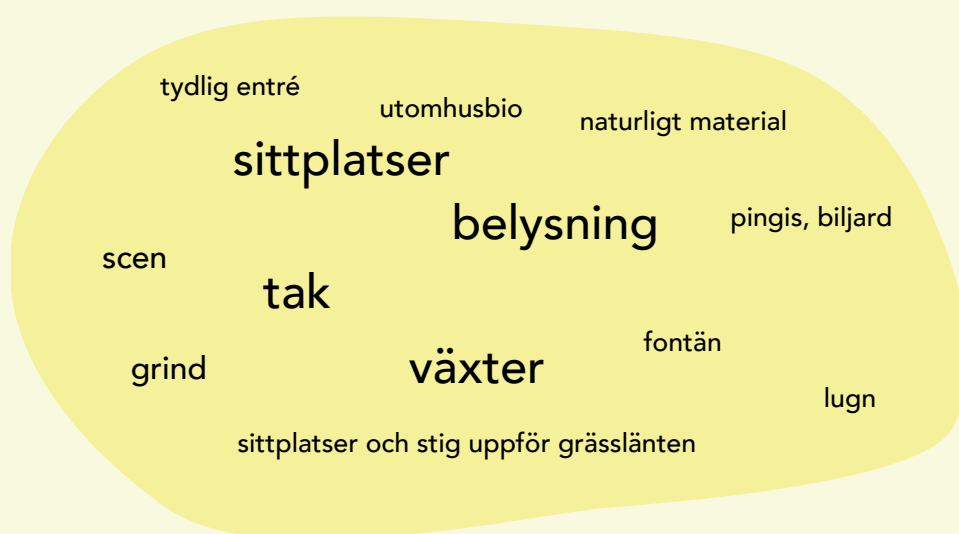
3. Vad kan du göra på platsen?

4. Vad vill du göra på platsen under olika årstider?

HEJ!

Var blir *din* nya favoritplats?

Sittkuberna är ett exempel på hur *dina* åsikter kan påverka utemiljön. Sittkuberna består av plywoodskivor och belysning som är tänd 6 timmar per dag.

Jag heter Linnea Tillenius och studerar till landskapsarkitekt i Uppsala. I höstas gjorde jag intervjuer på ungdomsgården Café Genomfarten och Värmestugan Grottan som en del av min uppsats som handlar om hur *dina* åsikter och idéer kan påverka utemiljön. Den gula "ordbubblan" visar önskemål för platsen med fokus på fler sittplatser, tak, belysning och växter.

*Ett stort tack till alla som deltagit i intervjuerna,
tack för era åsikter och inspirerande idéer!*

Linnea Tillenius
email: lits0001@stud.slu.se

SÅ GICK DET TILL

Bilderna visar byggprocessen från hur plywoodskivorna monterades ihop, hur hålen för belysningen borrades, hur kuberna slipades, dammdades och lackades, hur lamporna limmades fast i hålen och hur kuberna slutligen dekorerades med bokstaven G som står för Genomfarten och Grottan.

*Ett stort tack till Tommy Rehn för ditt bidrag med byggmaterial,
till Attunda El- & Telecom för bidrag med belysning,
Ida Mac för din hjälp med att transportera kuberna och
Anders Næss för din hjälp i verkstan!*

Linnea Tillenius
email: lits0001@stud.slu.se

REFERENSER

Avsnittet består av en källförteckning av samtliga textreferenser.

TEXTREFERENSER

Abrahamsson, H. (2015). *Dialog och medskapande i vår tids stora samhällsömdaning*. Utbildning & lärande, vol 9, nr 1. Tillgänglig: https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/dialog_och_medskapande_artikel__1.pdf [2020-02-24]

Andersson, K. (2019a). *Låt tonåringarna vara med och skapa sin egen plats i staden*. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/lat-tonaringarna-vara-med-och-skapa-sin-egen-plats-i-staden/> [2020-02-24]

Andersson, K. (2019b). *Exkluderande arkitektur påverkar hela samhället negativt*. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/exkluderande-arkitektur-paverkar-hela-samhallet-negativt/> [2020-02-24]

Arnstein, S. (1969). *A ladder of citizen participation*. Publicerad i Journal of the American Institute of Planners 1969;35:216–24

Barnkonventionen. (1989). *Artikel 12 och 31*. Tillgänglig: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version> [2020-03-04]

Barnombudet i Uppsala län. *Barnrättspriset 2017 Café Genomfarten*. Tillgänglig: <https://boiu.se/om-oss/verksamheter/barnrättspriset/> [2020-01-16]

Bishop, K. & Corkery, L. (2017). *Designing cities with children and young people - beyond playgrounds and skate parks*. New York: Taylor & Francis

Boverket. (2019a). *Brotsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*. Rapport 2019:20. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-perspektiv-och-atgarder-i-samhallsbyggnadsprocessen.pdf> [2019-12-09]

Boverket. (2019b). *Vägledning om medborgardialog vid fysisk planering*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/kommunal-planering/medborgardialog1/> [2019-11-13]

Boverket. (2014). *Plan- och bygglagstiftningens utveckling*. Tillgänglig: www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/lag--ratt/plan--och-bygglagsstiftningens-utveckling/ [2019-10-28]

Derr, V., m.fl (2018). *Placemaking with Children and Youth: Participatory Practices For Planning Sustainable Communities*. Vol. First edition, New Village Press

Dialogguiden. (2019). *Medborgardialog*. Tillgänglig: <https://dialogguiden.se/medborgardialog> [2020-01-09]

Andersson, K & Bratel, J. (2020). *100 barn gör karneval – hur lek utmanar maktpositioner*. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/100-barn-gor-karneval/> [2020-03-03]

Folkhälsomyndigheten. (2018). *Vad är social hållbarhet för oss?* Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/> [2020-02-24].

Fung, A. (2006). *Varieties of Participation in Complex Governance*. Harvard University. Tillgänglig: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x> [2020-02-24]

Hart, R. (1992). *Children's participation – from tokenism to citizenship*. Florence, Italien.

Iseberg, E-J. (2015). *Barns rätt till en plats i designprocessen*. Centrum för barnkultur (Synas, Höras, Finnas – Plats för barnkultur! Nr: 48:2015). Tillgänglig: <https://sandviken.se/download/18.5f164c-414cbe00b7a684db3/1465460538364/Bar-nets+rätt+till+en+plats+i+designprocessen.pdf> [2020-03-08].

Lindholm, T & Moritz, M (2012). *Handbok i delaktighet - från ord till handling*. Huddinge Kommun. Reviderad version. Tillgänglig: <https://www.huddinge.se/globalassets/huddinge.se/organisation-och-styrning/sa-arbetar-vi-med/hallbar-utveckling/handbok-delaktighet.pdf> [2020-01-14].

Miab förvaltning (2020). *Miab förvaltning, ditt fastighetsbolag i Uppsala och Knivsta*. Tillgänglig: <https://miabforvaltning.se/om-miab> [2020-01-06].

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar deltagande*. Tillgänglig: https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/kartlaggning-oppen-fritidsverksamhet.pdf [2019-09-30]

Quetzal Triter, J & McCallum, A. (2005). *The snakes and ladders of user involvement: Moving beyond Arnstein*. Elsevier Ireland Ltd. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/7738552_The_Snakes_and_Ladders_of_User_Involvement_Moving_beyond_Arnstein [2019-11-18].

Ranger, A. & Westerberg, K. (2004). *Metoder för möten - För ökat deltagande i lokalt förändringsarbete*. Malmö stad: MCT Malmö Centraltryckeri. Tillgänglig: https://reflekta.se/wp-content/uploads/2018/10/metod_for_moten.pdf [2020-03-09].

- Reid, A. m. fl. (2008.) *Participation and Learning*.
© Springer, pp 19-31. Tillgänglig: <http://kinderrechtenonderzoek.nl/wp-content/uploads/2015/11/Hart-stepping-back-from-the-ladder.pdf> [2020-03-03].
- Repstad, P. (2007). *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällskunskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sanders, E., B., N. & Stappers, P., J. (2008). *Co-creation and the new landscapes of design, Co-Design*, 4:1, pp 5-18, DOI: 10.1080/15710880701875068.
Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/15710880701875068> [2020-02-03].
- Socialstyrelsen. (2017). *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf> [2019-11-02].
- Stenberg, J. m.fl. (2013). *Framtiden är redan här – hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling. Avsnitt: Stegen och trappan – olika syn på deltagande*. Publikation i forskningsprojektet Mellanplats – Samspelet mellan medborgarinitiativ och inbjudet deltagande i stadsplanering: Ett interaktionsforskningsprojekt. Göteborg: Majornas Grafiska AB. Tillgänglig: <http://www.mellanplats.se/wp-content/uploads/2013/06/FramtidenMellanplats2013smallest1.pdf> [2020-03-08].
- Sveriges Riksdag. (2010). Plan- och bygglagen. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 [2020-02-22]
- Sveriges Riksdag. Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KRU04 *På ungdomars villkor - ungdomspolitik för demokrati, rättvisa och framtidstro*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/pa-ungdomars-villkor---ungdomspolitik-for_GN01KrU4/html#bprop [2019-09-30].
- Svenska kyrkan. (2020). *Ungdomsgården Café Genomfarten*. Tillgänglig: <https://www.svenskakyrkan.se/uppsala/genomfarten> [2020-03-08].
- Sveriges Kommuner och Landsting. (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Edita. Tillgänglig: <https://skl.se/demokratiledningstyrning/medborgardialogdelaktighet/medborgardialog.372.html> [2019-11-20]

